

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERGENLERDE KARDEŞ İLİŞKİLERİ VE AİLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİDE EBEVEYNLIK ALGISININ ARACI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
CİHAT TAŞKIN

GAZİANTEP-2022

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ERGENLERDE KARDEŞ İLİŞKİLERİ VE AİLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ
İLİŞKİDE EBEVEYNLİK ALGISININ ARACI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
CİHAT TAŞKIN

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖZGÜR OSMAN DEMİR
İKİNCİ TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ İSMAİL HAKKI TOMAR

GAZİANTEP-2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Cihat TAŞKIN** tarafından hazırlanan “**Ergenlerde Kardeş İlişkileri ve Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Algısının Aracı Rolü**” başlıklı tez **27/10/2022** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Unvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu/Üniversitesi	İmzası:
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Özgür Osman DEMİR	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Doç. Dr. Bünyamin ÇETİNKAYA	Giresun Üniversitesi	
II. Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi İsmail Hakkı TOMAR	Giresun Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ramin ALİYEV	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. M.Serhat YENİCE
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi olarak sunduğum “**Ergenlerde Kardeş İlişkileri Ve Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Algısının Aracı Rolü**” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım 27/10/2022

Cihat TAŞKIN

ÖNSÖZ

Tez süreci aşamasında bilgi deneyim ve yardımlarıyla katkı sağlayan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özgür Osman DEMİR'e sonsuz teşekkür ederim. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanıyla tanıştığımndan bu yana kendisinden çok şey öğrendiğim, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca öğrencisi olmaktan gurur duyduğum tez danışmanımın ötesinde bana bir ağabey olan, ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile de örnek edindiğim tez danışmanım çok kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi İsmail Hakkı TOMAR'a sonsuz teşekkürleri bir borç bilirim.

Birçok zorlu süreçte hiç çekinmeden aradığım yardımlarını esirgemeyen, yüksek lisans eğitimim boyunca çok değerli bilgi ve tecrübeler edindiğim, bendeki yeri farklı olan çok kıymetli hocam tez jüri üyesi Doç. Dr. Ramin ALİYEV'e; lisans eğitimimden beri tanıdığım, bilgi ve deneyimlerini her daim içtenlikle paylaşan, rehberlik ve psikolojik danışma alanını sevmemde önemli katkıları olan çok değerli bir diğer tez jürim Doç. Dr. Bünyamin ÇETİNKAYA'ya çok teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, her zaman arkamda olan, hayatıma değer katan, evlatları olmaktan gurur duyduğum canımdan öte annem Sevim TAŞKIN'a ve babam Ali TAŞKIN'a çok teşekkür ederim. Tez çalışma sürecim de dâhil olmak üzere hayatımda olduğu ilk günden beri benden sabrını, anlayışını ve yardımlarını esirgemeyen, hayatımdaki en büyük destekçim, iyi ki hayatımdasın dediğim yol arkadaşım biricik eşim Hanife Esen TAŞKIN'a sonsuz teşekkür ederim.

Bu tezimi hemşehrim, meslektaşım şehit öğretmenimiz Necmettin YILMAZ ve onun nezdinde adını sayamadığım tüm şehit öğretmenlerimiz başta olmak üzere ülkenin Maarif Davası için mücadele eden tüm öğretmen arkadaşlarıma ithaf ediyorum.

Cihat TAŞKIN

ÖZET

Bu çalışmada, ergenlerde kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide ebeveynlik algısının aracı rolü incelenmiştir. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini en az bir kardeşi olan lise de öğrenim gören 14-19 yaş grubundaki 218 kız 170 erkek olmak üzere toplam 388 ergen oluşturmaktadır. Araştırmada kurulan hipotez modelinin test edilmesi amacıyla yol analizi, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ve grup karşılaştırmalarını yapmak amacıyla da bağımsız gruplar için T testi kullanılmıştır. Modelde yer alan değişkenler arasındaki aracılık ilişkisi güven aralığı hesaplanarak belirlenmiştir. Verilerin analizi SPSS 21 paket programı ve bu program içerisinde yer alan Process V3.5 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları ve aile yaşam doyumları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları ve aile yaşam doyumları anne çalışma durumuna göre farklılaşmamaktadır. Aile yaşam doyumları, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları baba çalışma durumuna göre farklılaşmamakta, kardeş ilişkileri ise anlamlı fark göstermektedir. Babaları çalışmayan ergenlerin kardeş ilişkileri daha olumlu düzeydedir. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri kardeş sayısına göre farklılaşırken, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumları kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır. Daha çok kardeşi olan ergenlerin daha olumlu kardeş ilişkileri deneyimledikleri bulunmuştur. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlerine ilişkin algıları ve aile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri ile aile yaşam doyumları arasındaki ilişkide anneye ilişkin ebeveynlik algıları tam aracı etkisi, babaya ilişkin ebeveynlik algısının ise kısmı aracı etkisi bulunmuştur. Kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumunu ebeveynlik algısı üzerinden dolaylı olarak etkilediği görülmektedir. Araştırmanın bu sonuçları ilgili literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kardeş ilişkileri, ebeveynlik algısı, aile yaşam doyumu, ergenler

ABSTRACT

In this study, the mediating role of parenting perception in the relationship between sibling relationships and family life satisfaction in adolescents was investigated. Convenience sampling method was used in the study. The sample of the study consists of a total of 388 adolescents, 218 girls and 170 boys, in the 14-19 age group, who have at least one sibling and are studying in high school. Path analysis was used to test the hypothesis model established in the research, Pearson product-moment correlation coefficient to determine the relationships between the variables, and T-Test for Independent Groups was used to make group comparisons. The mediation relationship between the variables in the model was determined by calculating the confidence interval. Data analysis was performed using SPSS 21 package program and Process V3.5 included in this program. According to the results of the research, the direct effect of sibling relationships on family life satisfaction is not significant, while the direct effect of mother perception on family life satisfaction is significant, according to the model related to the Mediated Role of Parenting Perception in the Relationship between Sibling Relationships and Family Life Satisfaction. The perception of the mother made the sibling relations and family life satisfaction model meaningful with its full mediator role. According to the Model Regarding the Mediated Role of Perception of Father in the Relationship between Sibling Relationships and Family Life Satisfaction, the effect of sibling relationships and father perception on family life satisfaction is significant. It contributes to the sibling relations and family life satisfaction model of father perception with its partial mediator role.

Keywords: Sibling Relationships, perception of parent, family life satisfaction, adolescents.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
GİRİŞ.....	10
1.1.Problem Durumu.....	10
1.2. Araştırmanın Amacı.....	14
1.3. Araştırmanın Önemi.....	14
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	15
1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	15
1.6. Tanımlar.....	16
İKİNCİ BÖLÜM.....	17
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	17
2.1. Aile Yaşam Doyumu.....	17
2.1.1. Aile ve aile ilişkileri.....	17
2.1.2. Ailenin Yapısal Özellikleri.....	20
2.1.3. Aile Yaşam Doyumu.....	25
2.1.4. Ergenlerde Aile Yaşam Doyumu.....	26
2.1.5. Aile Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler.....	27
2.1.6. Aile Yaşam Doyumuna Yönelik Araştırmalar.....	29
2.2. Kardeş ilişkileri.....	32
2.2.1. Kardeşlik sistemi ve gelişimi.....	32
2.2.2. Kardeş kavramı.....	35
2.2.3. Kardeş ilişkilerini açıklayan kuramlar.....	36
2.2.4. Ergenlik Döneminde Kardeş İlişkileri.....	43
2.2.5. Kardeş İlişkilerini Etkileyen Faktörler.....	44
2.2.6. Kardeş İlişkileri, Ebeveyn Tutum/Stillerine İlişkin Araştırmalar.....	47
2.3. Ebeveynlik Sistemi ve Gelişimi.....	49
2.3.1. Ebeveynlik algısı.....	49

2.3.2. Ebeveynliğin Belirleyicileri.....	51
2.3.3. Ebeveyn Tutumları.....	53
2.3.4. Ebeveynliği Açıklayan Kuramlar	55
2.3.5. Ebeveynlik ve Aile Yaşam Doyumu İlişkisi.....	59
2.3.6. Ebeveynlik ve Aile Yaşam doyumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
YÖNTEM.....	63
3.1. Araştırmanın Modeli.....	63
3.2. Araştırma Grubu	64
3.3. Veri Toplama Araçları.....	64
3.3.1. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği.....	64
3.3.2. Kardeş ilişkileri Ölçeği.....	65
3.3.3. Ebeveynlik Algısı Ölçeği	65
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	66
3.4. Verilerin Toplanması	66
3.5. Verilerin Analizi	66
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	68
BULGULAR	68
4.1. Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumu değişkenlerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına ve ebeveynlerinin çalışma durumuna ilişkin bulguları (H1)	68
4.1.1. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Cinsiyete İlişkin Bulguları.....	68
4.1.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Anne Çalışma Durumuna İlişkin Bulguları	70
4.1.4. Kardeş ilişkileri, ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumu değişkenlerine ait kardeş sayısına yönelik bulgular	73
4.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı Ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere Yönelik Bulgular (H2)	75
4.3. .Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular (H3)	76
4.3.1. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Anneye ilişkin ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular.....	76
4.3.2. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Babaya İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular	78
BEŞİNCİ BÖLÜM	80
TARTIŞMA VE YORUM	80

5.1. Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumu değişkenlerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına ve ebeveynlerinin çalışma durumuna ilişkin bulgularına yönelik tartışma	80
5.1.1. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu değişkenlerinin Cinsiyete İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma.....	80
5.1.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Anne Baba Çalışma Durumuna İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma	81
5.1.3. Kardeş ilişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Kardeş Sayısına İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma	83
5.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma	85
5.3. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgulara Dönük Tartışma	86
5.3.1. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Anneye ilişkin ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma	86
5.3.2. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Babaya İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma	88
ALTINCI BÖLÜM.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
6. 1. Sonuçlar	90
6.2. Öneriler.....	91
6.2.1. Araştırmacılara Öneriler	91
6.2.2. Uygulayıcılara Öneriler	91
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	130
EK 1:Etik Kurul İzin Formu	130
EK 2: Kardeş İlişkileri Ölçeği İzin Formu	131
EK 3:Ebeveynlik Algısı Ölçeği İzin Formu	132
EK 4:Aile Yaşam Doyumu Ölçeği İzin Formu	133
EK 5:Kişisel Bilgi Formu	134
EK 6:Kardeş İlişkileri Ölçeği (Madde Örnekleri).....	135
EK 7:Ebeveynlik Algısı Ölçeği (Madde Örnekleri).....	136
EK 8: Aile Yaşam Doyumu Ölçeği (Madde Örnekleri)	137

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanların betimsel istatistikleri	68
Tablo 2. Değişkenlere ait cinsiyete göre t-testi sonuçları.....	69
Tablo 3. anne çalışma durumuna ait değişkenlerle ilgili t-testi sonuçları	71
Tablo 4. baba çalışma durumuna ait değişkenlerle ilgili t-testi sonuçları	72
Tablo 5. Değişkenlere ait kardeş sayısına göre betimsel istatistikler	73
Tablo 6. Değişkenlere ait toplam puanların kardeş sayısına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları.....	74
Tablo 7. Katılımcılara ait aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin arasındaki ilişkiler.....	75
Tablo 8. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu İlişkisinde Anneye İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracı Rolü	77
Tablo 9. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu İlişkisinde Baba Algısının(babaya ilişkin ebeveynlik) Aracı Rolü	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın hipotez modeli	63
Şekil 2. Kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasında anneye ilişkin ebeveynlik algısının aracı rolü.....	77
Şekil 3. Kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasında babaya ilişkin ebeveynlik algısının aracı rolü.....	78

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

$\bar{x}$:Ortalama

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Aile dinamik yapısıyla içindeki bireylerin yaşamı için birçok deneyim fırsatını barındırmaktadır. En temel olarak bakıldığında ailenin, insan için ilk sosyalleşme aracı ve koruyucu sistem olarak işlev gördüğü gerçeği herkes tarafından kabul edilmektedir. Bu özelliğine bakıldığında aile sistemi içinde her birey diğerleriyle kurduğu ilişkilerle yaşamda ihtiyaç duyduğu birçok hedefe ulaşmasını olanaklı hale getirebilir. Bu hedeflerden biri de aile içinde doyumlu, herkesin belli oranda memnuniyet duyduğu bir yaşamdır. Aile bireylerini bir arada tutabilecek faktörlerden biri de ailedeki yaşamın kalitesi ve niteliğidir. Bu çalışmada aile yaşamını açıklamaya yönelik olarak aile sistemi içindeki kardeş alt sistemi ve bu alt sistemin ebeveyn alt sistemi ile ilişkileri ele alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında aile sistemini bünyesindeki iki farklı alt sistem üzerinden aileyi açıklamak bu çalışmanın güçlü tarafı olarak nitelendirilebilir.

Aile bütünlüğü ve bünyesindeki olası ilişkilerin insan hayatında önemli bir yeri vardır. Çocukların çevreleriyle daha sağlıklı ve güvenli ilişkiler kurabilmelerinde ailelerinde sağlıklı ilişkilerin olmasıyla mümkündür. Bu çocuklar kendine ve diğer insanlara saygılı, başarılı, mutlu ve özgüvenli insanlar olurlar. Aile üyeleri ve toplum açısından pek çok problem sağlıklı olmayan ilişkilere sahip ailelerde görülür. Ebeveynlerinden yeterince sevgi ve ilgi görmeyen çocuk diğer insanlardan sevgi görmeye ve onların ilgisini çekmeye çalışabilir. Bu durumda çocukları hırsızlık, cinsel suçlara karışma, alkol kullanımı gibi riskli davranışlara sürükleyebilir (Avcı, 2006). Ailenin bağımlı-bağımsız olma, güven, kendini gerçekleştirme, statü kazanma, korunma, sevme sevilme gibi birçok işlevi vardır. Bu işlevlerin yerine getirilmesi şartıyla çocukların sağlıklı bireyler haline gelmesi mümkün hale gelecektir (Özgüven, 2010).

Aile yaşamındaki ilişkilerin niteliğine ilişkin önemli göstergelerden biri de aile yaşam doyumudur. Ailedeki bütün bireylerin aile ilişkilerinden aldığı doyum, kişinin ailesiyle ilgili olumsuz etkileşimlerinin olumlu etkileşimlerine göre daha az olması ile mümkün olabilmektedir. Aile bireyleri bir arada iken, birlikte beraber zaman geçirirken ya da ne kadar birlikte ve beraber olmayı istedikleri ailenin yaşam doyumuna ilişkin göstergeler arasında yer almaktadır. Aile yaşam doyumunu aile bireylerinin dahil olduğu ve onlarla etkileşim içinde

olduğu tüm olaylar etkilemektedir (Baracca vd., 2000). Üyelerin aileyle birlikte geçirdikleri zamanın niteliği, aileyle ilgili sorunları çözme yolları, aileden aldıkları destek düzeyi, aile içindeki bağımsızlık düzeyinden alınan doyum aile yaşam doyumunu ifade etmektedir. Üyelerin etkileşimlerinin niteliği de aile yaşam doyumunu da etkili olmaktadır (Caprara vd., 2005).

Aile içi ilişkilerin niteliği bir taraftan ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerinden, diğer taraftan da çocukların birbirleri ile olan ilişkilerinden etkilenmektedir. Çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına duyarlılıkla yaklaşan ebeveynler, ilgi, bakım, koruma, sevgi, kabul, güven, sorumluluk, tutarlılık gibi olumlu tutumlarla çocuklarını yetiştirdiklerinde, çocukların da bu olumlu özellikleri geliştirme olasılığını artırmaktadırlar. Çünkü ebeveynler çocuklarına değerli olduklarını hissettirdiklerinde, onlar da kendilerine değer vermeleri ve güvenmeleri daha olası hale gelmektedir (Morgan, 1991). Anne-baba ve çocuk ilişkileri insan yaşamındaki diğer ilişkileri için temel oluşturmaktadır. Bu temel etki güvenli ve sağlıklı ilişkilerle olumlu olabilirken, güvensiz ve ihtiyaçları göz ardı eden bir şekilde gerçekleşirse olumsuz olabilmektedir (Çağdaş, 2009: 26). Buradan hareketle ebeveynleri ile sağlıklı ilişkiler kuran çocukların kardeşleri ile daha sağlıklı ve güvenli ilişkiler kurabilmelerinin daha olanaklı olduğu söylenebilir. Duygusal olarak güvenli bağlanmaya dayalı ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kardeşlerle yakın ve güvene dayalı ilişkilerin gelişimini sağlarken, güvensiz ilişkilerin ise daha çatışmalı, daha uzak ve doyumunu düşük kardeş ilişkilerine neden olabildiği görülmektedir (Whiteman vd., 2011). Kardeş alt sistemi ve bu sistem içerisindeki ilişkiler temelde çocukların ebeveynleriyle kurdukları olumlu, güvenli ve ihtiyaçlarına duyarlı ilişkilerinden etkilenebilmektedir (Milevksy, 2016). Ebeveynleri ile güvenli bağlanma temelli kurulabilecek sağlıklı ilişkiler, aileye yeni bir kardeşin katılımıyla kardeş ilişkilerinde kendini gösterebilmektedir. Kardeş ilişkileri insan yaşamındaki en uzun dönemli ilişkiler arasında yer almaktadır (Cicirelli, 1991). O nedenle bir ya da birden çok kardeşle kurulabilecek olumlu ilişkiler kişinin hem aile yaşamını ve niteliğini etkilerken hem de gelecek yaşamındaki uyum ve kuracağı ilişkileri için de belirleyici olabilmektedir (Dunn, 2007).

Kardeşlik insan gelişiminde önemli rolü olan bir ilişki sistemidir. Çocukların %83'ünün kardeşlerini yaşamdaki en önemli ve değerli insanlardan biri olarak algıladıkları öngörülmektedir (Kosonen 1996). Yaşamın ilk anlarından itibaren, kardeşler hem olumlu hem de olumsuz yaşam olaylarında sürekli olarak kader birliği içerisinde oldukları ve genellikle birbirlerine rol model teşkil edebilmektedirler. Kardeşler birlikte zaman geçirme ve oyun oynamanın yanı sıra, birlikte öğrenme ve zorlayıcı durumları deneyimleme ile sosyal yeterliliklerini ve öz kontrollerini geliştirme fırsatı bulurken, kardeş tepkilerinin gözlemlene

ile de empati gibi duygusal becerilerini güçlendirebilmektedirler (Brody ve Kim 2003; Cyron vd., 2017; Jenkins Tucker vd., 2013).

Gelişimsel olarak incelendiğinde kardeş ilişkilerinin farklılaştığı görülmektedir. Çocukluk ve ergenlik döneminde bir erkek veya kız kardeşle olan ilişki farklılık gösterebilmekte ve hem olumlu hem de olumsuz yönleri de içerebilmektedir. Örneğin, ortak alanı ve eşyaları paylaşma ve ebeveynlerin dikkatini çekmek için mücadele etme gerekliliği çatışma ve saldırganlık yaratabilir (Caspi 2011; Kolak ve Volling 2011). Bunun yanında duygusal yakınlık ve sıcaklık ise kardeşlerin sosyal yönlerini güçlendirmektedir (Volling ve Blandon, 2003). Çocukluk döneminde kardeşler sosyal dünyada yer edinmek için bir takım çabalar ortaya koyarken kardeşler birbirleriyle tartışma, şakalaşma, kavga etme yollarıyla ilişkileri anlamlandırmakta ve kimlik gelişimini oluşturmaktadır (Edwards, Hadfeld, Lucey ve Mauthner, 2006:4). Çabaları ortaya koyarken oluşturulan ortam huzur, güven ve sevgi sağlıyorsa paylaşım, işbirliği ve empati gibi üstün niteliklerin gelişeceği sağlıklı kardeş ortamı oluşur (Yavuzer, 2016:165). Ergenlik döneminde ise ergenler akranlarıyla daha fazla vakit geçirmeleriyle beraber ilişkileri artmaktayken ebeveynleri ile olan ilişkileri ise azalmaktadır (Sarıkaya, 2015). Bundan dolayı bu dönemde ergenlerin kardeşleriyle ilişkilerini de farklılaşan ihtiyaçları ve kardeşlerinden beklentileri etkilemektedir (Buist vd., 2013). Kardeşler arasındaki ilişkiyi birçok faktör etkilemektedir. Kardeşler arasında yaş farkı, kardeşlerden birinin yetersizliğinin olması, ailenin sosyo-ekonomik durumu, kardeşlerin cinsiyetleri ve ebeveynlik tarzları kardeşler arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli faktörlerdendir (Bascoe vd., 2012).

Kardeş ilişkileri kardeşlerin maruz kaldıkları ebeveynlik tarzlarından da etkilenebilmektedir. Aynı ailede yetişen çocukların tam olarak birbirine benzemediği bulunmuştur. (Plomin ve Daniels, 2011). Aslında kardeşlerin birbirlerine diğer ailelerin çocuklarından daha fazla benzemediğine inanılmaktadır (Turkheimer ve Waldron, 2000). Bu farklılığa katkıda bulunabilecek önemli bir aile faktörü, farklı ebeveyn müdahalesidir. Farklı ebeveyn müdahalesi, aynı aile içindeki çocukların ebeveynleri tarafından farklı muamele görmesi veya muameleyi farklı algılayabilmesi anlamına gelmektedir (Plomin vd., 2001). Ebeveyn muamelesindeki farklılıkların, kardeşlerden birinin kendini sevgiden yoksun veya sevilmeyen bir çocuk olarak algılamasına neden olduğu ve bu durumun kardeşlerin birbirleri arasındaki ilişkileri etkilediği ortaya çıkmıştır (Abramovich vd., 1986; Brody vd., 1987; Dunn ve Munn, 1986; Rodgers ve Rowe, 1988). Eşitsiz muamele, cinsiyetlerine veya tercih edilen statülerine bağlı olarak çocuklar arasında rekabetçi ve hatta suçlu davranışları tetikleyebilir, yani kayırılmış veya beğenilmemiş olabilir (Scholte vd., 2007). Farklı ebeveyn muamelesi,

bir ebeveynin daha küçük bir çocuğun mağduriyetini önlemeye çalışmasıyla ortaya çıkabilir. Aynı çocuğa karşı ebeveyn davranışı zamanla değişirse, ikinci çocuğun doğumundan sonra ilk doğan çocuğa gösterilen ilgi ve dikkatin değişmesi gibi, değişikliğin kardeş ilişkilerine yansması olumsuz olabilmektedir (Vandell ve Bailey, 1992). Yani ebeveynleri ile olumsuz etkileşimde bulunan çocukların kardeşleri ile ilişkileri de olumsuz olabilmektedir (Kendrick ve Dunn, 1983).

Ergenlik döneminde kardeş ilişkilerini etkileyen önemli etkenin ebeveyn yaklaşımı olduğu bilinmektedir. Ebeveyn yaklaşımının olumlu ve eşit olması durumunda ailede kardeşler arasındaki ilişkilerin daha içten sevgiye dayalı ve duygusal olduğu görülmektedir. Ebeveynlerini olumlu algılayan, ebeveynlerinden yeterli sevgiyi alan ve kendilerini eşit şekilde sevildiğini hisseden kardeşlerin kendi aralarındaki etkileşimde daha sağlıklı ve olumlu olmakta ve bu durum kardeşlerin aile yaşam doyumlarının artmasını sağlamaktadır. Aile yaşam doyumlarının artması ise hem kardeş alt sistemi hem ebeveyn çocuk alt sistemi arasında sağlıklı ve dengeli bir ilişki ortaya çıkarmakta bu durum aile üyelerinin aile yaşam doyumunu artırmaktadır. Buradan hareketle ergenlik döneminde ebeveyn yaklaşımlarının ve ergenlerin ebeveynleri olumlu algılamalarının kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu açısından ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ergenlikte kardeş ilişkilerinin ne olduğu hakkında diğer dönemlere göre daha az şey bilinmektedir (Buhrmester, 1992; Buhrmester ve Furman, 1990). Aynı zamanda aile yaşam doyumunu araştırmaları tipik olarak yetişkinlere odaklanmakta, ergenlerin aile yaşam doyumunu inceleyen az sayıda çalışma bulunmaktadır (Henry, 1994). Bu çalışmada ergenlik dönemindeki kardeş ilişkilerinin aile yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin ele alınması ve bu ilişkide ergenlerin ebeveynlerinin kendilerine karşı olan davranış ve tutumlarına ilişkin algılarının aracı etkisinin incelenmesi aile yaşamına ilişkin açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Literatüre bakıldığında bireylerin ebeveynlerini algılayış tarzlarının farklı kuram ve yaklaşımlarla ele alındığı, farklı şekillerde isimlendirildiği ve değişiklik gösterdiği görülmektedir. Ebeveyn algıları anne-baba otonomi desteği, anne-baba yakınlığı, anne-baba katılımı alt boyutları şeklinde iki ayrı ebeveyn için kendi içlerinde ele alınmaktadır (Grolnick, Deci ve Ryan, 1997; Robbins, 1994). Ebeveyn otonomi desteği, ebeveynlerin çocuklarında bağımsız problem çözme, seçim ve kendi kaderini tayin etmelerini kolaylaştıran tekniklere ne kadar değer verdiği ve kullandığıdır (Grolnick vd., 1991; Grolnick ve Slowiaczek, 1994). Otonomiye destekleyen ortamlar, öncelikle ebeveynlerin çocukların bakış açılarını kabul etmesi, çocukları deney yapmaya teşvik etmesi, seçim yapma fırsatı sağlaması ve çocuklarla kontrol dilinin ve olasılıkların asgari düzeyde kullanılmasıyla karakterize edilir (Deci ve Ryan

2012). Ebeveyn algısının bir diğer alt boyutu olan yakınlık boyutunda çocuklarına karşı ailelerin gerekli olan sıcaklık, ilgi ve desteği vermesi amaçlanmaktadır (Grolnick vd., 1997). Ebeveyn katılımı ise ebeveynlerin çocuklarının günlük etkinliklerinde ne kadar ilgili, bilgili ve aktif rol almaya istekli olduklarıdır (Grolnick vd., 1991; Grolnick ve Slowiaczek, 1994). Katılımın davranışsal, bilişsel ve kişisel dahil olmak üzere birçok bileşeni çeşitli çalışmalarda incelenmiştir (Grolnick ve Slowiaczek 1994).

Aile yapısını ve ilişki dinamiklerini açıklamaya yönelik olarak hem ebeveyn çocuk, hem de kardeş alt sistemini birlikte ele alan bu çalışma bu yönüyle güçlü ve açıklayıcı sonuçları açısından önem arz etmektedir. Aile çalışmalarında göz ardı edilen kardeş ilişkilerini ve aile yaşam doyumunu ebeveynlerle olan ilişkiler üzerinden açıklanacak olması da çalışmanın özgünlüğünü ve önemini artırmaktadır. Bu çalışmanın amacı ergenlerin kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide ebeveynlik algısının aracı rolünü incelemektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ergenlerin kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumları arasındaki ilişkide ebeveynlik algısının aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen hipotezler test edilmiştir.

Hipotez 1: Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumları cinsiyetlerine, ebeveynlerinin çalışma durumu ve kardeş sayılarına göre farklılaşmaktadır.

Hipotez 2: Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumları arasında ilişki vardır.

Hipotez 3: Ergenlerin kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumları arasındaki ilişkide ebeveynlik algılarının aracı etkisi vardır

1.3. Araştırmanın Önemi

Kardeş ilişkileri, insan hayatındaki en uzun süreli ilişkilerden biri olması nedeniyle insan hayatında önemli yer tutmaktadır (Lamp ve Sutton-Smith, 2014). Doğumla birlikte başlayıp kardeşlerden birinin ölümüne kadar devam eden bir ilişkidir (Kavi, 2021). Bireyler sosyal hayatındaki iletişim becerilerini aile içerisinde kardeş ilişkilerinden öğrenmektedir. Kardeş ilişki kalitesi bireyin yaşamdan aldığı doyumunu etkilemektedir. Bunun yanında yaşam

doyumunun alt boyutlarından biri olan aile yaşam doyumunu da kardeş ilişkisinden etkilenmektedir. Aile yaşam doyumunu etkileyen bir diğer kavram ebeveynlik algısıdır. Bireyin ebeveynini nasıl algıladığı hem kardeş ilişkilerini hem de aile yaşam doyumunu etkilemektedir.

Literatür incelendiğinde kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve yapılan çalışmalarda daha çok özel gereksinimli kardeşlere sahip bireylerin kardeş ilişkilerine ve aile yaşam doyumuna odaklanıldığı görülmektedir. Bu çalışma da ailedeki yaşamın niteliğini açıklamaya yönelik olarak normal gelişim gösteren kardeşlere sahip bireylerin, kardeş ilişkileri ve ebeveynlik sistemi ele alınmıştır. Yani aileyi açıklamaya yönelik olarak hem ebeveyn alt sistemi hem de kardeş alt sistemi birlikte ele alınmış ve daha bütüncül bir değerlendirmeye gidilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarının aile yapısının anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Alan yazına bakıldığında (kardeş ilişkileri, ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumunu) ilgili değişkenlerin bir arada olduğu bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durum aile yaşam doyumunun artırılmasında kardeş ilişkileri ve ebeveynlik algısının önemini ortaya koyması açısından çalışmanın güncelliğini göstermektedir. Bu çalışmanın alan yazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Yapılan çalışmada ebeveynlik algısının kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide aracılık rolü incelenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışma aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır:

1. Araştırmaya katılan bireylerin aile yaşam doyumları üzerinde etkili olabilecek olumsuz bir yaşam olayına (kaza, kronik hastalık, ölüm vb.) maruz kalmadıkları varsayılmaktadır.
2. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş ilişkilerini, ebeveynlik algılarını ve aile yaşam doyumlarını değerlendirecek olgunluk düzeyinde oldukları varsayılmaktadır.

1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Gümüşhane ilindeki dört farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim gören ve en az bir kardeşi olan ergenlerle sınırlıdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı veri toplama sürecinde kullanılan kendini anlatma tekniğine dayalı olan sosyal beğenirlikle ilgilidir. Yani insanlar, kendileri veya içinde buldukları durum hakkındaki bir soruyu yanıtlarken soru

içeriğinin dışında bazı etkilere maruz kalabilirler. Bu etkiler içinde en kuvvetlisi soruyu yanıtlayan kişinin, kendisini diğerlerince beğenilen özelliklere sahip veya davranışlar içinde görme veya gösterme isteğidir. Dolayısı ile birey kendisine yöneltilmiş olan bir cümleyi ölçek maddesinde “yanlış” veya “doğru” diye yanıtlarken, gerçeklerden bağımsız olarak, söz konusu davranışın toplumda beğenilir ve arzu edilir bir davranış olmasının etkisi altında kalabilir.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı ise veri toplama zamanının okul idarelerinin uygun gördüğü ders saatiyle sınırlı olmasıdır.

1.6. Tanımlar

Kardeş ilişkisi: Kardeş ilişkisi anne ya da babadan en az biri ortak olan ailede ikinci çocuğun dünyaya gelmesi veya ebeveynlerin evlat edinmesi ile başlayan ve kardeşlerden birinin hayatını kaybetmesiyle noktalanmış sosyal ilişki çeşidi olarak en uzun süren ilişkidir. (Stoneman ve Brody, 1993: 1786).

Aile Yaşam Doyumu: Bireyin mensup olduğu aile içerisinde aile üyeleriyle kurmuş olduğu ilişkiden aldığı doyum olarak belirtilmektedir (Carver ve Jones, 1992:72).

Ebeveynlik Algısı: Bireylerin anne ve babalarının kendilerine karşı olan duygu, düşünce ve davranışlarını anlamlandırma durumudur. Katılım, özerklik desteği ve yakınlık şeklinde üç boyutta ele alınmaktadır (Robbins, 1994).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aile Yaşam Doyumu

2.1.1. Aile ve aile ilişkileri

Aile ana, baba ve çocuklardan oluşan hem yasalarla belirlenen ödevleri hem de geleneklerle belirlenen görevleri olan en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanmaktadır (Yörükoğlu, 1997: 125). Tarihe baktığımızda ailenin olmadığı bir toplum yapısı düşünülemez. Genel olarak tarihin en eski örgüt biçimidir. Aile tarihsel süreç içerisinde değişime uğramış gelişim göstermiştir. Eski çağlarda geniş ataerkil aileler görülmekte iken, ortaçağda küçük ataerkil aileler ve günümüzde ise yaşanan değişimlerle beraber modern demokratik aileler ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2010:125).

Aile kavramı ile ilgili, birçok farklı tanım bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

Genellikle evlilik yolu ile birbirine bağlanmış ya da aynı soydan gelen insanların bütünü. Ailenin içerisine bu kapsamda büyükanne, büyükbaba, teyze,yenge, amca, dayı ve bunların çocukları girmektedir (Foulgué, 1994: 6) Toplumun temeli olarak görülen süt , kan bağı ya da evlilik bağları ile bağlı olan bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal parça (Demir ve Acar, 2002: 24) İki veya daha fazla kişiden oluşan evlilik ve kan yolu ile birbirine bağlı olan kişilerin oluşturduğu birliktir (Özkalp, 2008b: 111) Psikolojik ya da biyolojik ilişkileri bulunan ve aralarında duygusal, ekonomik ve tarihsel bir ortaklığı olan ve kendilerini aynı evin bireyleri olarak gören kişilerin oluşturduğu topluluğa aile denir (Gladding, 2020: 5) Psikolojik ve biyolojik açıdan insanların doyum sağladığı, nüfusu tazeleme, çocukların sosyal becerilerini geliştirme , milli değerleri benimsetme, üyeler arasında bütünlüğü sağlama gibi işlevlere sahip toplum tarafından kabul gören temel sosyal yapıdır (Özkan, 2008:24).. Aile dünyaya gelen bireyi topluma hazırlama, toplumun bir parçası haline getirme sürecinin ilk ve aktif bir biçimde gerçekleştiği, insan neslinin tarihsel zaman içerisinde çoğaldığı ve bununla beraber çocuklar eşler, anne baba arasında saygı ve sevgiye dayanan ilişkilerin hâkim olduğu sosyal bir kurumdur (Ozankaya, 1986:281). Psikolojik,

biyolojik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasına dönük oluşturulan, eşitlik ilkesi bağlamında üyelerinin ortak paylaşımlarda bulunduğu bir birliktelik durumudur (Aral, 2000:19).

Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki küçük birlik (Türk Dil Kurumu [TDK], 2015) şeklinde farklı tanımlar yapılmaktadır

Yukarıda yapılan tanımlamalar neticesinde aileyi kısaca özetleyecek olursak sosyalleşme sürecinin ilk başladığı, karşılıklı ilişkilerin kurallara dayandığı, kurulan biyolojik ilişkiler sonucunda da insan ırkının sürekliliğinin sağlandığı bir birimdir. Bununla beraber üyelerinin psikososyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılıksız giderilmekte bu özellikleri sebebiyle de ekonomik, psikolojik ve toplumsal yönleri olan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. (Sayın, 1994:185).

2.1.1.1. Eş İlişkileri

Kadın ve erkekten oluşan karı-koca ilişkisi, özel bir ilişkidir ve iki farklı kişiliği olan insanın birlikteliğiyle yeni bir dünya kurulmaktadır (Özügürlü, 2001). Bu dünyada çocuk, ortakların veya eşlerin birliği yoluyla doğar. Eş, diğer kişiyle ilişki içinde olan bir birey olarak tanımlanabilir. Eş ilişkilerinin çeşitli biçimleri vardır. Eş ilişkilerinde bireyler evli olabilir veya karı koca gibi birlikte yaşayabilirler. Bazı bireyler bu birliktelikten bir çocuk doğduğu için eş olabilirler. Bir çocuk, ya evliliğe bağlı olan ya da asla bağlanmayan iki insan arasındaki birleştirici birim olur. Birlikte yaşamayı veya çocuk sahibi olmalarına rağmen ayrı yaşamaya devam etmeyi seçebilirler (Anderson, 2014). Küresel olarak, eş kalitesi ilişkisi, uyumlu aile işletmesinin temel taşı olarak kabul edilmektedir; eş ilişkisinde yaşanan çalkantılar, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde ebeveyn davranışlarını olumsuz etkileyebilir (Gao vd., 2019). Eş kalitesi terimi, evlilik birliğinde hem yakınlığı hem de gerilimi ifade eder ve söz konusu olan yavrular olduğu için, ebeveyn-çocuk ilişkisi kalitesi, ebeveynler arasındaki ilişkilerdeki destek ve gerginlikten bahseder (Joyce, 2020).

(Neff ve Karney'e (2004) göre anne babalar çocuklarına sevildiklerini ve ilgilenildiklerini hissettirmekte, böylece çocuk büyüdükçe psikolojik refahı teşvik etmektedir. Bu tam esenlik hali, daha genç yetişkinler için eş yakınlığını besleyerek, kademeli olarak artabilir. Kapsamlı araştırmalar sürekli olarak, sosyal ilişkilerin yaşamları boyunca çocukların refahını ezici bir şekilde etkileyebileceğini göstermektedir (Umberson ve Montez, 2010). Sağlam eş ilişkileri, refahlarına ve gelişimlerine yardımcı olan sosyal ve somut kaynaklar sağlar (Hartwell ve Benson, 2007; Thomas vd., 2017). Araştırmalar, düşük çatışmalı ilişkilere

sahip iki ebeveynli evli eşler tarafından yetiştirilen çocukların daha istikrarlı, sağlıklı ve okulda iyi performans gösterdiğini, çünkü paylaşılan gelir kazançları ve çocukları büyütmenin ikili sorumlulukları olduğunu ortaya koymuştur (Parke, 2003; Ribar, 2015).)

Araştırmalarında, Formoso ve arkadaşları (2007), kaliteli babalığın ebeveynler arası çatışma ile olumsuz bir şekilde bağlantılı olduğunu keşfetti. Öte yandan Cabrera ve arkadaşları (2008), babaların çocuklarının anneleriyle romantik bir bağ kurduklarında, çocuk yetiştirmeye çatan ebeveynlerden daha fazla katılma eğiliminde olduklarını bulmuşlardır. Toplum, genç nesilden gelen şiddete maruz kalıyor ve tek ebeveynlik nüfusu artıyor ve yoksulluğun hüküm sürdüğü bir ortamda çocuk yetiştirmenin artan zorlukları. Bu durum, eş ilişkilerinin çocuğun erken gelişimini nasıl etkilediğini keşfetmeye yönelik ilgiyi tetikledi (Joyce, 2020).

2.1.1.2. Anne Baba Çocuk İlişkileri

Anne ve babalar gelecekle ilgili bilgi ve deneyimleri çocuklarına öğretmektedir. Anne ve babaların bebeklikten başlayarak çocuklarına karşı göstermiş oldukları davranış ve tutumlar etkili ve kalıcı olmaktadır. Çocuklar diğer insanlarla iletişim kurmayı, nasıl davranılacağını, sevmeyi anne ve babalarının sergilemiş olduğu davranışlardan öğrenmektedirler. Bu durum çocuklarda güven duygusunun gelişmesini sağlamaktadır. Bununla beraber çocuklar ebeveynlerini örnek model olarak taklit etmektedirler. Bundan dolayı anne babalar çocuklarına karşı örnek davranışlar sergilemelidir. Çocuğa model olan ebeveynde bozuk kişilik yapısı varsa çocukta da kötü davranış biçiminin görülme olasılığı yüksektir. Anne babalar çocuklarının öz güvenli, uyumlu, olumlu ve yaratıcı kişiler olmasını istiyorlarsa çocuklarla iş birliği içinde olmak durumundadır (Şimşek, 2012)

Çocuk gelişimi, ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesine dayanır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi terimi, genel olarak çocuk ve ebeveyn arasındaki kalıcı eki ifade eder. Ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamak, ebeveynlerin ve çocukların birbirleriyle duygusal, fiziksel ve sosyal olarak nasıl etkileşime girdiğine daha yakından bakmayı gerektirir. Çocuk gelişimi teorisyenleri, çocuğun duygusal, bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişiminin erken aşamalarında ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemini ısrarla vurgulamışlardır. Ebeveynler, bir çocuğun yetişkin olarak nasıl büyüdüğünün temelini oluşturur Örneğin, Sigmund Freud ebeveyn-çocuk ilişkisinin kişinin olacağı yetişkini tanımladığını öne sürmüştür (Joyce, 2020). Erik Erikson (1950) psikososyal gelişim teorisi ise, ebeveynler temel ihtiyaçlarını karşıladıklarında bebeklerin güvenen yetişkinlere dönüştüklerini gösterdi. Benzer şekilde, Vygotsky (1978), ebeveynlerin

çocuğun öğrenmesinde usta olduğunu tespit ederken, Bandura'nın (1977) sosyal öğrenme teorisi, ebeveynlerin rol model olduğunu ve çocukların ebeveynlerin sergilediği davranışları taklit ettiğini göstermektedir.

2.1.1.3. Kardeş İlişkileri

Kardeş ilişkileri bir insanın hayatındaki en uzun ilişkilerden biri olması nedeniyle erken dönemde gerçekleşen gelişmeler çocukların kardeş ilişkilerinin kalitesinde önemli yer tutmaktadır (Lamp ve Sutton-Smith, 2014). Çocukların sosyal ve kişisel ilişkilerdeki sorunlara kalıcı çözümler bulabilmelerinde sıcak ve besleyici kardeş ilişkilerinin önemli etkisi bulunmaktadır (Dunn ve Munn, 1985; Howe, 1991)

Kardeş ilişkileri, bireyin hayatındaki en kalıcı ilişkilerden biridir ve tüm yaşam süresi boyunca insan gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Cicirelli, 1996). Kardeş ilişkileri üç ana boyutla karakterize edilebilir: samimiyet, şefkat ve duygusal destek olarak tanımlanan sıcaklık; tezatlık ve mücadele argümanlarını ifade eden çatışma; ve ebeveynlerin ilgisi ve sevgisi için kardeşler arasında yaşanan rekabet (Deater-Deckard vd., 2002; Noller, 2005). Kardeşler arasındaki rekabet, kardeşlerin ebeveynler tarafından algılanan tutarsız muamelelerine dayanarak birbirleriyle oluşturdukları sosyal karşılaştırmaların sonucudur. (Jensen vd., 2013; Kowal ve Kramer, 1997).

2.1.2. Ailenin Yapısal Özellikleri

Ailelerin yapısal özelliklerine bakıldığında ailenin sistemlerden oluştuğu görülmektedir. Aile sistemi aslında her biri belirli bir amacı olan birkaç alt sistemden oluşmaktadır (Minuchin ve Fishman, 1981). Bu alt sistemler eş alt sistemini, ebeveyn alt sistemini ve kardeş/çocuk alt sistemini içerir. Toplumda, bu alt sistemlerin bileşimi büyük ölçüde değişebilir. Örneğin, eş alt sistemi tek bir ebeveyn, gey veya lezbiyen bir çift veya heteroseksüel bir çiftten oluşabilir. Benzer şekilde, ebeveyn alt sistemi tek bir ebeveyn, iki büyük ebeveyn ve benzerlerini içerebilir. Alt sistemlerin bileşimi, ailenin daha büyük sistemindeki alt sistemin işlevi kadar önemli değildir (Kindsvatter vd., 2008:205).

Ebeveyn alt sistemi, aile sisteminin yürütücü işleyişine yardımcı olmak için mevcuttur. Bu alt sistem üyelerinin görevleri arasında çocukların gelişim ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması yer alır. Ebeveyn alt sisteminin ek bir işlevi, ebeveynlerin ebeveyn olarak rollerine yardımcı olmak için birbirlerinden destek ve teşvik almalarına izin vermesidir. Eş alt

sistemi, ebeveynlerin tatmin edici ve gençleştirici faaliyetlerde buldukları kişisel alanı temsil eder. Buna ek olarak, eş alt sistemi, ailenin geri kalanından en iyi şekilde ayrı bırakılan yetişkin kaygılarının ve sorunlarının ebeveynler tarafından ele alındığı “alanı” temsil eder. Kardeş/çocuk alt sistemi hem güvenli bir sığınak hem de bir laboratuvarıdır. Akranları ve kardeşleriyle etkileşimde çocuklar dünyayı keşfeder ve başkalarıyla müzakere etmeyi öğrenirler. Kardeş/çocuk alt sistemi, çocukları dünyaya kademeli olarak maruz kalmaya izin verse de, çocuklar hâlâ ebeveynler tarafından korunduğu, yönetildiği ve desteklendiği için bir sığınak görevi görür (Kindsvatter vd., 2008:205).

Çocuklu bir ailede, çift iki alt sistemde bir arada bulunmaktadır: eş alt sistemi ve ebeveyn alt sistemi. Her iki sistem de, aile içinde karşılıklı uyum ve karşılıklı bağımlılık gerektiren belirli bir işlevi yerine getirmek için iki bireyin birleşmesini içerir (Minuchin, 1974). Eş ve ebeveyn alt sistemlerini tanımlayan sınırlar, belirli sınırlar farklı durumlarda daha uyumlu olabileceğinden, andan ana ve yaşam döngüsü boyunca değişebilir. Örneğin, yeni evli bir çiftin iç içe geçmesi, yeni sınırlar ve roller oluşturmanın uyarlanabilir bir yolu olabilir. Bu nedenle, eşlerin tek bir yapı içinde katı hale gelmek yerine, alt sistemler içinde ve arasında esneklik ve manevra kabiliyeti kazanmaları çok önemlidir (Young vd., 2009:407) Nitekim Gottman'ın araştırması, bir çocuğun doğumundan sonra ilişkilerinden memnun hisseden anneleri, kendilerini tatminsiz hisseden annelerden ayıran şeyin, “kocanın ebeveynlik dönüşümünü eşiyile birlikte yaşaması veya geride kalması” olduğunu göstermiştir (Gottman, 1999:212). Yani, bir partner diğerini ebeveyn alt sistemi olan “yeni alem”e kadar takip edemezse, aralarında kaçınılmaz olarak mesafe gelişecek ve eş alt sistemini koruyan sınır ortadan kalkacaktır. Bu nedenle, evliliği ve aileyi, kişinin yaşamının “tahterevallî”nin bir ucunda ebeveyn olarak, diğer ucunda ise bir eş olarak yaşamıyla bir “dengeleyici eylem” olarak görülmemesi konusunda uyarıda bulunur (Gottman, 1999:212). Aksine, bir çiftin ebeveyn olarak ilişkisi, samimi ortaklar olarak ilişkilerini besleyen şeyin bir parçasıdır ve bunun tersi de geçerlidir (Young vd., 2009:408)

Daha önce gösterildiği gibi, ebeveyn olmak, yakınlık ve cinsel istek de dahil olmak üzere bir çiftin yaşamının birçok yönünü etkileyen bir süreçtir. Minuchin'in söylediği gibi, “Ebeveynlik son derece zor bir süreçtir. Hiç kimse bunu kendi keyfine göre yapmaz ve hiç kimse bundan zarar görmeden geçmez” (Minuchin, 1974: 57-58). Hem eş hem de ebeveyn alt sistemleri karşılıklı bağımlılık gerektirdiğinden, bu alt sistemler aynı zamanda yakınlığı ve cinsel arzuyu tanımlayan ve destekleyen yapılar olarak da düşünülebilir. (Young vd., 2009:407). Bunun yanında her iki alt sistemin de yeterli şekilde çalışması için karşılıklı bağımlılık - veya başka bir deyişle “birlikte çalışma” gereklidir. Ayrıca alt sistemler birbirini

güçlendirerek birinin güçlendirilmesi diğerini destekler. Böylece, yakın partnerler olarak birbirine güvenen iki bireyin eylemi, ebeveyn sistemini besler, böylece her yetişkin ebeveyn olarak kendi rolünde desteklendiğini hisseder. Bunun tersi de doğrudur; Ebeveynler olarak birbirlerine bağımlılık ve ebeveyn ekibi olarak birlikte çalışma, yakınlık ve cinsel istek duygularını artırmak için eş alt sistemini besler (Young vd., 2009:408). Örneğin, Hurlbert ve arkadaşları (1993), bir çiftin birbirine ne kadar bağımlıysa, cinsel doyumlarının da o kadar büyük olduğunu bulmuşlardır. Ek olarak, terapide birbirlerine daha fazla derinlikte bilgi veren çiftlerin, yakınlıklarında bir artış algıladıkları gösterilmiştir (Waring vd., 1994). Waring (1983), yakınlığı, bir aile içindeki eş ve ebeveyn alt sistemlerini karakterize eden karşılıklı uyum ve karşılıklı bağımlılıkla ilgili gibi görünen faktörleri, bir ilişkideki uyum, sevgi, dışavurumculuk ve çatışmaları çözme yeteneği olarak tanımlar. Son olarak, Brehm (1992), yakınlık tanımlarının çoğunun davranışsal karşılıklı bağımlılığı ve ihtiyaçların karşılanmasını vurguladığını iddia eder.)

2.1.2.1. Eş Alt Sistemi

Eş alt sistemi aile sisteminin en önemli parçası durumundadır ve diğer alt sistemlerin merkezi konumundadır (Constantine, 1986; Gladding, 2020; Minuchin, 1974). Zira ailede asıl olan ilişki karı koca ilişkisidir. Eş alt sistemi çocukların kadın erkek ilişkisi ve evlilik ilişkisi hakkında eğitilmesinde model olmaktadır. Farklılıkların tartışılması, çatışmayı yönetme, birlikte karar alma, cinsellik ve bağımlılık ihtiyaçlarını giderme, ileriye dönük plan yapma gibi konularda bir eşin diğer eşe karşı göstermiş olduğu davranış şekli bütün aile üyeleri arasındaki iletişimi etkilemektedir (Nazlı, 2014).

Eş alt sistemi “Tek ebeveyn, gay ya da lezbiyen bir çift ya da heteroseksüel bir çiftten oluşabilir (Kindsvatter vd., 2008:205). Sadece iki bireyden oluşan ailelerde birbirini desteklemenin yolu, ailenin ne kadar iyi yapılandığı ve bu yapının ne kadar işlevsel bir şekilde işlediğinden geçmektedir. Eş alt sistemleri en iyi, görevlerin birbirini tamamlayıcılığı olduğunda işlemektedir. Bu gibi durumlarda, karşılıklı belirli rol ilişkileri genellikle aile organizasyonunda önemli bir unsur teşkil eder (Simon, 2004:260). Örneğin bir kadın ve erkek, biri ev içindeki diğeri de ev dışındaki işlerde daha çok sorumlu olarak, fakat her ikisi de birbirlerinin üzerinde kendi yarattıkları etkiyi ve karşılıklı olarak birbirlerine bağımlılıklarını kabul ederek bir takım gibi hareket edebilirler (Gladding, 2020)

Eş alt sistemindeki yakın ilişkiler çocuğa model olmakta iken aynı zamanda bu alt sistemdeki çatışma ve uyum ebeveynlerin çocukla etkileşiminde belirleyici olmaktadır. Eş alt

sisteminde çocuk sevgiyi nasıl ifade edebileceğini, stres yaşayan bir eşle ilişkinin nasıl olacağını ve çatışma ile başa çıkma yollarını öğrenme olanağı bulmaktadır. Aile içerisinde gördüğü şey yetişkinlikte bireyin dış dünyayla etkileşimini etkileyecek ve dış dünyayla etkileşime geçerken çocuğun beklenti ve değerlerinin bir parçası haline gelecektir (Minuchin ve Fishman, 1981). Papp ve arkadaşları (2002), evlilik çatışmalarıyla karşı karşıya kalan çocukların olumsuz ve düşmanca bir bakış açısına sahip olmaya meyilli olduklarını bildirmiştir. Bu durumun sebebi olarak ise anlaşmazlıklara tanık olan çocuğun ebeveynlerinin tartışmacı, düşmanca ve duygusal çatışma çözme stratejilerini model alabileceği gösterilmektedir (O'Leary ve Vidair, 2005). Bundan dolayı uyumlu bir evlilik hayatı bulunmayan ebeveynlerin olumsuz davranışlar sergileme olasılığı artmaktadır. Dolayısıyla bu durum çocukların ebeveynlerinin olumsuz davranışlarını model almalarına ve sorunlu olarak tarif edilebilecek davranışlar geliştirmelerine sebep olmaktadır (Henderson vd., 2003).

2.1.2.2. Ebeveyn Alt Sistemi

Tek ebeveyni, büyükbaba ve büyükanneyi, biyolojik anne ve babayı, biyolojik anne ya da baba ile birlikte bir üvey anne ya da babayı ve benzerlerini içerebilir. Bu alt sistem, çocukların bakımı, korunması ve sosyalleşmesinden sorumlu olan bireylerden oluşmaktadır ve ailenin yönetici sistemidir. Yapısal aile kuramının evrensel ilkelerinden biri, birbirine bağlı, işbirlikçi bir aile alt sisteminin sağlıklı ve işlevsel bir aile için kritik olduğu inancıdır (Madden-Derdich vd., 2002, s:242). Tıpkı eş sistemi gibi ebeveyn alt sisteminin de kuşaklar arası bir şekilde işlemediğinde sağlıklı olduğu düşünülebilir. Bir ailedeki kuşaklar arası bir ittifak, iki farklı kuşağı içinde barındıran aile üyelerini içermektedir. Bir ebeveyn ve çocuk, sevgi veya güç gibi temel ihtiyaç ya da amaçları elde etmek için ittifak kurarlarsa, kuşaklar arası bir ittifakın içine girmiş olurlar. Aile alt sistemleri çocuklar büyüdükçe değişmelidir. Çocuklara uygulanan kurallar değişmelidir. Örneğin; 8 yaşında çocuk için koyulan kurallar, 18 yaş için işe yaramayabilir. Bu nedenle, ebeveynler sürekli olarak aile üyelerinin birbirlerine erişimlerini kolaylaştıran, üyelerin birbirleriyle iç-içe geçmeleri veya uzaklaşmalarına neden olmayan, uygun ve saydam kurallar geliştirmek durumundadırlar (Gladding, 2020)

Minuchin ve Fishman (1981), ebeveyn alt sisteminin çocuklara ilişkin sorumlulukların yanında, tüm aile sisteminin işlevselliğini belirleyecek kararlar almakta yetkili olduğunu belirtmektedir. Bu alt sistem yardımıyla çocuk, ebeveynlerinden ne bekleyeceğini öğrenir. Bununla beraber çocuk ebeveynleri ile etkileşimleri yoluyla ihtiyaçlarının desteklenip

desteklenmediğini, hangi davranışların ödüllendirileceğini ve cezalandırılacağını, otoriteyi rasyonel veya geçici olarak düşünmeyi, kendisinden daha büyük kaynaklar ve güce sahip insanlardan ne bekleyeceğini ve kendi ailesinde isteklerini ifade etmenin etkili yöntemlerini öğrenmektedir. Son olarak çocuk ailesinin çatışma ile başa çıkma yöntemlerini ebeveyn alt sistemi içerisinde deneyimlemektedir.(Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1981).

2.1.2.3. Kardeş Alt Sistemi

Kardeşler arasındaki alt sistem, üyelerinin aynı kuşaktan olduğu aileler içindeki birimlerdir. Örneğin; erkek ya da kız kardeşler bir kardeş alt sistemi olarak düşünülebilir. Bazı ailelerde kardeş alt sistemi, aynı anne ve babadan doğmuş olan bireyleri kapsar. Bazı ailelerde ise, örneğin yeniden evlilikten oluşan ailede kardeş alt sistemi birbirleriyle akraba olmayan çocuklardan oluşur. Yaş farklılıkları kardeş alt sisteminin ne kadar iyi işlediğini etkileyebilir. Kardeşlerin alt sistemleri sıklıkla yaşça birbirine yakın olan, örneğin 2 veya 3 yaş farkı olan, kardeşlerden oluşmaktadır. Söz konusu kardeşler, birbirleriyle etkileşim içinde olma olanaklarından ötürü, genellikle birbirlerine psikolojik olarak da yakındırlar. Kardeşler arasındaki yaş farkı büyüdükçe müttefik olma olasılıkları düşmektedir (Gladding, 2020).

Kardeş ilişkilerinin belirleyici faktörleri arasında, daha önce bahsettiğimiz bileşenlerin yanı sıra, evlilik çatışması, ebeveynlik tarzı, ebeveynlerin her birinin her bir çocuğuyla olan bağlanma bağı ve farklı ebeveyn muamelesi gibi suç ortaklığı ve rekabet derecesi yer alır. Dolayısıyla tüm bunlar çocukların duygusal güvenliğini etkileme potansiyeline sahiptir (Pinel-Jacquemin ve Gaudron, 2013:25) Whelan'a (2003) göre örneğin kardeşlerin birbirlerine destek gösterip göstermemelerine bağlı olarak çevrelerinin güvenliğine katkıda bulunabilirler. Volling ve arkadaşları (2002) pozitif bir evlilik ilişkisinin, kardeşlerin üçlü anne-kardeş etkileşiminde kıskançlıklarını düzenleme yeteneği ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Tersine, evlilik doyumsuzluğu, düşmanca ve rakip kardeş ilişkileriyle ilişkilidir (Brody vd., 1992; Jenkins, 1992; McKinnon, 1989; Stocker vd., 1997). Stocker ve Youngblade (1999), 7 ila 10 yaş arasındaki iki çocuktan oluşan 136 kardeş grubu üzerinde yaptıkları çalışmada, evlilik çatışması ile sorunlu kardeş ilişkileri, yani baskın olarak çatışma ve rekabet arasında önemli bir bağlantı buldular. Yazarların ortaya koyduğu açıklama, çocukların kardeş etkileşimlerinde ebeveynlerinin düşmanca ilişki tarzını taklit edebilmeleridir. Ek olarak, zorlayıcı ve yakıcı ebeveyn-çocuk ilişkileri genellikle saldırgan ve çatışmalı kardeş ilişkileriyle bağlantılıdır (Patterson vd., 1992). “Yetkili” ebeveynlerin çocukları, diğer çocuklarla daha sosyal davranır (Dekovic ve Janssens, 1992). Bunula beraber kardeşleriyle de daha sosyal bir şekilde

davranmaktadırlar(Volling ve Belsky, 1992) . Ebeveyn-çocuk bağıllığı ile kardeş ilişkilerinin kalitesi arasındaki bağlantı üzerine birçok çalışma yapılmıştır (Bosso, 1985; Coutu vd., 1996; Pinel-Jacquemin vd., 2009; Teti ve Ablard, 1989; Voling vd., 1992): Güvenli bağlanan çocukların kardeş ilişkileri önemli ölçüde daha iyidir.)

2.1.3. Aile Yaşam Doyumu

Aile yaşam doyumu kavramını oluşturan bileşenleri incelendiğinde ilk olarak karşımıza yaşam doyumu kavramı gelmektedir. Yaşam doyumundan önce doyum kelimesi tanımlandığında bir insanın ne istediğiyle, neye sahip olduğu arasında elde edilen durum ya da sonuç olarak tanımlanmaktadır (Özer ve Özsoy Karabulut, 2003). Eldekinden hoşnut olma durumu, doyma işi, yetinme, kanma, kanaat şeklinde de tanımlanmaktadır (TDK Sözlüğü, 2022).

Yaşam doyumu kavramı aile, arkadaş ortamını içinde barındırmakta ve yaşamdan memnun kalma durumunu ifade etmektedir. (Suldo ve Huebner, 2006: 180). Yaşam doyumunun alt faktörlerinden biri olan aile yaşam doyumu kavramı ilk defa Andrews ve Withey (1976) ve Campbell ve arkadaşları (1976) çalışmalarında karşımıza çıkmaktadır (Akt Barraca vd., 2000:98). Aile yaşam doyumu bireyin ebeveyn, eş, çocuklar , kardeşler arasındaki ilişkilerinden elde ettiği doyumu belirtmektedir (Carver ve Jones, 1992:72).

Aile yaşam doyumu, kişinin aile yapısından ve genel olarak bu yapı içinde yer alan ilişkilerden (ebeveyn-çocuk; kardeşler) doyum derecesi olarak tanımlanmaktadır (Carver ve Jones, 1992; Sharaievskaya, 2012). Ailedeki iletişim örüntüsü, sadece ebeveynler ve çocuklar arasında değil, diğer kişilerle de yakınlık ve sevgi kurma sürecini etkiler (Barbato vd., 2009). Bireyin içinde yaşadığı aile sistemi, yaşam boyu kişisel gelişim ve iyilik durumunun her alanını etkiler. Bunun nedeni, çocuklarının gelişimine katkı sağlama konusunda yeterlik duygusuna sahip olan ebeveynlerin, çocukların sosyal ilişkilerine, akademik gelişimlerine, kariyer gelişimlerine ve tercihlerine ve ayrıca duygusal yaşamlarına da olumlu yönde katkı sağlamalarıdır (Bandura vd., 2011). Ayrıca ebeveynleriyle ilişkilerini yönetme konusunda güçlü bir öz-yeterliğe sahip olan ergenlerin diğerlerine göre daha yüksek aile yaşam doyumuna sahip oldukları bulunmuştur (Caprara vd., 2005). Ayrıca Hesse ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan modelleme çalışmasında sevgi dolu iletişim kurma ile aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide zararlı aile ortamı değişkeni tam aracı değişken olarak bulunmuştur. Aile yaşam doyumu yüksek olan çocuklar, yüksek benlik saygıları sayesinde sosyal yaşamlarını olumlu yönde geliştirirler. Aksine aile hayatından doyumun olmaması bazı

sosyal ve duygusal sorunları da beraberinde getirmektedir (Gilman, 2001). Bowen'e (1988) göre kişi, aile üyeleri arasındaki etkileşimler sonunda belirli kazanımlar elde edebiliyorsa, bu durum olumlu duygular hissetmesine yol açmaktadır. Ancak bu tür bir etkileşim sonunda kayıplar kazanımlardan fazla ise bu durum olumsuz duygulara yol açmaktadır (Bowen, 1988).

Aile memnuniyeti, sosyal normlardaki değişikliklere, ailenin yaşam evresine ve aile üyelerinin bireysel gelişimine bağlı, öznel ve değişken bir kavramdır. Aile doyumunu Bowen tarafından 'aile üyelerinin davranışta aile ile ilgili değerleri ortaklaşa gerçekleştirme yeteneğine dayanan adil karşılıklı değişimler' olarak tanımlandı (Bowen, 1988: 459). Aile üyeleri arasında bu değerlerin farkında olamama, bu değerleri takip edememe veya bu değerler üzerinde anlaşamama, muhtemelen memnuniyetsizliğe ve hayal kırıklığına yol açacaktır (Bowen, 1988).

2.1.4. Ergenlerde Aile Yaşam Doyumu

Aile yaşamı doyumunu üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu yetişkinler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, son zamanlarda yapılan birkaç çalışma, ergenler tarafından algılanan aile yaşam doyumunun derecesini incelemiştir. Henry (1994), ergenlerin aile üyeleri arasındaki ilişkilerle ilgili olarak bildirdikleri memnuniyet derecesinin bir öz değerlendirmesi olarak ergen aile yaşamı memnuniyetini kavramsallaştırmıştır. Ergen aile yaşam doyumunu, daha sonra aşırı yeme riskinin azalması (Leon vd., 1994), artan psikolojik sağlık (Amerikaner vd., 1994), artan yaşam kalitesi (Schumm vd., 1986) ve daha fazla genel yaşam doyumunu (Olson vd., 1983) dahil olmak üzere ergen refahının çeşitli göstergeleri ile ilişkilidir. Ergen aile hayatından memnuniyet fraksiyonu aynı zamanda ebeveyn beklentilerine daha fazla uyum (Schumm vd., 1986), artan ebeveyn desteği (Henry, 1994) ve aile üyeleri arasında artan topluluk ve sosyallik (Harter, 1989) ile ilişkilidir. Aile yaşam doyumunu araştırmaları tipik olarak yetişkinlere odaklansa da, birkaç çalışma ergenlerin aile yaşam doyumunu, ergenlerin ailelerini ne ölçüde olumlu olarak algıladıkları olarak tanımlamıştır (Henry vd., 1992). Ailelerinden daha memnun olan ergenlerin, ebeveynleriyle daha fazla duygusal dışavurum içinde oldukları (Papini vd., 1990), ebeveyn beklentilerine daha uyumlu olduklarına ilişkin ön araştırmalar, daha yüksek yaşam kalitesi bildirmektedir (Schumm vd., 1986). Bu tür sonuçlar, ergen refahını arttırmanın olası bir yolu olarak aile hayatından ergen aile yaşam doyumunu ile ilgili faktörlerin daha fazla araştırılması ihtiyacını desteklemektedir.

2.1.5. Aile Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

Aile yaşam doyumuna etki eden faktörler arasında cinsiyet rolleri, çalışma hayatı, eğitim deneyimi, toplumsal alandaki faktörler olarak ele alınmıştır (Aykaç, 2019: 7).

2.1.5.1. Cinsiyet Faktörleri

Birey yaşam yolculuğunda sosyalleşme sürecinde ilerlerken bir yandan cinsel kimliğini tanıırken diğer yandan cinsiyet özelliklerine göre davranış örüntüleri geliştirmeye başlamaktadır (Akbağ ve İmamoğlu, 2010: 657). Bireyler toplumda kimliğini belirlemeye çalışmakta, kendi cinsiyet özelliklerine uygun davranış biçimleri geliştirmektedir. Bu hareketler dizisinde kişiler kendi kültürlerine uygun kadın erkek cinsiyet rollerini benimsemeye çalışmaktadır (Dökmen, 2018: 81).

Olson ve arkadaşlarının (1983) yaptıkları çalışmada erkek ergenlerin, ergen kızlardan önemli ölçüde daha fazla aile yaşam doyumunu bildirdiği bulgusuna dayanarak, ergen erkeklerin, ergen kızlardan daha fazla aile yaşam doyumunu bildireceği hipotezi ileri sürülmüştür. Çünkü aile yapısı gençliğin uyumunda bir faktör olabilir (Bronstein vd., 1993) ve ergenlik, ebeveynlerin boşanması ve yeniden evlenmesinden kaynaklanan stresörlerin giderek daha belirgin hale gelebildiği bir dönemdir (Hetherington, 1993; Wallerstein, 1991), tek ebeveynli ve üvey ailelerdeki ergenlerin, bozulmamış ailelere göre aile ilişkilerinden daha az memnun olacakları varsayılmıştır.)

2.1.5.2. İş Yaşamı Faktörleri

Aile yaşam doyumunu ve aile üyelerinin iş doyumunu üzerine yapılan çalışmalarda yaşamdan doyum alabilenlerin yaşamın içinde refaha ulaşan bireyler oldukları ifade edilmektedir. Özellikle aile yaşamı ve iş alanlarındaki ekonomik, psikolojik, bilimsel ve hukuki etmenlerin bireyin yaşamdan aldığı tatmin düzeylerini etkilediği görülmektedir (Adams ve King, 1996: 412; Efeoğlu ve Özgen, 2007: 238). Bu anlamda iş aile yaşam doyumunu etkileyen önemli bir faktör konumuna gelmektedir.

İş ve çalışma hayatındaki koşullar bireylerin iş hayatında doyuma ulaşmalarına imkan sağlamakla birlikte aynı zamanda aile hayatlarında da doyuma ulaşmaları için olanak sunmalıdır (Zedeck ve Mosier, 1990: 241). Aile üyeleri arasında çalışan birey aile yaşamında yeterince doyum alamadığında, iş yaşamındaki doyum düzeyini artırmaya yönelik eylemsel

çalabalara yönelebilir. Bu durum kuşkusuz aile içerisinde çalışan bireylerin aile yaşamlarına yeterince zaman ayıramamalarına yol açabilir oluşturmaktadır (Greenhaus ve Beutell, 1985: 80; Lobel, 1991: 510; Jones ve Butler, 1980: 370).

Yapılan araştırmalara göre iş yaşamındaki koşulların dengeli ve yeterli düzeyde olması ve çalışma hayatında duyulan memnuniyetin yüksek olması bireyin aile yaşam doyumunu olumlu anlamda etkilemektedir. Bununla birlikte aile doyumunu yüksek olan bireyinde iş hayatında üretken ve başarılı olduğu ifade edilmektedir (Büber, 2017: 60; Lyubomirsky vd., 2005: 803).

2.1.5. 3. Eğitim Deneyimi Faktörleri

Belirli bir gizil güçle doğan her bireyin bu potansiyellerini açığa çıkarabilmeleri için ilk eğitsel tecrübelerini kazandığı aile ortamı kişilik oluşumunda son derece önemlidir. Ebeveynlerin kendi eğitim düzeylerini artırarak gelişim ve değişimlere ayak uydurmaları, aile üyelerinin kişilik gelişimi ve bazı noktalarda deneyim sahibi olmalarında önemli görülmektedir (Özel ve Zelyurt, 2016: 12). Dünya çapında son zamanlarda ebeveyn eğitiminin önemi vurgulanmaya başlanmıştır. Bu anlamda ebeveynlerin eğitilmesindeki bilinçlenme ve hassiyet sağlıklı bireylerin gelişimi açısından önem kazanmıştır (Çağdaş ve Seçer, 2004: 76). Yapılan bir çok çalışmada ebeveynlerin ailedeki üyelere karşı daha sağlıklı ve tutarlı yaklaşımlar sergilemelerinde eğitim düzeylerindeki kalite etkili olmuştur (Aydoğdu ve Dilemken, 2016: 570; Özyürek, vd., 2019: 325)

2.1.5.4. Toplumsal Alandaki Faktörler.

İnsan toplum içinde yaşamını sürdüren sosyal bir varlıktır ve bireyin komşuları, akrabaları ve arkadaşları yaşamda belli bir doyuma ulaşmalarında önemli sosyal destek sağlayıcılarıdır (Hollar, 2003: 100). Ebeveynlerin yaşam doyumlarını artmasında çeşitli aktivitelerin içinde bulunmaları, sağlıklı iletişim kurmaları, sosyal ilişkileri rol oynamaktadır (Kabasakal ve Uz Baş, 2013: 32). Sosyal bir topluluğa üye olma bireyin sosyal ilişkilerinde psikolojik ihtiyaçlarını karşılama ve belirli bir tatmin duygusuna sahip olmasını sağlamaktadır. Bireyin toplumsal ihtiyaçlarının karşılanmasıyla beraber oluşan öz yeterlilik duygusu karar mekanizmasını geliştirme, arkadaşlarıyla bağ kurmasını güçlendirerek yaşam doyumunu ve aile yaşam doyumunu olumlu anlamda etkilemektedir (Sheldon ve Ryan, 1996: 31). Bu anlamda çocukların hayatlarında sağlıklı ilişkiler kurarak belli bir doyuma

ulaşmalarını sağlayan ebeveynlerinin toplumsal çevre ile teması neticesinde edinmiş olduğu tecrübeleridir (Evirgen, 2010: 141).

2.1.6. Aile Yaşam Doyumuna Yönelik Araştırmalar

2.1.6.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Mello vd. (2019), çalışmasında ergenlerde sosyal beceriler ve aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkide iletişim uygulamalarının kullanımını araştırılmıştır. Araştırmanın örenklemini 14-17 yaş aralığında özel liseye giden 228 ergen oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre aile yaşam doyumunu ve Whatsapp kullanımının ve Whatsapp gruplarında aktif olmanın çok boyutlu yaşam doyumunun artmasında bir etken olduğu, Whatsapp kullanımıyla beraber çok boyutlu yaşam doyumunda bir artış olduğu görölmüştür.

Somerville (2020) yapmış olduğu araştırmada orta yaştaki yetişkinler arasında aile yaşam doyumunun yordayıcılarının neler olduğunu araştırmıştır. Araştırmayı 50 yaşındaki 402 yetişkin üzerinde gerçekteşirmiştir. Araştırma sonucu çiftler arasındaki ortak karar vermenin aile hayatından daha yüksek doyumunu yordadığını ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda depresif belirtiler ve boşanma ya da yeniden evlenme yaşamanın 50 yaşında daha düşük aile yaşam doyumunu yordadığını ortaya koymuştur.

Zabriskie ve McCormick (2003) aile boş zaman katılımı ile aile yaşamından doyum arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 179 aile üzerinde araştırma gerçekteşirilmifir. Araştırmanın sonucuna göre aile boş zaman katılımının aile yaşam doyumunu ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Brown vd. (2002), araştırmalarında Amerikalı yetişkin bireylerin aile yaşam doyumunu ile toplum memnuniyetini incelemişlerdir. Aile yaşam doyumunu ile toplum memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Gilman (2001)'nın yapmış olduğu araştırmada ergenlerin aile yaşam doyumları, özgüvenlerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre aile yaşam doyumunu yüksek olan ergenler yüksek özgüvene sahip olduğu görölmüş bu sayede sosyal yaşamlarını kolay bir biçimde sürdürdüklerini göstermiş. Aile yaşam doyumunu düşük olan ergenlerde ise özgüven düşüklüğü ve sosyal ve duygusal problemler görölmüştür.

Henry ve Plunkett (1999) yaptıkları çalışmada 14- 18 yaş aralığındaki ergenler üzerinde aile yaşam doyumunu, stres ve sosyal destek ile ilgili araştırma yapmışlardır. Araştırma

sonucuna göre sosyal destek, stres, başa çıkma ve aile yaşam doyumu arasında manidar bir ilişki bulunmuştur.

2.1.6.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Çetintaş'ın (2021) araştırmasında ergenlerde aile yaşam doyumu ile psikolojik sağlık ve duygusal özerklik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu 420 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre ergenlerin aile yaşam doyumları ile duygusal özerklikleri arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, psikolojik sağlıkları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bunun yanı sıra duygusal özerklikleri ile psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkide de negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin aile yaşam doyum düzeyleri arttıkça duygusal özerklikleri azalmakta, psikolojik sağlıkları artmaktadır. Duygusal özerklikleri artarken psikolojik sağlıklarının da azaldığı görülmektedir. Ayrıca bu araştırmada ergen bireylerin aile yaşam doyumu ile duygusal özerkliklerinin, bağımlı değişken olan psikolojik sağlığı yordadığı görülmektedir. Yapılan analize göre araştırmaya katılan öğrencilerin psikolojik sağlıkları üzerinde anlamlı ve pozitif en güçlü etkinin öğrencilerin aile yaşam doyumları olduğu görülmüştür. Ergenlerin aile yaşam doyumu, psikolojik sağlık ve duygusal özerklik düzeyleri cinsiyete, kardeş sayılarına ve yaşlarına göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir. Bununla birlikte aile yaşam doyumu, duygusal özerklik ve psikolojik sağlık düzeyleri algılanan anne baba tutumlarına ve algılanan akademik başarıya göre anlamlı farklılık göstermiştir.

Mangır'ın (2021) araştırmasında lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıklarının aile yaşam doyumuna etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 450 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre aile yaşam doyumu ile sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarından olan duygu durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır. İlişki negatif yönlü ve çok zayıf bir ilişkidir. Öğrencilerin aile yaşam doyumu arttığında kendilerini yalnız hissetmeleri, problem yaşamaları, olumsuz düşüncelere kapılması ve bunalıma girmesi gibi duygusal durumlar yaşamaları azalmaktadır. Tam tersi olarak aile yaşam doyumları azaldığında benzer olumsuz duyguların arttığını ve bu duygu durumunu sosyal medya kullanma eğilimini arttırmakta olduğu saptanmıştır. Analiz sonuçlarına göre aile yaşam doyumu ile sosyal medya

bağımlılığı ve alt boyutları olan meşguliyet, tekrarlama ve çatışma arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Kılınç'ın (2021) çalışmasında ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, aile yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş ilişkisinin incelendiği çalışmasının örneklemini 581 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalılmanın sonucuna göre ergenlerde psikolojik iyi oluş ; cinsiyete, anne-baba birlikteliğine, sınıfa , Facebook kullanım sıklığına , Youtube kullanım sıklığına , Instagram kullanım sıklığına , Twitter kullanım sıklığına ve Whatsapp kullanım sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Sosyal medya bağımlılığının, psikolojik iyi oluş ile ilişkisinde ise aile yaşam doyumunun kısmi aracılık rolü olduğu bulgular arasında yer almıştır.

Savcı vd. (2020), yaptıkları araştırmada problemlili sosyal medya kullanımı ile sosyal bağıllık arasındaki ilişkide aile yaşam doyumunun aracı rolüne bakılmıştır. Araştırma 549 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu göre, aile yaşam doyumununun problemlili sosyal medya kullanımı ile sosyal bağıllık arasındaki ilişkide önemli bir aracılık etkisine sahip olduğunu göstermiştir

Cavga'nın (2019) lise öğrencilerinin aile yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılığı ve sosyal medya kullanım bozukluğu arasında ilişki olup olmadığını incelendiği çalışmasının örneklemini 1024 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre aile yaşam doyumu ile psikolojik dayanıklılık değişkeni arasında pozitif manidar bir ilişki bulunmuştur. Aile yaşam doyumu değişkeniyle sosyal medya kullanım bozukluğu değişkeni arasında anlamlı negatif bir ilişki görülürken sosyal medya kullanım bozukluğu değişkeniyle psikolojik dayanıklılık değişkeni arasında manidar negatif bir ilişki bulunmuştur.

Ermiş'in (2019) araştırmasında lise öğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumları ve duygusal özerklik düzeyleri arasındaki ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 997 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre lise öğrencilerinin aile yaşam doyumları ile duygusal özerklikleri arasında anlamlı negatif bir ilişki görülürken; aile yaşam doyumları ile güvenli bağlanma tarzları arasında pozitif ilişki tespit edilmiş, bağlanma kaygılı kararsız ile kaçınan olduğunda negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Bakalım ve Taşdelen Karçkay (2015) yapmış oldukları araştırmanın örneklemini 456 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Aile yaşam doyumu ile pozitif ve negatif duygular arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre aile yaşam doyumunun pozitif duygularla pozitif yönlü manidar bir ilişkisinin olduğu, negatif duygularlada negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

2.2. Kardeş ilişkileri

2.2.1. Kardeşlik sistemi ve gelişimi

Aile, ekolojik sistemin boyutlarından biri olan mikro sistemde incelendiğinde ve ailedeki tüm üyelerin birbirini etkilediği düşünüldüğünde, kardeşlerin de karşılıklı olarak birbirinden etkilendiği görülmektedir. Kardeşlerin birbirleri ile karşılıklı etkileşimleri gelişimsel açıdan önemli katkılara sahip olmakla birlikte kardeşler, birbirlerinin duygusal, motor, zihinsel, dil ve özellikle de psikososyal gelişimlerinde önemli rol oynamaktadırlar (Ahmetoğlu, 2004).

Brody (2004)'e göre kardeşler, birbirlerinin gelişim alanları üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilere sahip olmaktadır. Yürütülen araştırmalara göre, kardeş ilişkilerinin olumlu yönde olması onların bilişsel ve sosyal alanlardaki gelişim kazanımlarına olanak sağlamaktadır. Dunn (1992)'a göre ise kardeşler arasındaki ilişki, çocuklara kendilerini anlayıp, diğer bireylere yönelik empati duygusunun gelişimine olanaklar sunarken aynı zamanda kişilik özelliklerinin şekillenmesinde de rol oynamaktadır. Çocuklar, kardeşleri ile kendilerini kıyaslayarak yetenek ve becerileri hakkında görüşe sahip olmaktadır. Diğer bir yandan, kardeşler arasındaki ilişkinin olumsuz özellikler içermesi çocukta uyum sorunlarına yol açarak, çocuk üzerinde uzun vadede olumsuz etkilere sebep olabilmektedir.

Kardeşlerin gelişimsel olarak birbirleri üzerinde önemli etkileri vardır. Bu etkinin oluşmasında önemli etkenlerden biri kardeş ilişki niteliğindeki çeşitlilik veya diğer bir ifadeyle kardeş ilişkilerinin özellikleridir. Kardeş ilişkileri konum açısından baskın ya da eşitlikçi bir yapıya sahip olabilir. Duygusal olarak değişken bir yapıdadır. İlişkiler yakın, uyumlu, işbirliği içerisinde ya da uzak, çatışan ve rekabetçi olabilmektedir. Kardeş ilişki nitelikleri kardeşlerin birbirleri üzerindeki sahip olduğu etkiyi anlama açısından önemlidir (Furman ve Buhrmaster, 1985).

Kardeş ilişki kalitesi çocukların psikolojik sağlıkları ve sosyal gelişimlerinin bir göstergesidir. İki çocuk arasındaki kardeş ilişkisinin çatışmacı, asabi ve tehlikeli veya sıcak, destekçi ve duygusal olup olmaması kardeş ilişki kalitesinde önemli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Yaşlıları ile dostça ilişkiler kurabilmesi ve çocuğun sosyal yeterliliği kardeş ilişki kalitesinin en belirgin bağlantıları olarak görülmektedir. Kardeş ilişkileri akranlar arasında saldırganlık ve dışlanmayı tetikleyebilir. Bu dışlanma çocuğun akranlarına yönelik pozitif bir tutum geliştirmesine rağmen görülebilmektedir. Çocuklarda gelişimsel davranış

problemleri olsa bile kardeş çatışmaları hafif düzeyde olursa ve sıcak bir kardeş ortamında yaşanırsa net bir yararı görülmektedir. Bu avantaj sıcak kardeş ilişkilerinin olmadığı durumlarda yaşanan kardeş çatışmalarında çocuğun akranları ile devamlı güçlük yaşama riskine dönüşebilmektedir (Volling ve Blandon, 2003).

Çocukların kendi gelişiminde kardeş ilişki kalitesi, erken dönemde yaşanan gelişmeler önemli yer tutmaktadır (Lamp ve Sutton-Smith, 2014). Çocukların sosyal ve kişisel ilişkilerdeki sorunlara çözümler bulmasında sıcak, besleyici ve yakın kardeş ilişkilerinin önemli etkisi vardır (Dunn ve Munn, 1985; Howe, 1991). Kardeş ilişkilerinin rekabet dolu olduğu çağlar genellikle çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik çağlarıdır. Bunun yanında bu çağlarda içtenlik ve büyük yakınlık duyguları görülmektedir (Buhrmester ve Furman, 1990; Volling, 2003).

Erken, orta ve ergenlik dönemlerinde kardeş ilişkileri çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde yararlı ve zararlı etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Kardeş ilişkilerindeki sıcaklık ve duygusal yakınlık çocuğun sosyal yönünü kuvvetlendirmektedir. İlişkilerdeki düşmanca tutum ve katılık gelecekte akranlarına karşı aynı davranışlarda bulunmalarını ve davranış problemlerini desteklemektedir. Çocukların hayatlarındaki olumsuz durumlara karşı sıcak kardeş ilişkilerinin koruyucu işlevi bulunmaktadır. (Volling ve Blandon, 2003).

Kardeşler ergenlerin sosyal hayatında önemli rol oynamaktadır. Bu yönüyle esasen kardeş ilişkileri kardeşlerden birinin uzun süreli ilişkisini yansıtır. (Derkman vd., 2010). Bundan dolayı kardeş ilişkileri bireylerin uzun süreli ilişkisidir (Derkman vd., 2010). Kardeş ilişkileri ergenlerin davranışsal ve duygusal düzenlemelerini öngörmede önemlidir (Noller, 2005). Kardeşler birbirlerinin gelişiminde rol model olma, arkadaşlık, duygusal destek ve yardım kaynağı gibi büyük etkileri olabilmektedir (Furman ve Buhrmaster, 1985).

Çoğunlukla insanların yetiştiği ailesinde en az bir kız veya erkek kardeşleri mevcuttur. Yakınlık ve içten duygular genellikle çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik çağlarında kardeş ilişkilerinde görülmektedir. Bunun yanında çatışma ve rekabette büyük oranda yaşanabilmektedir (Buhrmester ve Furman, 1990; Volling, 2003).

Büyük kardeşlerin orta ve küçük kardeşlere göre daha fazla otoriter ve baskın olduğu görülmektedir. Küçük kardeşler orta yaş kardeşlerine göre daha fazla dostluk ve yakınlık göstermektedirler. Büyük kardeşlerle çatışmalar küçük kardeşe göre daha azdır ancak küçük kardeşle çatışmalar tüm yaş gruplarında yüksektir. Buradan da anlaşılıyor ki yaş büyüdükçe kardeş ilişkilerinde simetriklik azalmakta eşitlikçi yaklaşım artmaktadır. Küçük kardeşlere gösterilen şefkat ve üstünlük büyük oranda azımsanmayacak bir oranda düşmektedir. Bunun temelinde büyük oranda gelişimsel değişimlerin olduğu varsayılmaktadır. Tüm değişimler

yeni verilere göre on iki yaşında tüm değişimler tam olarak tamamlanmaktadır. Bu yaşta çocuklar kendine hâkimdir sık sık takip etmeyi gerektirmez. Daha çok kendilerine güvenmeye ve bağımsız olmaya başlarlar. Bu durumun ortaya çıkmasında kendilerinden sonra doğan kardeşlerinin büyümelerini görmeleri etkili olmaktadır. Bununla beraber daha az yönlendirmeye ve şefkate gerek duymaktadırlar. Gelişimsel durumu göreceli bir şekilde aynı anda küçük ve büyük kardeşlerin yaşının ilerlemesiyle kaybolmaktadır. Örnek verilirse 4 yaşındaki bir çocuk yeni doğmuş kardeşine göre sosyal ve bedensel beceri anlamında daha yüksek özgüvene sahip olmaktadır. Fakat bu kardeşler 18-20 olduğunda bu durum tamamen eşitlenmektedir. Özetle kardeşlerin yaşları ilerledikçe ilişkileri simetrik ve statüleri eşit olmaktadır (Buhrmester ve Furman, 1990).

Çocukların yaşadığı deneyimler kardeşlerinin yaşının küçük veya büyük olmasından etkilenmektedir. Büyük kardeşler ebeveynleri ve arkadaşları ile deneyimledikleri sorumluluk ve otoriteyi üstlenmek durumunda kalabilmektedirler. Büyük kardeşler yaş ilerledikçe statü ve güç ile karşı karşıya gelirken, küçük kardeşlerde ise daha eşit başlangıçlar söz konusudur. Kardeşler ile ilişki çocuklar büyüdükçe seyrekleşmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar göstermiştir ki yaş ilerledikçe kardeşler arasındaki ilişkide bir azalma görülmektedir. Bu azalmaya yakınlık ilişkileri, sıcaklık, güç hatta karşılaşmada dâhildir. Bu durum kısmen yaş ilerledikçe kardeşler arasında azalan iletişimden kaynaklanmaktadır. Kardeşler arasındaki pozitif ve negatif iletişimin kesin olarak azalmasında aralarındaki iletişimin minimuma düşmesi etkili olmaktadır. (Buhrmester ve Furman, 1990)

Büyük ve küçük kardeşin çatışma durumunda bakış açılarında farklar bulunmaktadır. Yaş ilerledikçe büyüklere göre çatışma durumunda bir azalma yoktur ancak küçüklere göre ise hızlı bir şekilde azalmaktadır. Küçük kardeş büyüğüne karşı daha büyük yakınlık ve hayranlık hissetmektedir fakat bu duygular karşılıklı olmamakla beraber küçük kardeş büyük kardeşle daha az çatışmaktadır. Büyük küçüğü bir sıkıntı unsuru olarak görür ancak küçük büyükle ilişkisine değer verir ve hayrandır. Bu duygusal asimetrisinin sebebi küçüğün büyüme ve büyük kardeş gibi olmaya çalışmasıyla ilgilidir, büyüğün ise bağımsızlaşma ve aileden uzaklaşmasından kaynaklanmaktadır (Buhrmester ve Furman, 1990).

Kardeşlerin birbirleriyle yoğun rekabetleri ilk olarak çocukluk döneminin başlangıçlarında görülmeye başlanmakta ve yıllar sonrasında yetişkin haline gelmiş kardeşlerin arasındaki yakınlığı etkilemeye devam etmektedir. (Ross ve Milgram, 1982). Ancak ileri yetişkinlikle beraber genellikle kardeşler yaşlı bireylere arkadaşlık ve destek sağlayarak yakın ilişki kurmaktadır. Bununla beraber ailenin son üyeleri olarak yaşamın sonraki dönemlerinde kalabilmektedirler (Gold, 1987 Akt. Volling, 2003).

Rekabet çocuklar arasında şiddet göstermeden hafif ve dostça bir rekabet isteği ile nefret arasında çeşitlenebilmektedir. Bu rekabetin ortaya çıkmasında genelde onaylanma, tanınma ve anne- baba sevgisi ve ödüller gibi durumlar etkili olmaktadır (Volling, 2003).

Rekabet genelde kardeşler arasında başarı, görünüş, performans gibi bazı değerli boyutlarda kardeşlerin zayıf ve güçlü olma durumlarına göre birbirlerine karşı yapmış oldukları değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yoğun rekabet bireyin özgüveninin düşmesine kendisine yönelik olumsuz algılaşmanın oluşmasına uyumsuz performans ve yeteneklerin körelmesine neden olabilmektedir. Bunun yanında sıcak bir kardeş ilişkisi içerisinde başarıya ulaşmaya teşvik edici bir ortam oluşturarak dostça bir rekabet öğrenerek becerilerini geliştirebilmektedir (Cicirelli, 1985 Akt. Voling, 2003).

Çocuğun sosyal çevresinde kardeşler önemli bir yer tutmaktadır. Kardeşler sosyal gelişimin göstergelerinden olan bilişsel ve sosyal becerileri birbirleri ile kurdukları etkileşimden öğrenmektedirler. Yardım, arkadaşlık veya duygusal destek kız ve erkek kardeş tarafından sağlanabilir. Büyük kardeşler öğretmenler, bakıcılar gibi görev yapabilirler ayrıca uzakta olan ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirebilirler (Furman ve Buhrmaster, 1985). Kardeş ilişkisi kişinin eşi ile tanışmasından önce başlayan ve bir ebeveyninin ölümünden sonra bile devam eden uzun süreli bir ilişkidir (Volling ve Blandon, 2003).

2.2.2. Kardeş kavramı

Kardeş ilişkisi en az anne ya da babadan en az biri ortak olan ailede ikinci çocuğun dünyaya gelmesi ve ya ebeveynlerin evlat edinmesi ile başlayan ve kardeşlerden birinin hayatını kaybetmesine kadar devam eden en uzun süreli sosyal ilişki çeşididir. (Stoneman ve Brody, 1993, s.1786). Kardeş ilişkisi insanın hayatı boyunca kuracağı en uzun süreli ilişkidir. Aile uyumunu kolaylaştırır, kendi kişilik özelliklerini oluşturmasına katkıda bulunur (Dunn, 1983, s.78).

İki kardeş arasındaki kanılar, hisler, bilgi, algı ve tutum yani iki kardeş arasında olan tüm etkileşimler kardeş ilişkisi olarak belirtilmektedir ve bu ilişki kardeşlerden birinin diğerini farketmesiyle başlar (Cicirelli, 1995). Yaşamın tüm dönemlerin de kardeşler arasında yaşanan bu süreç sürmektedir (Yıldırım ve Sezer, 2018).

Bireyin sosyalleştiği ilk ilişki kardeş ilişkisidir. (Milevsky, 2006:15). Ebeveynleri tarafından ilgi görmek ve ailenin sınırlı imkânlarını paylaşmak maksadıyla bilhassa yaşları

yakın ve aynı evi paylaşan kardeşler yarış halindedir. Dış dünyadaki sosyal mücadeleyi anlamada bu yarış önemli bir avantajdır. Değer bir tanıma göre kardeş ilişkisi karşılıklı iletişim ile şekillenen bireylerin hayatlarına etkisi güçlü, geçmişe dayanan ve ortak bir aile yapısı olan bir ilişki biçimidir (Howe vd., 2001, s. 439-440.) Bu ilişkide kardeşler arasında bağlanma, ömür boyu iki tarafın hayatının duygusal ve fiziksel yönlerine etki etmektedir (Kaminsky ve Dewey, 2001, s. 400)

Sonuç olarak küçük kardeşin doğumundan itibaren başlayıp kardeşlerden birinin ölümüne kadar devam eden en uzun süreli ilişkilerden biri olan kardeş ilişkisi en yaygın ilişki türlerinden biridir. Kardeş ilişkisi kişinin küçük aile ortamında dış dünyaya açılmadan önce olumlu ve olumsuz sosyal tecrübe kazanmasına imkân vermesi anlamında oldukça önemlidir. İlerleyen yıllarda ebeveynlik, evlilik ve arkadaşlık gibi birçok görevi etkilediğinden dolayı olumlu bir biçimde devam ettirmek şayet olumsuzluklar görülüyorsa düzeltmeye çalışmak ve iyileştirmeler yapmak gerekmektedir (Kavi, 2021).

2.2.3. Kardeş ilişkilerini açıklayan kuramlar

2.2.3.1. Bağlanma Kuramı

John Bowlby'nin ilk yazılarında temellenen (Bowlby, 1969), bağlanma teorisi, gelişimsel değişiklikleri, ancak öncelikle sosyal ilişkilerdeki bireysel farklılıkları açıklama iddiasındadır. Bu bakış açısı, bebeklerin hayatta kalması için kritik olan bebekler ve birincil bakıcıları arasındaki erken bağı hedefler. Bebekler, özellikleri ve davranışları (örneğin, ağlama, sarılma) sayesinde, yaşamın ilk günlerinden başlayarak bakıcılarına yakınlığı teşvik eder. İnsanlarda yaşamın ilk yılında bir bağlanma ilişkisi oluşur ve bu ilişkinin güvenlik derecesi, bebeğin bakıcısının duyarlılığına ve yanıt verebilirliğine bağlı olarak değişir. Çocuklar geliştikçe, ikinci yılda bağlanma figürü, çocukların çevrelerindeki dünyayı keşfettikleri, ancak stresli koşullarda rahatlık ve güvenlik duygusu için geri döndükleri güvenli bir üs haline gelebilir. Bir bağlanma figürünün ayrılması veya kaybı, aksine, endişe ve sıkıntıya yol açar. Bu teorik perspektiften, birincil bağlanma figürüyle, çoğunlukla anneyle olan ilişkinin doğası, içsel işleyen bir ilişkiler modelinin, yani bireylerin beklentileri, anlayışları, duyguları ve kişilerarası ilişkilerini çevreleyen davranışların temeli haline gelir. Bu açıdan bakıldığında, çocukların birincil bakıcıyla ilişkilerinin kardeş ilişkilerinin nitelikleri üzerinde uzun vadeli etkileri vardır: Duygusal olarak güvenli bakıcı-çocuk ilişkilerinin

başkalarıyla yakın ve güvene dayalı ilişkilere yol açtığı düşünülürken, güvensiz ilişkilerin çatışmalı veya kardeşler de dahil olmak üzere daha az tatmin edici ilişkilere, mesafeli ilişkilere yol açabileceği düşünülmektedir (Whiteman vd., 2011).

Bağlanma perspektifinden eşit derecede önemli olan, çocukların birincil bakıcılarına ek olarak, sosyal dünyalarında bir dizi tanıdık başkalarına da bağlılık oluşturabilmeleridir. Çocukluk ve ergenlik döneminde günlük yaşamda her yerde bulunabildikleri göz önüne alındığında, kardeşler bağlanma ilişkileri için başlıca adaylardır. Yaşamın erken dönemlerinde, bir güvenlik duygusuna duyulan ihtiyaç, bağlanma ilişkilerinin, diğerlerinin bebeklerin ihtiyaçlarına yanıt vermesine dayandığı anlamına gelir ve bu nedenle hassas ve ilgili büyük kardeşler, bağlanma nesnelere haline gelebilir. Daha da önemlisi, bağlanma perspektifinden bağlanma, ilişki pozitifliğine eşdeğer değildir, ancak bir ilişki partnerinin bir duygusal güvenlik kaynağı olarak hizmet etme derecesine göre değişen daha derin bir bağı ifade eder. Bu nedenle uyumlu etkileşimler karşısında kardeşler mutlaka bağlanma ilişkileri sergileyebilir. Örneğin, bazı küçük çocuklar, kız ve erkek kardeşlerini keşfetmek için güvenli bir üs olarak veya stresli durumlarda bir rahatlık kaynağı olarak kullanabilirler, ancak diğerleri kullanmayabilir (Whiteman vd., 2011). Jenkins (1992), kardeşlerin bağlanma nesnelere olarak hizmet etme potansiyeline uygun olarak, bazı kardeşlerin ebeveynlerin evlilik çatışması karşısında duygusal destek için birbirlerine döndüklerini bulmuştur.

Kardeş ilişkileri için ayrıca önemli olan, olgunlukla birlikte bireylerin giderek artan şekilde karşılıklı ve karşılıklı ilişkiler oluşturduğu ve her bir ortağın diğerinin ihtiyaçlarına duyarlılığının önemli hale geldiği fikridir. Bu şekilde, kardeşlerin birbirlerine karşı davranışları kardeş ilişkisi üzerinde bir etki yaratabilir ve her kardeşin çalışma modeli, aralarında bir bağlanma ilişkisinin yaratılmasını etkiler. Bizim ve diğerlerinin tanımladığı gibi (örneğin, Dunn, 2007; East, 2009; McHale vd., 2006), kardeş ilişkileri, yer ve zamana göre değişen hem hiyerarşik hem de karşılıklı unsurlarla karakterize edilmeleri bakımından benzersizdir (Whiteman vd., 2011).

Ebeveyn-çocuk bağlanma ilişkilerinin, çocukların kardeşleriyle etkileşimleri için içsel çalışma modelleri olarak hizmet ettiği fikriyle tutarlı olarak, bebeklik boyunca boylamsal araştırmalar ve erken çocukluk, annelerine güvensiz bağlanan bebeklerin okul öncesi yıllarda daha yüksek oranda kardeş çatışması ve düşmanlığı gösterdiğini ileri sürmüştür (Volling, 2001; Volling ve Belsky, 1992). Benzer şekilde, Teti ve Ablard (1989), annelerine güvenli bir şekilde bağlanan iki kardeşin, her iki kardeşin de annelerine güvensiz bir şekilde bağlı olduğu ikililere göre, birlikte olumlu bir ilişki kurma olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Bazı durumlarda, büyük kardeşler bir bağlanma figürü veya küçük kardeşler için güvenli bir üs rolünü üstlenebilirler. Örneğin, kardeş bağlanma bağı, keşfetmeyi kolaylaştıran (Samuels, 1980) veya birincil bakıcının bulunmadığı sıkıntılı bir durumda rahatlık sağlayan (Stewart, 1983; Teti & Ablard, 1989) daha büyük bir kardeş tarafından kanıtlanabilir. Çocuk cinsiyeti de kardeş bağlanma bağlarında rol oynayabilir: Stewart (1983), büyük kardeşlerin, aynı cinsiyetten ikililere kıyasla karma ikililerde rahatlık kaynağı olarak hizmet etme olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Erken yetişkinlik döneminde, deneysel çalışma, temas ve yakınlığın azalmasıyla kardeş ilişkisinde bir uzaklaşma olduğunu öne sürmüştür (White, 2001). Bu dönemde meydana gelen yaşam değişikliklerinin sayısı (örneğin, ebeveyn evinden ayrılma, örgün eğitimden ayrılma, iş gücüne girme, uzun süreli romantik ilişkilere girme, ebeveynlik) göz önüne alındığında, bu uzaklaşma şaşırtıcı değildir. Aslında bu dönemde, evlilik ve ebeveynlik gibi geçişler kardeş teması ve değişimi ile olumsuz olarak bağlantılı olduğundan, kardeşlerin köken ailelerinin aksine üreme ailelerine odaklandıkları görülmektedir (White, 2001). Yetişkinliğe geçiş, kardeş ilişkisindeki bir kırılmayı yansıtmak yerine, ilişkilerin ve onları oluşturan bağlanma davranışlarının değiştiği bir dönüşüm dönemini yansıtabilir. Örneğin, yetişkinlikte bağlanma bağları, temas arayan (telefon, e-posta gibi), ara sıra birbirini ziyaret eden ve ilişkiden bir tatmin ve iyilik duygusu elde eden kardeşler tarafından yansıtılabilir (Cicirelli, 1995). Bu anlayışla uyumlu olarak, orta ve ileri yetişkinlik döneminde kardeşler arasındaki temas sabitleşir (White, 2001) ve çoğu kardeş yaşam boyu birbirleriyle temas sürdürürler (Cicirelli, 1995). Aslında, 7,730 yetişkin kardeşten oluşan ulusal temsili bir örnekleme inceleyen White ve Riedmann (1992), tüm erkek ve kız kardeşlerin yarısından fazlasının ayda en az bir kez birbirleriyle iletişim kurduğunu buldu. Ayrıca, e-posta, bloglar ve Facebook gibi bilgisayar aracılı iletişimlerin bireylerin ve aile üyelerinin bağlantıda kalmasını kolaylaştırması ve yaşlı yetişkinlerin bu teknolojileri geçmişte olduğundan daha yüksek oranlarda kullanması nedeniyle (Pew Internet ve American Life Project, 2010), yetişkin kardeşlerin yakın zamana göre daha ilgili ve bilgili olmaları muhtemeldir. Ve kişisel ve durumsal faktörler devreye girse de, yetişkin kardeşlerin çoğu birbirlerine yakın hissettiklerini bildirmektedir (Cicirelli, 1995; White, 2001; White ve Riedmann, 1992). Son olarak, bağlanma bağının önemini daha da pekiştiren kardeşler, yetişkinlikte, özellikle de ileri yetişkinlikte ortak sosyal destek ve yardım kaynaklarıdır (Cicirelli, 1995).

2.2.3.2.Adler'in Bireysel Psikoloji Kuramı

Alfred Adler, 1900'lerin başında kişiliğin nedenlerine odaklanan psikanalitik hareketin bir parçasıydı. Başlangıçta Freudçu okulda merkezi bir figür olmasına rağmen, Adler, Freud'un libidoya -davranış ve gelişim için içsel bir motivasyon kaynağı- odaklanmasına karşı çıktı ve bunun yerine dış sosyal etkilerin kişilik gelişimi üzerindeki önemli rolünü vurguladı. Adler, kardeş etkileri de dahil olmak üzere aile sisteminin rolünü kişiliğin merkezi olarak hedefledi. Adler'in teorisindeki kilit bir yapı aşağılık kompleksiye ve Adler özellikle bu tür psikolojik dinamiklerin bireylerin yaşam tarzları ve benlik saygılarının yönetimi üzerinde nasıl etkileri olduğu ile ilgileniyordu. Adler'in bakış açısına göre, ailelerdeki sosyal karşılaştırmalar ve güç dinamikleri, bireylerin benlik duygusunda merkezi bir rol oynamıştır. Adler'in içgörülerini, eşitlikçiliğin önemini - kardeşlere eşit muamele de dahil olmak üzere - benlik saygısını teşvik etmede önemli bir önleyici tedbir olarak savunmaya yönlendirdi ((Whiteman vd., 2011).

Adler'in kişilik gelişiminde kardeş deneyimlerinin merkeziliği hakkındaki fikirleri, onun doğum sırasının bireysel gelişim üzerindeki etkilerine olan ilgisinin temelini oluşturuyordu, bu incelemenin kapsamı dışında bir konuydu ve aynı zamanda onun kardeş ilişkisi süreçleri - özellikle de kardeşler - hakkındaki fikirlerinde merkeziydi. ' Ebeveynlerin dikkati ve zamanı ve aile kaynakları için rekabet. Adler'e göre, kardeşler arasındaki rekabet, her çocuğun potansiyel aşağılık duygularının üstesinden gelme ihtiyacına dayanır. Rekabeti azaltmanın bir yolu olarak, kardeşler genellikle farklılaşır veya "kimliklerini ortadan kaldırır", farklı kişisel nitelikler geliştirir. Bu şekilde, kardeş farklılaşması ailelerde kilit bir dinamiktir ve buradaki odak noktamızla ilgili olarak, daha uyumlu ve daha az çatışmalı kardeş ilişkilerinin gelişimini desteklediği düşünülmektedir (Whiteman vd., 2011).

Ebeveynler, davranışları, kişilikleri ve ihtiyaçları bakımından çocukları arasındaki farklılıkları tanır ve çocuklarına farklı davranmak için motivasyon olarak sıklıkla çocukların kişisel özelliklerinden bahseder (McHale ve Crouter, 2003). Batı kültüründe ebeveynlerin çocuklarına eşit davranmalarını gerektiren sosyal normlara rağmen (Parsons, 1974), kardeşlere farklı muamele yaşam boyu yaygındır (örn. Suitor ve Pillemer, 2000; Tucker vd., 2003). . Ayrıca, artan sayıda kanıt, ebeveyn farklı muamelesinin erken çocukluktan ergenliğe kadar daha az olumlu kardeş ilişkileriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir (Brody vd., 1987; Shanahan vd., 2008; Stocker vd., 1989). Bununla birlikte, önemli bir araştırma dizisi, farklı muamelenin meydana geldiği bağlamların kardeşlerin ilişki nitelikleri üzerinde etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, kardeşlerin ebeveynlerin farklı muamele görme

nedenlerini (Kowal ve Kramer, 1997) ve ebeveyn adaletini (McHale vd., 2000) algılaması, kardeş ilişkisinin kalitesi için kardeş ilişkisinin kalitesi kadar veya ondan daha önemli olabilir ((Whiteman vd., 2011).

2.2.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme süreçleri, muhtemelen kardeş ilişkisi dinamiklerini, özellikle çocuk ve ergen kardeşlerin dinamiklerini açıklamak için kullanılan en yaygın mekanizmalar dizisidir. Sosyal öğrenme teorilerine göre bireyler, tutum ve inançlar gibi bilişsel davranışları içeren yeni davranışları, diğerlerinin davranışlarını pekiştirmek ve gözlemlemek olmak üzere iki temel mekanizma yoluyla edinirler (Bandura, 1977). Çocukluk ve ergenlik dönemindeki kardeş ilişkileri üzerine yapılan araştırmalar, örneğin evlilik ilişkilerinde etkili çatışma çözme stratejilerini modellediklerinde veya çocuklarını iyi geçindikleri için övdüklerinde ya da tam tersine, hiçbirini yapamadıklarında veya kararlı bir şekilde model olduklarında ebeveynlerin rolünü hedefler. olumsuz davranışlar. Kardeşler, olumlu ya da olumsuz davranışları karşılıklı olarak pekiştirmek ve birbirlerini gözlemlemek ve taklit etmek gibi, sosyal alışverişleri bağlamında kendi ilişkilerini de şekillendirirler. Çoğu aile bağlamı, bu sosyal öğrenme süreçlerinin işlemesi için bolca fırsat sağlar ((Whiteman vd., 2011).

Gözlemsel öğrenmenin ilkeleri aynı zamanda aile üyelerinin sosyal öğrenme için göze çarpan modeller olduğunu ileri sürer. Yani, bireylerin sıcak ve besleyici, statüleri yüksek ve kendilerine benzeyen modelleri taklit etmeleri daha olasıdır (Bandura, 1977). Bu ilkeler, aile üyelerinin etkileşim tarzlarının önemli öğrenme kaynakları olduğunu ima eder. Örneğin, sıcak ve sevgi dolu, yetkin ve güçlü olarak görülen aile üyeleri (örneğin ebeveynler, büyük kardeşler) özellikle güçlü modeller olabilir. Çocuklar, ebeveynleri ve kardeşleri ile etkileşimlerinde ve aile üyelerinin başkalarıyla etkileşimlerini gözlemleyerek sosyal yetkinlikleri öğrenirler. kardeşlerin öğrendiklerinin hepsi olumlu değildir: Genellikle çatışma, düşmanlık ve saldırganlık gibi olumsuz ilişki dinamiklerini taklit ederler. Sosyal öğrenme ilkeleri aynı zamanda kardeş ilişkilerindeki modelleme süreçlerinin kardeş ikili takımıydızının bir fonksiyonu olarak değişiklik gösterdiğini ve daha büyük ve aynı cinsiyetten kardeşlerin model olarak hizmet etme olasılığının daha yüksek olduğunu ima eder. Yaşları yakın olan kardeşler, kendilerine benzerlikleri nedeniyle taklit edilebilirler, ancak kardeşler arasındaki daha büyük bir yaş farkı, daha büyük bir kardeşe güç ve yüksek statü kazandırabilir ve böylece model olmayı teşvik edebilir ((Whiteman vd., 2011).

Kardeşler ayrıca, riskli ve suçlu davranışlar ve faaliyetlerle ilgili hikayeler ve planlar için birbirlerini olumlu bir saygıyla ve taklit ederek ödüllendirdiklerinde, sapkın konuşmalar yoluyla karşılıklı olarak olumsuz davranışları teşvik ederler (Bullock ve Dishion, 2002). Sosyal öğrenme geleneğindeki kardeş araştırmalarının çoğu, erkek ve kız kardeşlerin davranış sorunları, madde kullanımı ve riskli cinsel uygulamalar dahil olmak üzere birbirlerinin bireysel uyumunu nasıl etkilediğine odaklanmıştır ve dolayısıyla bu incelemenin kapsamı dışındadır. Kardeşlerin birbirlerinin sosyal davranışları ve gelişimi üzerinde bir etkisi olabileceği ölçüde, kardeş ilişkisi sosyal öğrenme süreçleri için bir forum olarak kabul edilebilir ((Whiteman vd., 2011).

Büyüyen bir ampirik çalışma grubu, kardeş ilişkileri bağlamında sosyal öğrenme teorisinin ilkelerini test etti. Ebeveynlerin kardeş ilişkilerini şekillendirmedeki rolü üzerine yapılan araştırmalar, ebeveynlerin kardeş etkileşimlerini düzenlemek ve etkilemek için, genellikle kardeş anlaşmazlıklarına müdahale etme biçiminde doğrudan çaba sarf ettiğini göstermektedir (Perlman ve Ross, 1997). Çocuklukta, kardeş çatışmasına ebeveyn müdahalesinin kardeş ilişkileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Ebeveynler uygun akıl yürütme tekniklerini modellediğinde ve çocukların çatışma çözme becerilerini desteklediğinde, kardeşlerin anlaşmazlıkları çözmek için uyum ve bakış açısı alma gibi etkili stratejiler kullanma olasılıkları daha yüksektir (Kramer vd., 1999; Perlman ve Ross, 1997). Ebeveynleri kardeş ilişkilerini etkili bir şekilde nasıl yönetecekleri konusunda eğitmek için tasarlanan müdahale programları, kardeş çatışmasını azaltmak, pozitifliği teşvik etmek ve çocukların çatışma çözme becerilerini geliştirmek için olumlu etkiler bulmuştur (Siddiqui ve Ross, 2004; Tiedemann ve Johnston, 1992). Ebeveyn müdahalesinin aynı olumlu etkileri ergenlik döneminde bulunmaz; bunun yerine, ergen kardeşlerin ilişkilerinin doğrudan ebeveyn müdahalesi karşısında daha olumsuz olduğuna dair kesitsel araştırmalardan bazı kanıtlar vardır, bunun nedeni muhtemelen ebeveynlerin ergenliğe yalnızca kardeş ilişkileri çok zayıf olduğunda müdahale etmeye devam etmeleridir (Kramer vd., 1999; McHale vd.,2000).

2.2.3.4. *Aile sistemleri kuramı*

Bir aile sistemleri çerçevesi, dikkati kardeş ilişkilerinin geliştiği daha geniş bağlama yönlendirir. Aile sistemleri teorisinin ilkeleri, genel sistemler teorisinden türetilmiştir (Bertalanffy, 1950). Bu açıdan bakıldığında, aileler en iyi bütüncül olarak incelendiğinde anlaşılır. Aileler, birbirine bağımlı, karşılıklı olarak etkili alt sistemler halinde hiyerarşik olarak organize edilmiş olarak görülür; "hiyerarşi" bireylerden ikililere (kardeş ilişkileri, evlilik ilişkileri, ebeveyn-çocuk ilişkileri), üçlülere (örneğin ebeveyn-kardeş üçlüsü) ve ötesine kadar uzanır ve nihayetinde büyükanne ve büyükbabalar, teyzeler ve büyükanne ve büyükbabalar da dahil olmak üzere tüm aile sistemini kapsar. İdeal olarak, alt sistemler, diğer alt sistemlerin etkilerine izin veren, ancak bunlar tarafından belirlenmeyen esnek sınırlara sahiptir; ayrıca bazı sınırların, özellikle evlilik ve çocuk alt sistemleri arasındaki gibi nesiller arası sınırların korunması, kardeş çiftleri gibi diğer sınırlardan daha önemlidir. Ailelerdeki koalisyonlar, daha katı sınırlara sahip aile içindeki alt sistemlerdir ve aile işlev bozukluğunun bir işareti olduğu düşünülür ((Whiteman vd., 2011).

Aile sistemleri yaklaşımı aynı zamanda aile yapısı ve sürecinin dinamik doğasını da vurgular: Aileler, bireysel aile üyelerinin gelişimi de dahil olmak üzere, iç ve dış ihtiyaçlar ve koşullardaki değişikliklere yanıt olarak uyum sağlar. Dinamik olmasına rağmen, aileler istikrar ve değişim arasında bir denge kurmaya çalışır. Normlarda, rollerde ve faaliyetlerde hem katı bağlılık hem de sürekli dalgalanmaların, işlevsiz aileleri ve ilişkileri karakterize ettiği düşünülmektedir ((Whiteman vd., 2011).

Aile değişimi hakkındaki bu fikirlerin ima ettiği gibi, aileler de açık sistemlerdir - dış etkilere tabidir. Bronfenbrenner'in (1979, 1986) ekolojik sistemler teorisi, bireysel gelişim üzerinde birden fazla bağlamsal etki düzeyi önerir, ancak bu etki düzeyleri aynı zamanda kardeş ilişkileriyle de ilgilidir. Mikrosistem, aile ve mahalle gibi günlük yaşamın doğrudan bağlamlarını ifade eder. Bu seviyedeki güçler, yakın ve ilgili kardeş ilişkilerini destekleyebilir ve kardeşler için yaş ve cinsiyetlerine göre farklı aktivite alanları tanımlayabilirler. Mezosistem, mikrosistem bağlamları arasındaki bağlantıları ifade eder. Örneğin, kardeşler aileden ve mahalleden okula taşınırken yaş ve cinsiyet ayrımı ile ilgili normlar tutarlı olabilir veya kardeşler farklı ortamlarda birbirlerine karşı farklı davranış biçimleri benimsemek zorunda kalabilirler. Ekzosistem, kardeşlerin doğrudan dahil olmadığı, ancak mikrosistem üzerindeki etkileri nedeniyle ilişkileri üzerinde dolaylı bir etkisi olan bağlamları ifade eder. Örneğin, ebeveynlerin işyerindeki uzun saatleri, büyük kardeşlerin küçük erkek ve kız kardeşlerine yönelik bakım sorumluluklarını etkileyebilir ve böylece kardeş rollerinde

eşitlikçilikten ziyade tamamlayıcılığı teşvik edebilir. Son olarak, makro sistem, bireyleri ve aile ilişkilerini etkileyen siyasi, ekonomik ve kültürel güçleri içeren daha geniş toplumsal bağlamı ifade eder. Örneğin, bazı açıklamalara göre, bireyci Batı kültürlerinde kardeş dinamiklerinin merkezinde kabul edilen kardeş rekabeti, Doğulu, daha topluluk odaklı kültürlerde kardeş ilişkilerinin Dinamiklerinin baskın bir özelliği değildir (Nuckolls, 1993).

Sistem ilkelerini test eden sınırlı araştırma, kardeş ilişkilerini etkileyen aile süreçleri hakkında bazı bilgiler sağlar. Daha önce tartışıldığı gibi, bir dizi çalışma kardeş ilişkisi kalitesi ile evlilik ve ebeveyn-çocuk alt sistemleri arasında kurulan bağlantıları ortaya koymuştur. Aile sistemleri teorisi ile tutarlı olarak, kardeş ilişkilerinin diğer alt sistemleri etkilediği ve bunun tersi olduğu için bağlantılar karşılıklı olarak görünmektedir (Kim vd., 2006; Yu ve Gamble, 2008). Aile koalisyonları, sorunlu kardeş ilişkileriyle ilişkilidir (McHale vd., 1995; Volling, 1997), belki de sorunlu evlilik ilişkileri veya belirli aile üyelerini alt sisteme dahil olmaktan dışlayan katı sınırların bir sonucu olarak. Aile sistemleri perspektifi, geçiş dönemlerinde sistemin daha “açık” olduğunu ve dolayısıyla değişikliklere açık olduğunu öne sürer. Ergenliğe geçiş (Brody vd., 1994; Kim vd., 2006), ebeveyn boşanması (Abbey ve Dallos, 2004; Sheehan vd., 2004) ve ilk doğan kardeşin aile evinden ayrıldığı geçiş dönemi (Whiteman vd., 2011). Bugüne kadar, bu tür aile sistemleri süreçleri yetişkin kardeş ilişkilerinde incelenmemiştir.

2.2.4. Ergenlik Döneminde Kardeş İlişkileri

Ergenlik döneminde kişiler aileden uzaklaşarak arkadaşlık ilişkilerine daha fazla önem vermeye başlarlar (Milevsky, 2016:20). Bu durum kardeş ilişkilerini de zayıflatır. Ergenlikteki karakter değişimi ile kardeş ilişkileri daha derin, eşitlikçi ve anlayış üzerine kurulu olmaya başlar (Cole ve Kerns, 2001:220-221). Ergenlik döneminde kardeşler arasında daha mesafeli bir ilişki gelişir. Küçük kardeş hala gözlemleyip modelleyerek büyük kardeşi taklit etme çabasında olsa da büyük kardeş ona daha az vakit ayırmakta ve artık onu oyun arkadaşı olarak görmemektedir. Ona daha az güç uygular, kavga etmez (Papalia, Olds ve Feldman, 1998: 388).

Ergenlerde büyük bir kardeşle yaşanan olumlu kardeşlik ilişkisi akranlarının kabulünden veya ebeveynlerinin katkısından daha iyi duygusal destek sağlayabilmektedir (Seigner, 1998 Akt. Volling, 2003). Küçük kardeşlerin ergenlik öncesi dönemde empati geliştirmesinde büyük kardeşler ve kardeşler arasındaki ilişki kalitesi etkili olmaktadır (Tucker vd., 1999)

Kardeşlerin, ergenlik döneminde ise okul öncesine kıyasla vakitlerinin belirli bir bölümünü bir arada geçirdikleri görülmektedir. Ergenlerin aile ortamından bağımsızlaşıp akranlarıyla bir arada olma istekleri kardeşlerinden uzaklaşmalarına ve onlara da az zaman ayırmalarına sebep olmaktadır. Bunların yanında ergenlerin, yakın arkadaşlık ve romantik ilişkileri hayatına katmasıyla birlikte, kardeşleriyle bir arada olacakları daha az zaman ve daha az sosyal ihtiyaç kalmaktadır. Kardeşler arası ilişkilerin bazıları ergenlik dönemi içerisinde korumacı ve eşitlikçi olabilirken, bazı kardeşler arasındaki ilişkiler ise daha zayıf ve mesafeli olabilmektedir (Buhmester ve Furman, 1990).

Ergenlik ve ara çocukluk süresince kardeşler akranlarının dünyasına girdikçe ve arasındaki ilişkilerin olumlu yönleri geliştikçe normatif değişikliklere tabi olmaktadır. Kardeşler arasındaki ilişkilerin olumlu doğası bu dönemde ergenlerin yetkinlikleri üzerinde güçlü ve özgün bir etki ortaya koymaktadır (Volling, 2003). Kardeş ilişkilerinin özgüven, sosyal yeterlilik, bağımsızlık ve oto kontrol gibi olumlu özelliklerinin ergenlerin yetkinlikleri ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Amato, 1988)

2.2.5. Kardeş İlişkilerini Etkileyen Faktörler

Ebeveyn Çocuk İlişkileri

Bowlby'nin (2012) bağlanma kuramına göre çocuğun ilk bakım veren kişi ile kurduğu ilişki yaşamının sonraki dönemlerinde kuracağı sosyal ilişkileri etkiler. Bebeğe ilk bakım veren kişinin çoğunlukla ebeveynlerden biri olduğu varsayarsak ebeveyn davranışı çocuğun kişilerarası ilişkilerine doğrudan etki eder.

Bağlanma kuramı bakış açısına göre çocuğun özgüveni ebeveyni ile ilişkisine güvenmesine bağlıdır. Kendine olan inancı güvenli bir bağ ilişkisi ile güçlenmektedir. Diğer taraftan pozitiflikten uzak bir gelişim kaos ortamında yetişen çocukta görülür. Ebeveyninin duygusallıktan uzak davranışları nedeniyle bir büyük gibi davranılması istenen çocuk kendine özgü davranışlar gösteririr. Bu süreçte çocuk kendine lazım olacak bilgileri edinemez. Özgüveni etkileyen faktörler güvenli bir dünya hissiyatı, başkaları tarafından verilen değer,

kişisel önemlidir. Bunlarda ebeveyn çocuk ilişkisinde doğru bakım, hassasiyet ve ilişkinin geçmişi ile alakalıdır (Cox ve Harter, 2003).

İki kardeş büyütülürken ebeveynlerinden farklı iki tarzda yaklaşım görmüşse aralarındaki çatışma ve rekabet yükselebilir. Kardeşlerden birinin ebeveynleri tarafından diğer kardeşinin tarafını tuttuğunu düşünmesi kardeş ilişkisinin rekabete dönüşmesine yol açar. Oluşan bu rekabet öfke patlamalarına, kin ve nefret duygularına dönüşebilir (Brody vd., 1994:274).

Çocukların her bir ebeveynle ilişkisi kardeş ilişki kalitesini anlamada önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında kardeşler arasındaki olumlu etkileşimlerin azalmasında kıskançlık, rekabet ve çatışmanın artmasında ebeveynlerin farklılık gösteren uygulamalarının yanı sıra farklı ebeveyn muamelesinin etkili olacağı düşünülmektedir (Volling, 2003).

Anne ve baba eşit bir şekilde muamele etmeye çalışsalar bile çocuklar bir eşitsizlik olduğunu algırlar ise olumsuz sonuçlar ile karşılaşılabilir, kardeşlerden birine uygulanan daha ayrıcalıklı davranışlar daha sonrasında kardeşler arasında kıskançlığa neden olabilir (Brody, 1998). Kardeşler arasında kıskançlık olan durumlarda, kardeşlerin birbirlerini birer destek kaynağı yerine potansiyel birer rakip veya düşman olarak gördükleri Crocker ve Park (2004) tarafından savunulmuştur.

Çocuğun pozitif gelişiminde ebeveyn çocuk arasındaki ilişkiler hassas bir yere sahiptir. Çocukla ebeveyn arasındaki diyalog ve ilişkinin pozitif sonuçlar doğurması için özellikle çocukluk yıllarında ebeveynlerin çocuk gelişiminde duyarlı olmaları gerekir. Ebeveyn öz disiplini gelişmiş bir evlat yetiştirebilmek için büyüyen çocuğun vermiş olduğu sinyalleri erkenden algılaması gerekir. Çocukluk boyunca ilerleme görülebilmesi için çocuk merkezli, gelişim sürecine uygun, etkin ve hassas bir ortam gereklidir. Bununla birlikte çocuğun karakteri ile yapmış olduğu davranış ve aktiviteler uyumlu olmalıdır (Cox ve Harter, 2003).

Kardeşlerin Mizaç Farklılıkları

Çocukların her birinin mizaç özellikleri ve birbirleri ile arasındaki farklar kardeş ilişkisinin niteliğini etkilemektedir (Dunn 1983:789). Mizaç özelliklerinin kardeş ilişkisine etkisi konusunda iki temel görüş bulunmaktadır. İlk görüşe göre benzer mizaç özelliklerine sahip kardeşler benzer istekler, hobiler ve görüşler geliştirir ve birbirleriyle daha uyumludur. Diğer görüşe göre ise farklı mizaç özelliklerine sahip kardeşler birbirlerinin eksikliklerini tamamlar, olumsuzluklarını nötrler ve bu sebeple kardeş ilişkilerini daha iyidir (Stoneman ve

Brody, 1993:1787). Birbirine benzer mizaç özelliklerine sahip kardeşlere bakıldığı zaman, aktif-aktif kardeşlerde en yüksek derecede çatışma gözlemlenmektedir. Pasif-pasif kardeşlerde ise en düşük çatışma seviyesi görülmektedir. Farklı mizaç özelliklerine sahip kardeşlere bakıldığı zaman ise (aktif-pasif / pasif-aktif) birbirlerini dengeleyebilmelerinden dolayı ilişkilerinde az çatışma olduğu görülmektedir (Volling ve Blandon, 2003: 15-17).

Daha pasif ve duygusal yoğunluğun düşük seviyede olduğu çocukların daha aktif ve duygusal yönden yoğunluk seviyesinin yüksek olduğu çocuklara nazaran daha az çatışmalı ve karmaşık olmayan kardeş ilişkilerine sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte aktif olan bir kardeşin davranışı aktif olmayan kardeşin karakteriyle ilişkilidir. Bunun yanında daha küçük kardeşler kendilerinden büyük ve daha pasif olan kardeşlere nazaran yüksek ölçüde aktif olan daha büyük kardeşlere karşı daha fazla karşı çıkma göstermektedirler (Stoneman ve Brody, 1993).

Evlilik ilişkileri ve Ebeveynlerin Özellikleri

Ebeveyn çocuk ilişkisinde yetişkin bireylerin uyum kalitesi bir belirleyicidir (Cox ve Harter, 2003). Ebeveynin davranışları ve görüşleri sosyal kademe, sosyal yardım, ailevi kurum, fakirlik ve kültür etkenlerine göre değişiklik gösterir (Bornstein, 2002).

Aile içi ve dışı birçok etkenler ebeveynliği etkileyebilir. Büyüklerin aile içerisindeki ilişkileri, stres dereceleri, aile üyesinin karakteri ve uyumsuzlukları ebeveynliği tamamen etkileyebilir. Anne ve baba arasında farktan daha çok benzerlik vardır ve baba annenin katkılarını desteklemektedir (Cox ve Harter, 2003).

Ailenin Özellikleri

Aile karmaşık bir şekilde kardeş ilişkisini etkilemektedir. Aile içerisindeki statü kardeş deneyimi etkilemektedir. Çocuğun büyük yada küçük kardeş olması kardeş ilişkileri açısından çok önemlidir. Büyük kardeşin deneyimleri yön vermek ve bakmak iken küçük kardeşin deneyimleri ise bakılmak ve yönlendirilmektir. İki kardeşin yaşları bakmak ve hükmetmek ile alakalı etkileri farklılaştırmaktadır. Bununla beraber yaş ilerledikçe etkiler azalmakta ise de çok açıktır ki küçük ve büyük kardeş olmak tamamen değişik deneyimler oluşturmaktadır.

2.2.6. Kardeş İlişkileri, Ebeveyn Tutum/Stillerine İlişkin Araştırmalar

2.2.6.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Paley vd. (2000), yapmış oldukları yaş aralığı 12-14 olan 451 Amerikalı çocuk ve onların ailesinin de katıldığı araştırmada ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki 4 yıl süresince incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda anne ve babalarıyla onaylayıcı ve sıcak ilişkiler içerisine giren çocukların kardeşleriyle ve kendi yaş gruplarıyla ilişkilerinin olumlu yönde geliştiği, dışlanan ve kabul görmeyen çocukların ise kendi yaş grupları tarafından pek sevilmedikleri ve sosyal ilişkilerinde sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Portner ve Rigs (2016), bağlanmanın ve ebeveyn tutumlarının kardeş ilişkileri ile ilişkisini araştırmışlardır. Ölçüm aracı olarak Yaşam boyu Kardeş ilişkileri ölçeği kullanılmış ve çalışma 575 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ebeveyn tutumları ve ebeveyne bağlanmanın kardeş ilişkilerinin niteliğini yordadığı saptanmıştır. Kardeş ilişkilerini açıklamada ebeveyn bakım, kontrol ve ilgilerinin önemli değişkenler olduğu bulunmuştur.

Howe vd. (2011), 40 ergen ve anneleri ile yaptıkları çalışmada algılanan anne tutumlarının ergenlerin kardeşleriyle olan ilişkilerine etkisini ortaya koymuştur. Araştırmanın örneklem kısmını bir kardeşe sahip 40 erkek çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre anneleri ile olan ilişkileri olumlu olan çocukların kardeş ilişkilerinde de aynı olumlu ilişkinin sürdüğü fakat anneleri ile olan ilişkileri olumsuz bulunan çocukların ise kardeş ilişkilerinde çatışma ve problem yaşadıkları sonucu çıkarılmıştır. Bu sonuçlara göre anne-çocuk ve çocuk-kardeş bağlarının niteliğinde paralellik söz konusu olmaktadır.

2. 2. 6. 2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Erginoğlu (2015) 7-11 yaş arasındaki 250 ilkokul öğrencisi ve aileleri ile bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada kardeş ilişkisi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada Kardeş İlişkileri Anketi'ni kullanılmıştır.. Araştırmanın sonucuna göre kardeş ilişkilerinin olumsuz anne baba tutumlarından olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır..

Aktaş (2011) yaptığı çalışmada 9. Sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya 464

öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anne baba tutumlarını daha demokratik algıladığı görülmüştür. Öte yandan erkek öğrenciler anne baba tutumlarını daha otoriter algılamaktadır. Benlik saygısı ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kardeş sırası bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin algıladıkları ebeveyn tutumlarının gelir durumu, ebeveynlerin eğitim durumu gibi durumlarda anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

Kanyas (2008) yapmış olduğu araştırma yaşları 18-30 arasında değişen 180 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kardeş sıralaması, cinsiyet ve yaş farkı baz alınarak ebeveyn çocuk ilişkisinin kardeşler arası çatışma ve olumluluk ile kıskançlık gibi durumlara etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre en yoğun olumlu ilişki iki kız kardeş arasında görülmekte ve anne tarafından reddedilmiş olma hissini kardeşler arası çatışma ve kıskançlığı arttırdığı ve olumluluğu azalttığı yönünde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Anne-baba tutumunun kardeş ilişkilerine etkisini inceleyen araştırmalardan bir tanesi Köse (2003)'nin çalışmasına baktığımızda araştırman çalışma grubunu; Lefkoşe'deki ilköğretim okuluna devam eden 9 yaşındaki 147'si kız, 153'ü erkek olmak üzere toplam 200 çocuk ve annelerinden oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; annelerin sıkı disiplin tutumunun kardeşi olan çocuklarda, kardeşi ile olan ilişkisinde statü/güç kullanılması üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde sıkı disiplin içeren anne davranışı, çocuğun erkek kardeşi ile olan ilişkisinde çatışma şeklinde yansıdığı da bulgular arasında yer almaktadır.

Kılıçarslan (2001), çalışmasında aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımlarının kardeş ilişkileri üzerindeki etkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, 61 kız ve 66 erkek öğrenci olmak üzere toplam 127 ilkököl öğrencisi, büyük kardeşleri ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda; babaların algılanan farklılaşmış yaklaşımında ve kardeş ilişkilerinde, kardeşlerin cinsiyetinin ve doğum sırasının farklı olduğu belirtilmiştir. Ek olarak anneler tarafından algılanan aile fonksiyonları ile kardeşler arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.

2.3. Ebeveynlik Sistemi ve Gelişimi

2.3.1. Ebeveynlik algısı

Ebeveynlerle ve aile ile kurulan ilişkilerin davranış ve düşüncelerin oluşmasında ve kişiliğin meydana gelmesinde önemli etkileri olduğu bilinmektedir (Cüceloğlu, 1998). Ebeveynlerin sergilediği tutumlar, ebeveynlerden gözlemlenen davranışlar ve anne baba ile kurulan ilişkiler bireyin ruhsal gelişimini şekillendirmektedir (Bozaslan vd., 2012; Sonuvar, 1988). Literatüre bakıldığında bireylerin ebeveynlerini algılayış biçimleri değişiklik göstermekte ve bu algılayışları farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Ebeveyn algısı üç boyuttan oluşmaktadır. Bunlar anne-baba otonomi desteği, anne-baba yakınlığı, anne-baba katılımı alt boyutları şeklinde iki ayrı ebeveyn için kendi içlerinde ele alınmaktadır (Grolnick vd., 1997; Robbins, 1994).

Anne-Baba Otonomi Desteği

Kendi kaderini tayin teorisi bağlamında, otonomi desteği, çocukların kendi çevrelerini keşfetmelerine ve neyin önemli olduğuna kendileri karar vermelerine izin vermeye yönelik bir yönelim olarak tanımlanmıştır (Grolnick, 2003; Grolnick vd., 2002; Grolnick ve Ryan, 1989; Pomerantz ve Ruble, 1998). Otonomiye destekleyen ebeveynler içsel motivasyon kaynaklarını besler, çocuklarıyla iletişim kurarken esnek bir dile güvenir ve bir çocuğun bir davranışta bulunmasının neden kişisel olarak önemli veya yararlı olabileceğine dair açıklayıcı gerekçeler sunar (Reeve 2009). Örneğin, ev ödeviyle ilgili bir etkileşimde, özerkliği destekleyen bir ebeveyn, çocuğun katkısını isteyebilir, çocuklarının ev ödevini çözme yaklaşımlarına ilişkin bakış açısını anlamaya çalışabilir ve çocuklarını kendi yöntemleriyle çalışması için teşvik edebilir. Otonomiye destekleyici bir ortam, bireyin kendi kaderini tayin etmesini sağlayan bir ortamdır. Kendi kaderini tayin etme, içsel bir nedensellik odağı deneyimidir (decharms, 1968; Ryan ve Stiller, 1991). Birey, davranışın başlamasını ve düzenlenmesini kendi içinden algıladığında, o bireyin içsel bir nedensellik odağı yaşadığı söylenir (Ryan ve Connell, 1989). Bir eylem, biliş veya düzenleme isteğe bağlı olduğu sürece özerktir. Bu nedenle özerklik, çevrede mevcut olan seçeneklerin algılanmasında temellenir ve özerklik desteği, bu seçimlerin karşılanabilmesi olarak düşünülebilir (Ryan ve Connell, 1989).

Özerklik desteğini kimin yaptığını anlamak da çok önemlidir. Ne yazık ki, araştırmacılar genellikle annelerin ebeveynlik tarzlarını münhasıran değerlendirmekte ve babaların aynı şekilde ebeveynlik yaptığını varsaymakta ya da sadece annelerin ve babaların ebeveynlik tarzlarının nasıl bir arada var olduğunu dikkate almamaktadır (Simons ve Conger 2007). Bununla birlikte, çocuklarla etkileşimin doğası ve düzeyi, anneler ve babalar arasında farklı olabilir. Collins ve Russell'a (1991) göre, ergenlik döneminde babaların çocuklarla etkileşimi, annelere göre doğası gereği okula ve atletik başarıya göre daha odaklı ve sınırlı olma eğilimindeyken, annelerin çocuklarıyla etkileşimleri çok daha çeşitli olma eğilimindedir. Birkaç çalışma, ebeveyn özerkliği desteğinin ergen gelişimi üzerindeki etkilerini kendi kaderini tayin perspektifinden incelemiştir. Örneğin, Soenens ve Vansteenkiste (2005), anne ve babaların otonomi desteğinin, ergenlerin akademik bağlamda algılanan özerkliği ile ilişkili olduğunu ve bunun da daha yüksek akademik performansla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Anne -Baba Yakınlığı

Aile yeterliliğinin bir kısmı, koşullar ne kadar zor olursa olsun çocukların ve ebeveynlerin bilgileri tartışabilme becerisidir (Caprara vd., 2004). Çocukların gerçekte ebeveynlerine güvenebilmeleri için, belirli bir dereceye kadar ebeveyn yakınlığı gereklidir. Ebeveyn yakınlığı, kişinin kendi endişelerini, boş zamanlarını (Kuntsche ve Silbereisen, 2004) ve hatta olumlu düşünce ve deneyimlerini ebeveynleriyle paylaşacak kadar rahat olmasıdır. Bununla birlikte, Magno (2007) tarafından yapılan çalışma, ebeveyn yakınlığının iletişim, bağlanma, sosyal destek ve yardım etme faktörlerini içerdiğini belirlemiştir. Araştırmada ebeveyn yakınlığının, ebeveynlik tarzlarından farklı olan ebeveyn uygulamaları değişkenleri ile kümelendiği de keşfedilmiştir. Ayrıca Ashby ve Clearly (1996) tarafından yapılan bir çalışmada, sıkıntılı anlarda anne-babanın yanında olduğu algısının geliştirilmesinin ebeveyn-çocuk ilişkisindeki bağlanmayı güçlendireceğini ve bu durumun çocuğun ergenliğe daha iyi benlik saygısı ile girmesini sağlayacağını gözlemlemişlerdir.

Anne-Baba Katılımı

Katılım, özellikle öğretmenlerin/ebeveynlerin çocuğun yaşamına ne ölçüde ilgi duyduğunu ve çocuğun hayatında aktif bir rol üstlendiğini, öğrenciye zaman ve diğer kaynakları ne kadar ayırdığını yansıtır. Ebeveyn katılımı, algılanan yeterlilik ve kontrol dahil olmak üzere çok çeşitli sonuçlarla ilişkilendirilmiştir (Grolnick ve Slowiaczek 1994).

Literatürde ebeveyn katılımı, çocukların ihtiyaçlarına yönelik kaynakların ebeveynler tarafından özverili aktarılması (Grolnick ve Slowiaczek, 1994) ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerine yatırımları (LaRocque vd., 2011) ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerini desteklemek için evde ve okulda ortaya koydukları davranışlar bütünü (El Nokali vd., 2010) şeklinde tanımlanmıştır.

Literatürde ebeveyn katılımı, ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerine yatırımları (LaRocque vd., 2011), çocukların ihtiyaçlarına yönelik kaynakların ebeveynler tarafından fedakârca aktarılması (Grolnick ve Slowiaczek, 1994), ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerini desteklemek için evde ve okulda ortaya koydukları davranışlar bütünü (El Nokali vd., 2010) şeklinde tanımlanmıştır.

Ebeveynlerin özerkliği destekleyici şekilde katılım sağlamaları için çocukların seçim yapmaları ve karar almaları durumunda zorlandıkları zaman çocukların düşüncelerine önem vermeli ve anlamaya çalışmalıdır. Bununla beraber karar ve seçim durumlarında çocuğa mantık çerçevesinde açıklamalar yaparak yönlendirme yapılmalıdır. Bu durum katılım boyutunun özerkliği destekleme noktasında önemini göstermektedir (Grolnick vd., 1997).

2.3.2. Ebeveynliğin Belirleyicileri

Ebeveynlik davranışı üzerinde etnik köken ve kültürel inançla alakalı sosyal etmenlerin önemli etkileri bulunmaktadır. Ogbu(1981), kültürel olarak gerekli görülen çocuk ve yetişkin özelliklerinin ebeveynlik davranışını ortaya çıkardığını ileri sürmektedir. Bu modele göre ebeveynlik uygulamalarının belirlenmesinde kültürel olarak değerli olduğu düşünülen yetkinliklerin gelişimini kolaylaştıran kaynakların varlığı ve bu yetkinlikleri geliştirmede başarılı olduğuna inanılan geleneksel ebeveynlik uygulamaları etkili olmaktadır.(Kotchick ve Forehand, 2002). Ülkemizde yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında batı kültürü ile Türk kültürünün bağlamının birbirinden farklı olduğu, bundan dolayı da bu iki kültürde yetişen ebeveyn ve çocuklar için aynı ebeveynlik davranışlarının farklı anlamlara geldiği ileri sürülmüştür (Kağıtçıbaşı, 2007; Baydar vd., 2012).

Ebeveynliğin belirleyicileri modelinde Belsky (1984), evliliğin etkilendiği farklı ilişki kaynakları olduğunu(çalışma hayatı, evlilik ilişkisi ve sosyal ilişkiler); ve bu

kaynakların birbiri ile etkileşim içinde olduğunu ileri sürmektedir. Bu ilişkiel kaynakların yanı sıra çocuğa ve ebeveyne ait kişisel özellikleri (kişilik, mizaç vb) ise ebeveynliği etkileyen kişisel kaynaklar olarak belirtmiştir. Bununla beraber ebeveyn çocuk ilişkileri ile ilgili literatür incelendiğinde bir çok kaynak arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu ve bu ilişkilerin sonuçlarının ise ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediği ortaya çıkmıştır. Örneğin; annelerin genel iyi oluşlarını ve baş etme becerilerini artırmada sosyal ilişkilerin ve sosyal desteğin önemli rol oynadığı anne çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği ve çocuk yetiştirme ile ilgili olumsuz sonuçları azalttığı ortaya çıkmıştır. Greard, Krishnakumar ve Buehler, (2006) yaptıkları araştırmada ebeveynlikteki stres ve çatışmanın ebeveynliği etkileyerek çocuğa olumsuz bir şekilde yansıdığı bulunmuştur. Annenin çalışma durumunun ebeveyn çocuk ilişkisini, çocukların bilişsel yeterliliklerini ve uyumunu etkilediği (Duckett ve Richards, 1995; Han vd., 2010; Harding, 2015; Harvey, 1999) yönünde sonuçlar ortaya koyan farklı çalışmalar mevcuttur.

Ebeveynlerin kendi anne ve babalarıyla çocukluk dönemindeki ilişkileri çocuklarına karşı takındığı tutum ve davranışları etkilemektedir (Dönmezler, 1999). Duyarlı, sevgi dolu ebeveynleri olan bireyler çocukları ile kurmuş oldukları ilişkilerde aktif etkileşim, daha fazla samimiyet kabul ve ilgi ile çocuklarına yaklaşmaktadır. Bununla beraber çocukluklarında ebeveynleri tarafından katı bir biçimde yetiştirilen bireyler kendi çocuklarına karşıda kendi ebeveynleri gibi sert katı bir biçimde davranabilirler ve fiziksel ceza uygulayabilirler (Vafaenejad, 2018).

Sosyo-ekonomik durum ebeveynlerin çocuktan beklentileri ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum ebeveyn davranışlarında kendini göstermektedir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ebeveynler çocuklarının geleceği konusunda kendi kararlarını almalarında destekleyici, özgür bırakan bir yaklaşım sergilerken alt sosyo-ekonomik gelir düzeyindeki ebeveynler çocuklarının geleceği konusunda müdahaleci bir yaklaşım sergilemektedir. Bundan dolayı bu durum alt sosyal gelir düzeyindeki ebeveynlerin daha sınırlayıcı ve kontrolcü olmasına neden olabilmektedir (Karaman, 2019:33)

Çatay, allen ve Samstag (2008) yapmış oldukları araştırmada yüksek sosyoekonomik gelir düzeyine sahip ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyi düşük ebeveynlere göre çocuklarına yönelik bir çok seçenek sunabildikleri ve seçim yapma konusunda fırsat tanıdıkları ortaya çıkmıştır. Böylelikle çocukların öz farkındalık düzeyleri artmakta ve karar verme kabiliyetleri gelişmektedir. Diğer taraftan ebeveynlerin düşük sosyoekonomik gelir düzeyinde olması yaşam stresi, ekonomik kaygılar, yetersizlik duygusu gibi birçok olumsuz durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu olumsuz durumların ortaya çıkması ile ebeveynlerin çocuklarına karşı

ihmalkâr davranışlar sergilemesine ve şiddet içerikli disiplin yöntemlerinin uygulanmasına neden olabileceği saptanmıştır (Akçınar ve Baydar, 2018)

Ebeveynlik biçimleri üzerinde etkili olarak kabul edilen bir diğer faktör ebeveynlerin eğitim düzeyidir. Eğitim düzeyi artan ebeveynlerin aşırı otoriter ve koruyucu yanlarında azalma görülmüştür. Lise, üniversite, yüksek lisans gibi eğitim seviyelerine sahip ebeveynlerin sahip olduğu otoriter ebeveyn tutumu, ilköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip ebeveynlerden daha az olduğu saptanmıştır (Şanlı ve Öztürk, 2012).

Ebeveynlik biçimi üzerinde etkili olan diğer etmenler şu şekildedir (Kömürcü ve Pekak, 2017:7). Sosyal fobi, bağımlılık, kaygı, depresyon, kişilik bozukluğu, panik bozukluk, kişilerarası ilişkiler, bağlanma, psikomatik bozukluklar, kimlik algısı, özerklik, istek ve ihtiyaçların belirtilmesi ve yetkinlik olarak ifade edilmektedir.

2.3.3. Ebeveyn Tutumları

Adler ebeveynin çocuğa karşı girişim becerisi kazanması ve özgüvenini elde etmesi için sevgi ve şefkatla davranmasının ve onu desteklemesinin ebeveyn tutumları ile ilgili olduğunu söylemiştir. Bununla beraber çocuğun cesaretli yetiştirilmesi hayatını yararlı çabalar üzerine inşa etmesi ve toplum bazlı yetiştirilmesinin sağlanabileceğini belirtmiştir. Ebeveynlerin desteği çocuğun sağlıklı kişilik gelişimi için son derece önemlidir (Gençtan, 2013). Çocuğun aile üyeleriyle olan ilişkileri diğer insanlara ve hayata karşı takındığı davranış, aldığı kararlar ve desteklediği tavırların temelini oluşturur. Ebeveyn tutumları literatürde dört ana başlık altında toplanmaktadır.

Otoriter ebeveynlik

Ebeveynin çocuğu ayrı bir birey olarak kabullenmediği, sahibiymiş gibi hareket ettiği tutumdur. Otoriter tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarının davranışlarını kendi kurallarına göre düzenleme ve kontrol etme eğilimindedir. Aşağılama, korkutma, suçlama ve fiziksel ceza yöntemini tatbik etmektedirler. Bu tutumun içerisinde sevgi ve şefkat görülmez, güç vardır. Ebeveynler çocuklarıyla açık iletişim kurmazlar. Büyüklerin dünyasını anlamada bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları güçlük çekmektedir. Her adımda yanlış yapma korkusu vardır ve eleştirilmekten korkarlar (Baumrind, 1996).

Otoriter tutumu benimsemiş ebeveynlerin çocukları ev dışında saldırganca davranışlar sergilemektedirler. Aile içerisinde güçlünün güçsüzü ezdiğini gören çocuk ev içerisinde otoritenin dediklerini yapmakta, otorite baskısı kalktığında ise isyankâr davranmaktadır.

Kendinden güçsüzleri ezme eğilimi gösterirken, kendinden istenilen davranışları ise fazlasıyla yerine getirmektedir (Kulaksızoğlu ve Arıcak, 2000).

Demokratik ebeveynlik

Demokratik ebeveyn tutumu çocukların koşulsuz sevildiği, görüşlerini rahatça ifade edebildiği ve aile içi alınan ortak kararlarda fikirlerinin önemsendiği ebeveyn tutumudur. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuğun düşünce ve isteklerine değer verir, bağımsız bir kişilik geliştirmesini destekler (Kulaksızoğlu, 1998). Çocukların daha olumlu kişilik özelliklerine ve davranış örüntülerine sahip olmasında büyüdükleri ailedeki ebeveynlerin olumlu, dengeli ve demokratik tutum sergilemeleri etkili olmaktadır (Erdinç, 2009). Demokratik ebeveyn tutumu ile büyüyen çocuklar fikirlerini rahatça ifade edebilirler ve iletişime açıktırlar. Bu tutumun uygulandığı ailelerde belli kurallar aile üyeleri tarafından ortaklaşa belirlenmektedir. Bu tutumu sergileyen ebeveynler çocuğun özgüveninin ve sorumluluk duygusunun gelişmesine destek olmak için yaşına uygun sorumluluklar vermektedirler (Dursun, 2010).

İlgisiz Ebeveynlik

Bu tutumu sergileyen ebeveynler çocuğuna karşı ilgisizdir. Çocuğun ihtiyaçları önemli görülmemektedir. Ailede disiplin anlayışı oluşmamıştır. Ebeveynler çocukları herhangi bir konuda sınırlandırmazlar ve durdurmazlar. Çocuğun istekleri ve davranışları ebeveynler için önemli değildir. Çocuğa karşı ilgi ve alaka gösterilmemektedir. Çocukla olan iletişimde aile içerisinde sorunlar ve kopukluklar görülmektedir. Çocuğun yalnız hissetmesine ve çocukta olumsuz duyguların oluşmasına ebeveynlerin bu ilgisiz ve umursamaz tutumu neden olmaktadır. Kendisini yalnız hisseden çocuk çevresiyle sorunlar yaşayabilmektedir (Kaya, 1997).

Aşırı Koruyucu Ebeveynlik

Aşırı koruyucu tutum sergileyen anne ve babalar çocuklarını sürekli korunmaya ihtiyacı olduğunu düşünerek yetersiz görmektedirler. Çocuklarının önündeki sorunları onların yerine çözen ebeveynler kısa vadede hayatlarını kolaylaştırmış olurlar ancak uzun vadede çocuklarının özerkleşme ve problem çözme kapasitelerini engellemiş olurlar. Bunun yanında çocukların büyümesini ve olgunlaşmasını kabul etmek istemezler, onlarla duygusal anlamda bütünleşmezler. Bu tip davranışlar çocuğun himaye edilme ihtiyacını karşılayabilmesi için ebeveynleri gibi partner bulma çabasında bulunmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu durum çocuğun kendi başına karar alıp uygulama noktasında sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır (Gültekin, 2006). Aşırı koruyucu tutumla yetişen çocuklar savunmaya muhtaç ve çekingen kişilik özelliklerine

sahip olmakla beraber kendini korumakta zorlanan, sorumluluk duygusu gelişmeyen, şımarık özelliklerde gösterebilmektedir (Dursun, 2010).

2.3.4. Ebeveynliği Açıklayan Kuramlar

Literatürde ebeveynlerin çocuk yetiştirme yöntemleri ve benimsedikleri etkileşim tarzlarının çocuğa yansımaları sıklıkla irdelenmektedir. Ebeveynlik biçimleri anne ve babanın çocuk yetiştirmede benimsemiş oldukları düşünce, inanç beklenti ve davranışları kapsamaktadır. Bunun yanında bievün sosyalleşme sürecine katkı sağlayan önemli etmenlerdendir (Kılıç, 2007). Çocuk, ana babaları ile arasındaki ilişkiyle ve bu ilişkinin niteliğiyle, ana babalarının ona karşı tutumlarıyla bağlantılı olarak kendisiyle ve dünyayla ilişkili davranışlar, düşünceler, duygular oluşturmaktadır (Baumrind, 1978). Ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar daha çok bebeklik ve çocukluk dönemine dair olsa da, ebeveynlerle olan bu ilişkinin etkisinin ergenliğe geçildiğinde azalmadığı, özellikle sosyal becerilerin gelişimi konusunda önemli bir etkisi olduğu söylenebilir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007) Çocuk büyütmede tek bir doğru yoktur bunun yanında aynı yöntemlere göre yetiştiren ebeveynler ve ailelerde yoktur. Her ebeveyn kendine özgü yöntemle yetiştirmektedir (Gander ve Gardiner, 2010). Ebeveyn çocuk yetiştirme biçimlerine ilişkin bir çok yaklaşım ve sınıflama mevcuttur.

Baldwin (1948) tarafından ebeveynliğe ilişkin bilindik ilk sınıflandırmalardan biri gerçekleştirilmiştir. Baldwin (1948) çocuk yetiştirmede kontrol ve demokrasi gibi önemli iki faktörün önemli olduğunu öne sürmüştür. Kontrol ve demokrasi. Kontrolde çocuğun görüşleri dinlenmemektedir ve çocuk anne babanın kontrolü altındadır. Çocuk kendisine verilen görevleri yapmakla mükelleftir. Çocuğun anne babanın idaresine uyması beklenmektedir. Demokratik modelde çocuk kendini özgürlük içinde hissederken kontrol modelinde ise kendini kısıtlanmış hissetmektedir. Kontrol modeline sahip bir ailede yetişen çocuklarda sosyal iletişim becerileri yeterince gelişmemektedir. Bu durum çocuğun gerçek dünya ile baş etmesini zorlaştırmaktadır. İkinci faktör olan demokrasi modelinde ise tersi özellikleri içinde barındırmaktadır. Demokrasi modelinde aile içindeki kuralları çocukla birlikte belirleme, herhangi bir karar alırken çocuğun görüşlerine başvurma, çocuğun sorduğu sorulara anlayabileceği şekilde yanıtlar vererek çocuğun merakını giderme vardır. Demokrasi modelinde ebeveynler çocuğa temkinli yaklaşmakta ve onun özerkliğine müdahale etmemektedir. Kontrolcü ana baba modelinde ebeveynler çocuğun toplumsal taleplere uymasını sağlayarak, sınırlama olmaması gereken zamanlarda bile çocuğunu kısıtlamaya

dönük davranışlar sergilemektedir. Demokratik boyutta ise toplumsal taleplere uymanın az olması belirli riskleri doğurmaktadır. Baldwin (1948) her iki boyutun da olumsuz taraflarından kurtulmak için demokratik boyuta kontrolün de eşlik etmesi gerektiğini belirtmektedir.

Erken açıklamalardan bir diğeri de Schaefer'ın (1965) ebeveynlik davranışlarına yönelik yaptığı üç faktörlü sınıflandırmasıdır. Schaefer'i diğer görüşlerden ayıran fark ona göre önemli olan ebeveynin çocuğa yönelik davranışlarından ziyade çocuğun bu davranışları nasıl algıladığıdır (Schaefer, 1965). Schaefer tarafından çocukları tarafından ebeveyn davranışlarının değerlendirildiği 26 maddeden oluşan ölçek geliştirilmiştir. Faktör analizine göre bu ölçek üç boyuttan oluşmakta ve ebeveyn davranışları bu üç faktör altında toplanmaktadır. Bu boyutlar gevşek kontrole karşı sıkı kontrol, psikolojik özerkliğe karşı psikolojik kontrol, reddetmeye karşı kabüldür. Kabule karşı reddetme boyutunda ihmal ve yok sayma varken kabul tarafında ise sevgisini göstermesi, pozitif değerlendirme ve duygusal destek sağlama vardır. Psikolojik özerkliğe karşı psikolojik kontrol boyutu baskılama, aşırı koruma, suçluluk duygusu oluşturarak kontrol etme ve müdahaleci tutum davranışlarını kapsamaktadır. Gevşek boyutuna karşı sıkı kontrolde ise boyutun bir ucunda çocuğa karşı aşırı katı tutum ve ceza bulunurken diğer ucunda gevşek disiplin ve yüksek özerklik bulunmaktadır.

Baumrind (1978) ebeveynlik davranışlarına yönelik olarak yapılan araştırmalar içerisinde en bilinen ve en tanınmış sınıflandırmayı yapan kişidir. Baumrind'in oluşturduğu üçlü model bir çok çalışmanın alyapısını oluşturmuştur. Ebeveyn tutumları ile ilgili en çarpıcı resmi ortaya koyan Baumrind(1978) çocuğun sosyalleşme sürecini en iyi şekilde oluşturabilmesini ebeveyn tutumlarına bağlamıştır. Çocuk yetiştirme hakkında üç ebeveyn stili ve bu stillerle ilgili dört boyut ortaya koymuştur. Ebeveyn stilleri; demokratik, otoriter, izin verici, boyutlar ise olgunluk beklentisi, ebeveyn kontrolü, ebeveyn çocuk iletişimde açıklık, bakım ve destek olarak ortaya çıkmaktadır. Ebeveyn kontrolü boyutu çocuğun ebeveyn kurallarına ne kadar uymak zorunda olduğuyula açıklanmaktadır. Açıklık boyutu Ebeveyn çocuk ilişkisinde; ebeveynin çocukların fikirlerine ne oranda saygı duyduklarını, alınan kararlarda çocukların fikirlerini belirtmeleri yönünde teşvik etme düzeyini ve çocukların davranışlarına sınır konuyorsa bunun gerekçelerinin açıklanması düzeyini içerir. Olgunluk beklentisi boyutu; duygusal, sosyal ve zihinsel olarak çocuğun başarılı olabilmesi için ne düzeyde cesaretlendirildiği ve özendirildiğiyle açıklanır. Bakım- destek boyutu ne oranda sıcak, sevecen ve yakın ilişki kurduklarını belirtir. Çeşitli kombinasyonlarla dört boyut üç ebeveynlik stilini meydana getirmektedir (Baumrind, 1967).

1-Demokratik (yetkeli); ebeveynlikte dört boyutta yüksek düzeydedir. Akılcı bir yaklaşımla çocuğun davranışlarını yönetir. Kuralları oluştururken nedenleri ile birlikte çocukla paylaşır ve çocuk kurallara uymadığında sonuçları ile ilgili endişelerini de ifade eder. Çocuğu kendini ifade etme becerisi konusunda teşvik eder. Demokratik ebeveyn disiplin ve özerkliği eşit derecede önemser. Bu sebeple çocukla sorun yaşadığı durumlarda problemi çözmek için çaba sarfeder ancak çocuğu sınırlandırmaz. Bir yetişkin olarak özel tercihlerini ve kişisel ilgilerini keşfetmesi konusunda teşvik eder. Demokratik ebeveyn çocuğun var olan özelliklerini benimser ancak gelecekteki kazanacağı özellikleri için belli standartlar oluşturur (Baumrind, 1966).

2- İzin verici ebeveyn; destek ve bakım ön plandadır. İletişim açıktır yetkinlik ve kontrol beklentisi düşüktür. İzin verici ebeveyn çocuğa karşı kabul edici ve olumlu bir tutum içindedir. Çocuğun dürtülerine, arzularına ve davranışlarına karşı, cezalandırıcı bir yaklaşım sergilemez. Aile içi kuralları çocuklarla beraber oluşturur ve çocuğa kurallar hakkında açıklamalarda bulunur. İzin verici ebeveynler aile üyelerinden düzenli davranışta bulunmalarını ve sorumluluk almalarını ister. Kendisini çocuğun isteklerine ulaşmada yardımcı olabilecek bir kaynak olarak gösterir. Kendisi şimdi ve gelecekte çocuğun sahip olduğu ve olacağı davranışları şekillendirmekten ve değiştirmekten kaçınır. Çocuğun etkinliklerini kendisinin planlamasına ve yapmasına destek çıkar Çocuğu kontrol etme noktasında çekingen davranır ve geri planda durur. Çocuğu toplumun normlarına uyması konusunda herhangi bir baskı yapmaz çocuğun özerliğini destekler (Baumrind, 1966).

3-Otoriter(Yetkeci) ebeveyn; olgunluk beklentisi ile kontrol yüksektir, bakım destek ve açık iletişim düşüktür. Otoriter anne babalar duygusal yakınlık ve duyarlılık açısından zayıftırlar ve yüksek düzeyde talepkardırlar. Çocukları ile duygusal anlamda sıcak ve yakın ilişkileri yoktur. Çocuklarından katı bir şekilde kurallarına uymalarını, kendilerine saygı ve itaat göstermesini istemektedirler. Fakat demokratik ebeveynlerin aksine açık ve sözel bir iletişim gerçekleşmemektedir ve kuralların mantıklı bir açıklaması yoktur. Çocukların kurallara uymaması durumunda katı bir biçimde cezalandırılmaktadır (Baumrind, 1978).

Maccoby ve Martin (1983) Baumrind'in ebeveynlik sınıflamasından esinlenerek ebeveynliğin taleplilik (kontrol, rehberlik, olgunluk beklentisi) ve duyarlılık (sıcaklık ,kabul, ilgi) olarak iki önemli faktörünün olduğuna değinmişlerdir Bu iki faktörün kesişmesi ile birlikte dört farklı ebeveyn tutumu oluşmaktadır. . Baumrind'in izin verici ebeveyn tutumunu Maccoby ve Martin geliştirdikleri ebeveyn yaklaşımında yeniden iki farklı boyutta incelemişlerdir. Demokratik ebeveynlik hem duyarlılık hem de talepkarlık göstermektedir. Otoriter ebeveyn düşük duyarlılık yüksek talepkarlık göstermektedir. İzin verici ebeveyn

yaklaşımını hoşgörölü ebeveyn ve ihmalkar ebeveyn olarak iki farklı tutum biçiminde ele almışlardır. İhmalkâr ebeveynlik düşük talepkarlık ve düşük duyarlılık sergilerken, hoşgörölü ebeveyn ise düşük talepkarlık ve yüksek duyarlılık sergilemektedir. Hoşgörölü ebeveyn çocuğun kendi davranışlarını düzenlemesine izin verir, çocuğundan olgun davranış beklentisi düşüktür ancak sıcak ve ilgilidir. İhmalkâr ebeveyn ise odak noktası kendi problemleri olduğu için çocuğun davranışlarının büyük çoğunluğuna dikkat etmez ve çocuğun davranışlarına göz yumar. İhmalkâr ebeveynler genellikle anne baba sorumluluğunu önemsemezler görmezden gelirler (Maccoby ve Martin, 1983)

Günümüzde ebeveynlik stilleri şeklinde adlandırılan ebeveynliğin tipolojik olarak ele alındığı çalışmalar günümüzde de devam etmekle birlikte artık ebeveynlik davranışlarını ele alan çalışmaların daha ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Bir diğer ifade ile çalışmalar belli bir ebeveynlik tipine yâda kalıbına odaklanmaktansa ebeveynlerin sergiledikleri çeşitli davranışlar ve bu davranışları çocukların nasıl algıladığı üzerinde durmaktadır (Power, 2013). Bu tez çalışmasında da ebeveynlik algısı kavramı kullanılacak, bir başka deyişle ebeveynlerin davranışlarına ait edinen bilgiler doğrudan doğruya anne babadan değil ergenlerin kendi bildirimlerinden alınacaktır.

Son yıllarda ebeveynlik biçimlerini belirli sınıflama biçimleri ile ele almanın problemleri olabileceğini ileri süren görüşler ortaya çıkmıştır. Ergenin gelişimine hangi tutumun ne yönde etki ettiğini saptamanın zorlaştığı ifade edilmektedir (Sevim, 2014). Bununla beraber ebeveyn biçimleri yerine ebeveynlik davranışları kavramının kullanılmaya başlanmasının daha işlevsel olacağı ifade edilmektedir. Bu davranış biçimleri de psikolojik ve davranışsal denetim, özerklik verme, cezalandırma, ebeveyn kabulü desteği gibi kavramlarla incelenmiştir (Peterson, 2005). Psikolojik kontrolle ilişkili olan özerklik desteği de ebeveyn davranışlarına dahil edilmekle birlikte, özerklik desteği, davranışsal denetim, duyarlılık-özen ve psikolojik kontrol ebeveyn davranışlarını oluşturmuştur (Sevim, 2014). Özerklik desteği ve davranışsal kontrol zıt uçları temsil etmekte birisi düşerken diğeri yükselmektedir (Barber, 1996). Silk ve arkadaşları (2003) ebeveyn tutumlarının dördüncü boyutunun özerklik desteği olduğunu açıklamıştır. Literatürde bu bağlamda ebeveyn davranışları; davranışsal denetim, psikolojik kontrol, duyarlılık ve özerklik desteği olarak kabul edilmiştir.

2.3.5. Ebeveynlik ve Aile Yaşam Doyumu İlişkisi

Genel aile sistemi niteliklerinin ötesinde ergenlerin ebeveyn-ergen sistemi içinde meydana gelen özel ebeveynlik davranışlarına ilişkin algılarının, ergen uyumuyla ilgili başka bir tür içsel aile kaynağı olduğuna dair önemli kanıtlar mevcuttur (Peterson ve Leigh, 1990). Ebeveyn-ergen ilişkilerinde meydana gelen ebeveyn davranışları, genel aile sistemi özelliklerinden ayırt edilebilen bir tür iç aile kaynağı işlevi görür. Bu nedenle, ergen aile yaşam doyumu ile ilgili aile kaynaklarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için, ergenlerin ebeveynlik davranışlarına ilişkin algılarının, ergen aile yaşamındaki çeşitliliği ne ölçüde açıkladığını belirlemek önemlidir (Henry, 1994).

Ebeveyn alt sisteminin, onu ebeveyn ve çocuklar tarafından oluşturulan alt sistemden daha güçlü kılan bir geçmişi ve bağlılığı vardır. Bir ebeveyn ve çocuk arasında güçlü bağlar geliştikçe, diğer ebeveyn, her birinden temas ve yakınlık talep ederek bunları dengelemeye hizmet eder. Daha az ilgili ebeveyn, genellikle daha ilgili ebeveyni çocuktan uzaklaştırmaya zorlar, böylece çift alt sisteminin gücünü korur ve çocuğun özerkliğinin kardeşler ve akranlarla ittifaklar kurmasına izin verir (Rosenthal ve Keshet, 1981).

Ebeveyn desteği, ergenlere karşı sıcaklık, ilgi, teşvik, fiziksel şefkat veya övgü ileten ebeveyn-ergen alt sistemleri içindeki davranışların kullanılması anlamına gelir (Peterson ve Leigh, 1990). Ebeveyn kontrolü, ergenlerin ebeveyn arzularına uymasını teşvik etmek için ebeveyn-ergen alt sistemleri içinde ebeveynlerin ergenlere karşı kullandıkları davranış yelpazesini tanımlar. Ebeveyn kontrolü üzerine araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla doğrudan bire bir etkileşimde kullandıkları ve ebeveyn beklentilerine ergen uyumunu kazandırmayı amaçlayan belirli davranış türleri arasında ayırım yapmaya odaklanır. Ebeveyn cezalandırıcılığı, bir ergeni ebeveyn beklentilerini karşılayan şekillerde yanıt vermeye zorlama girişimi olarak otoriter davranışı kullanan bir ebeveyni ifade eder (Henry vd., 1989). Bu fikirlere dayanarak, ergenlerin ebeveyn desteği ve ebeveyn teşvikine ilişkin algılarının, ergenin aile yaşam doyumu ile olumlu bir şekilde ilişkili olacağı, ergenlerin ebeveyn cezalandırması ve ebeveyn sevgisinden çekilme algılarının ise aile yaşam doyumu ile olumsuz bir şekilde ilişkili olacağı varsayılmıştır (Henry, 1994).

2.3.6. Ebeveynlik ve Aile Yaşam doyumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.3.6.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Orellana vd. (2022), yapmış oldukları araştırmada anne-baba-ergen üçlüsünde aile yaşam doyumu düzeyine dayalı aile profillerini belirlemekte ve profillerin üç aile üyesinin algılanan aile desteği, aileye verilen önem, her iki ebeveynin iş-yaşam dengesi açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini Şili, Temuco'dan 10 ila 17 yaşları arasında bir çocuğu olan farklı cinsiyetten çift gelirli ebeveynlerin 303 ailesinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre Profiller ayrıca, üç aile üyesinin algılanan aile desteği ve aileye verilen önem, her iki ebeveynin iş-yaşam dengesi ve ruh sağlığı ve hane geliri açısından farklılık göstermiştir.. Aile bireylerinin aile yaşamından memnuniyetleri ile ilgili temel değişken anne babanın ruh sağlığı sorunlarıdır. Ergen çocukları olan çift gelirli çiftlerde aile yaşam memnuniyeti heterojendir ve bu profiller ebeveyn-çocuk refahı göstergelerine dikkat çekmektedir.. Daha düşük aile memnuniyeti düzeyine sahip aileler, daha düşük hane geliri bildirebileceğinden bu ailelerde ebeveynler daha yüksek oranda depresyon, kaygı ve stres yaşayabilmektedir.

Zloković vd. (2020), araştırmalarında gençlerin ve ebeveynlerinin aile yaşam doyumunu incelemişlerdir. Araştırma 50 genç öğrenci ve 84 veli üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda gençlerin ve ebeveynlerinin genel olarak aile hayatlarından memnun oldukları bulunmuştur.

Curran ve Yoshimura (2016) yaptıkları çalışmada anne ve çocukların babalarına olan sevgi algılarının, ilgili aile alt sistemlerindeki sevgi dolu iletişim algılarına sızması ve bireysel aile yaşam doyumunu ve yaşam doyumu düzeylerini etkileme olasılığı incelenmiştir. Babalara olan sevgi algılarını bildiren 75 anne-çocuk ikilisi ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre hem annelerin hem de çocukların, babayla daha yüksek düzeyde sevgi dolu iletişim bildirdiklerinde, doğrudan deneyimlerinin dışında aile alt sistemini daha sevecen olarak algıladıklarını göstermektedir. Ayrıca, baba ile sevgi dolu iletişim, anneler ve çocuklar için hem aile yaşam doyumu hem de yaşam doyumu ile bağlantılı olduğu bulunmuştur.

Bandura vd. (2011), yapmış oldukları araştırmada karşılıklı bağımlı aile sistemi içinde algılanan ikili ve kolektif yeterlik biçimlerinin etkileşiminin yapısal bir modelini ve bu farklı

etkinlik biçimlerinin yapısal olarak aile işleyişinin kalitesi ve aile yaşamından doyumla nasıl ilişkili olduğunu araştırmıştır. Araştırmayı 142 aile ile gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucuna göre ikili ebeveyn-çocuk yeterliliği, ikili eş yeterliliği ve evlatlık yeterliliği, kolektif aile yeterliğinin aracılık etkisi yoluyla aile yaşam doyumunu ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Açık aile iletişimi ve ergenlerin ev dışındaki etkinliklerini samimi bir şekilde açıklamaları, yüksek bir kolektif aile yeterliliği duygusuna eşlik etmiştir. Kolektif aile yeterliği, hem doğrudan hem de aile işleyişinin kalitesi üzerindeki etkisiyle, ebeveynlerin ve ergenlerin aile yaşam doyumlarına katkıda bulunmuştur.

Agate vd. (2009), yaptıkları araştırma da anne ve babaların ve ergenlerin aile yaşam doyumunu ve aile içi eğlence doyumları arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Araştırmanın örneklemini 11-15 yaş aralığında en az bir çocuğu olan 898 aile oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre iki kavram arasında manidar bir ilişki ortaya çıkmıştır. Aile yaşam doyumları yüksek olan bireylerde aile içi eğlence doyumlarında yüksek olduğu görülmüştür.

Caprara vd. (2005), yaptıkları araştırmada ergenlerin ebeveyn ilişkilerini yönetmeye yönelik algıladıkları öz yeterlilik algıları ile aile yaşam doyumunu arasındaki ilişki incelenmiştir. 380 İtalyan ergen üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre ebeveyn ilişkilerini yönetme konusunda daha yüksek algılanan öz yeterliliğe sahip ergenlerin aile yaşam doyumununun yüksek olduğu bulunmuştur.

Henry (1994) yaptığı çalışmada genel aile sistemi özelliklerine, ebeveyn davranışlarına ve demografik faktörlere ilişkin algıları 408 ergenden(14-18 yaş) alınan öz bildirim anketi kullanılarak ergen aile yaşam doyumunu ile ilgili olarak incelenmiştir. Aile yaşam doyumunu ile ergenin yaşı, aile bağı, ebeveyn desteği arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu görülmüş ve aile cezalandırmasının ise negatif ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında tek ebeveynli ergenlerin düşük aile yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür.

Papini vd. (1990), ergenlerin ebeveynlere ve arkadaşlara duygusal kendini açma kalıplarıyla aile yaşam doyumunu konusundaki ergen algılarını araştırmışlardır. Araştırma (12-15) yaş aralığında 174 ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirildi. Araştırma sonucuna göre ergenlerin ebeveynlerine kendini açma kalıplarıyla ile aile yaşam doyumunu konusundaki ergen algılarının ilişkili olduğu bulunmuştur.

2.3.6.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Şahin'in (2021) üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı, aile yaşam doyumunu ve dini yönelim arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada örnekleme 404

üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre sosyal medya bağımlılığının cinsiyet, anne-baba birliktelik durumu ve sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Aile yaşam doyumu sosyoekonomik ve cinsiyet değişkenlerine göre manidar bir farklılık göstermemekte iken anne ve baba birliktelik durumuna göre göstermektedir. Dini yönelim boyutunun cinsiyet ve anne-baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sosyoekonomik düzeye göre ise anlamlı bir fark göstermediği tespit edilmiştir. Aile yaşam doyumu değişkeniyle sosyal medya bağımlılığı arasında ise pozitif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal medya bağımlılığı ile dini yönelim boyutları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Dini yönelim boyutları ile aile yaşam doyumu arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Fulya (2020) yapmış olduğu araştırmada cinsiyet ve ebeveynlik tarzlarına göre ergenlerin çeşitli yaşam alanlarından memnuniyet algılarını incelemiştir. Araştırma 562 Türk ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre kız ergenlerin aile yaşam doyum düzeylerinin erkek ergenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Yetkili ailelerden gelen ergenlerin puanları, arkadaşlarından, yaşam ortamlarından ve aile alanlarından doyum açısından ihmalkâr ailelerden gelen ergenlerden daha yüksekti. Benzer şekilde, ebeveynlerini hoşgörülü olarak algılayan ergenler, arkadaş, aile ve benlik yaşam doyumu boyutlarında ebeveynlerini ihmalkâr algılayan ergenlerden daha yüksek puan almıştır.

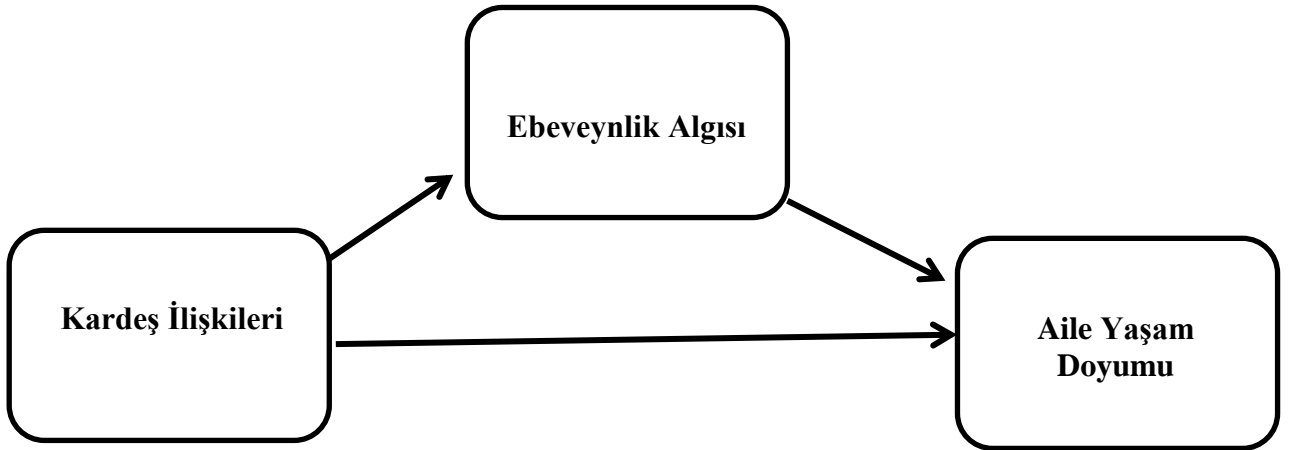
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ile verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel desende gerçekleştirilmiştir. Korelasyonel çalışmalar, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki varlığını ve düzeyini ortaya koymaktadır. Değişkenler arasında neden sonuç ilişkisi kurmamakla birlikte, bir değişkenin bilinmesi halinde diğer değişken veya değişkenlerin tahmini olarak kestirilebilmesine olanak sağlamaktadır (Büyüköztürk, 2012). Bu çalışmada korelasyonel desen kullanılarak kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide, ebeveynlik algısının aracı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bağımsız değişken kardeş ilişkileri, bağımlı değişken aile yaşam doyumu ve aracı değişken ebeveynlik algısı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hipotez modeli Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın hipotez modeli

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışma uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen 388 ergen birey ile gerçekleştirilmiştir. Bu bireylerin yaş aralıkları 14-19 olup, cinsiyet dağılımları ise 218 (%56.2) kız, 170 (%43.8) erkekten oluşmaktadır. (Araştırmanın çalışma evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Gümüşhane il merkezi ve ilçelerinde (Kürtün, Torul, Şiran, Kelkit, Köse) Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören ve en az bir kardeşe sahip ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Gümüşhane il merkezinden 1 fen lisesi, 2 anadolu lisesi ve 1 sosyal bilimler lisesi oluşturmaktadır ve veriler uygun örnekleme yöntemiyle toplanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için Barra vd.nin (2000) geliştirdiği ve Taşdelen-Karçkay tarafından (2016) Türkçe uyarlaması yapılmış olan aile Yaşam Doyumu Ölçeği; Aktaş(2017) tarafından geliştirilen Kardeş İlişkileri Ölçeği ve Robbins (1994) tarafından geliştirilen, Kocayörük (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Ebeveynlik Algısı Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Aile Yaşam Doyumu Ölçeği

Aile Yaşam Doyumu ölçeği Barraca, Olea ve Yarto tarafından 2000 yılında geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlaması Taşdelen-karçkay tarafından 2016 yılında yapılmıştır. 27 maddeden oluşan ölçek iki kutuplu “tamamen”, “oldukça” ve “biraz” derecelendirmelerini içeren 3'lü likert tipindedir. 14 maddesi ters maddedir ve tersine puanlama yöntemi kullanılır. Alınabilecek toplam puanların 27 ile 162 arasında değişmekte ve ölçek tek boyutu ölçmektedir. Ergenler ve yetişkinlere uygulanmaktadır. Ölçeğin değerlendirilmesi çift kutuplu ölçeğin değerlendirmesinde ölçekten alınan toplam puanlar değerlendirilir. Ölçekten alınan puan arttıkça katılımcıların aile yaşam doyumunun yükseldiği şeklinde yorumlanabilir. Ölçeğe ilişkin Cronbach Alpha ve bileşik güvenilirliği değerleri .95 toplam korelasyonu değerleri .48-.75 olarak hesaplanmıştır (Taşdelen-Karçkay, 2016: 631-638).

Bu çalışma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan iç tutarlık kat sayısı .94 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Kardeş ilişkileri Ölçeği

Aktaş (2017) ergenlerin kardeşleriyle olan ilişkilerinin niteliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplam 23 madde ve “destek”, “çatışma”, “paylaşım” ve “kıskançlık” olmak üzere 4 faktörden oluşmaktadır. Destek faktörü dokuz maddeden, çatışma faktörü dokuz maddeden, paylaşım faktörü üç maddeden, kıskançlık faktörü iki maddeden oluşmaktadır. Tersine puanlanan madde sayısı 11 dir. Ölçekten alınan yüksek puan lise öğrencilerinin kardeşleriyle ilişkilerinin niteliğini olumlu algıladıkları anlamına gelmektedir (Aktaş, 2017).

KİÖ'nün güvenilirliği kapsamında hesaplanan ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach Alpha katsayısı .95 olarak belirlenmiştir. Elde edilen geçerlik ve güvenilirlik sonuçları, KİÖ'nün ergenlerin kardeşleriyle olan ilişkilerinin niteliğini ölçmek için güvenle kullanılabilir geçerli bir ölçek olduğunu göstermektedir (Aktaş, 2017).

Bu çalışma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan iç tutarlık kat sayısı .90 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Ebeveynlik Algısı Ölçeği

Robbins (1994) tarafından geliştirilen Anne Baba Algısı Ölçeği (Perception of Parent Scale – POPS), 14-18 yaş aralığındaki ergenlerin algıladıkları anababalık davranışlarını ölçmek üzere tasarlanmıştır. Ölçekte anne ve baba için iki ayrı form ve üçer tane alt boyut bulunmaktadır. Ölçek, özerklik desteği, katılım, yakınlık olmak üzere anne ve babalar için toplamda 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Orijinal ölçeğin Cohen's Alfa iç tutarlık katsayıları anne için .75 ve baba için .84 olarak bildirilmiştir. Ölçek Kocayörük (2012) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekte yer alan alt boyutlar; “anne katılımı, anne otonomi desteği, anne yakınlığı, baba katılımı, baba otonomi desteği ve baba yakınlığı”dır ve toplamda 42 maddeden (anne için 21 ve baba için 21 madde) oluşmaktadır. Maddeler, 5'li Likert tipindedir. Tamamen yanlış =1 ve Tamamen doğru=5 şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçeğin katılım ve özerklik desteği faktörlerinde 3'er, yakınlık faktöründe ise 2'şer ters madde bulunmaktadır. Bu maddeler ters puanlanarak toplam puana dahil edilmektedir. Uyarlama çalışmaları sonucunda Cronbach alfa iç tutarlık değerleri anne için .91; baba için .93'tür. (Kocayörük, 2012)

Anne katılımı alt boyutunu 6 maddeden, anne otonomi desteği alt boyutu 9 maddeden anne yakınlığı alt boyutu 6 maddeden, baba katılımı alt boyutu 6 maddeden, baba otonomi desteği alt boyutu 9 maddeden, baba yakınlığı alt boyutu 6 maddeden oluşmaktadır. Ters kodlanan maddeler anne katılımı alt boyutu için üç madde, anne otonomi desteği alt boyutu için için üç madde, anne yakınlığı alt boyutu için iki madde; baba katılımı alt boyutu için üç madde, baba otonomi desteği alt boyutu için üç madde, baba yakınlığı için iki madde ters kodlanmaktadır (Kocayörük, 2012)

Bu çalışma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan iç tutarlık kat sayıları şu şekildedir. Ebeveynlik algısı ölçeği anne formu için .91 baba formu için .90 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan ergenler hakkında bazı bilgilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır (Ek-1). Bu formda ergenlerin cinsiyet, sınıf düzeyleri, yaş, , anne ve babanın çalışma durumu, ebeveynlerin öğrenim düzeyleri, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, kardeş sayısı, ebeveynlerine ait genel bilgiler ve kardeşleri ile ilişkilerini değerlendirmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecinin öncesinde Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulu’ndan araştırmayı gerçekleştirmek için gerekli izin alınmıştır. Daha sonra ise etik kurul onay formu ve diğer istenen belgelerle beraber Gümüşhane İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izin alınmıştır ve dört farklı ortaöğretim okulundan randevu alınarak, ders saatlerinde yüz yüze uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Uygulama yapılmadan önce araştırmacı, öğrencilere araştırmanın amaçları ve ölçme araçlarının içten ve objektif yanıtlanması konusunda bilgi vermiştir. Uygulamalar araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin sıralaması Aile Yaşam Doyumu Ölçeği, Ebeveynlik Algısı Ölçeği ve Kardeş İlişkileri Ölçeği şeklindedir. Bir kişinin tüm ölçekleri yanıtlama süresi ortalama 25-30 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kapsamında elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ve bu program içerisinde yer alan Process V3.5 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kurulan hipotez modelinin test edilmesi amacıyla yol analizi, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson Momentler arpımı Korelasyon Katsayısı ve grup karşılaştırmalarını yapmak amacıyla da Bağımsız Gruplar için T Testi kullanılmıştır. Modelde yer alan değişkenler arasındaki aracılık ilişkisi güven aralığı hesaplanarak belirlenmiştir. Model testinin ilk aşamasında değişkenlerin normal dağılım gösterdiği ve aralarında doğrusal ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Değişkenlere ilişkin basıklık ve arpıklık katsayılarının -1 ile +1 arasında değiştiği (-390, 575) tespit edilmiştir. Bununla birlikte değişkenler arasında çoklu bağlantılılık sorunuyla karşılaşılmamıştır. Bu n koşulların sağlanması ardından aracı model analizlerine başlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde değişkenlerle ilgili betimsel istatistikler, değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayan nicel verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

Analize geçilmeden önce verilerin değişkenlerin betimsel analizleri için ortalama, standart sapma puanları, minimum ve maximum değerleri hesaplanmıştır. Daha sonra verilerin normallik varsayımını test etmek için çarpıklık, basıklık değerleri hesaplanmış ve verilerin normalliği histogram grafikleriyle de incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ile +1.5 aralığının da olması verilerin normal olarak dağıldığını göstermektedir. (Tabachnick ve Fidell, 2015).

4.1. Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumu değişkenlerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına ve ebeveynlerinin çalışma durumuna ilişkin bulguları (H1)

4.1.1. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Cinsiyete İlişkin Bulguları

Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerine arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark olup olmadığı t-testi ile incelenmiştir. Tablo 1.'de kullanılan ölçekler ile ilgili betimsel istatistikler verilmiştir.

Tablo 1 Araştırmada kullanılan ölçeklerden alınan puanların betimsel istatistikleri

Değişkenler	cinsiyet	N	Ortalama($\bar{x}$)	S.Sapma	Min.	Max.	Çarpıklık	Basıklık
Aile Yaşam Doyumu	Kız	218	123.21	23.45	58	162.00	-.37	-.51
	Erkek	170	122.26	23.08	67.35	162.00	-.07	-.91
Kardeş İlişkileri	Kız	218	88.06	15.53	45.00	115.00	-.51	-.25
	Erkek	170	87.29	15.08	49.00	115.00	-.22	-.92
Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	Kız	218	82.39	14.64	43.00	103.00	-.62	-.59
	Erkek	170	81.30	15.18	38.00	108.00	-.60	-.43
Babaya ilişkin ebeveynlik algısı	Kız	218	65.02	7.68	41.98	79.00	-.78	.48
	Erkek	170	65.51	8.73	40.00	100.00	.87	3.33

Tablo 1.'de görüldüğü gibi kız katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalaması (123.21), erkek katılımcıların puan ortalaması (122.26); kız katılımcıların kardeş ilişkileri puan ortalaması (88.06), erkek katılımcıların kardeş ilişkileri puan ortalaması (87.29); kız katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları (82.39), erkek katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları (81.30); kız katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları (65.02), erkek katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları (65.51) olarak tespit edilmiştir.

Ölçeklerden alınabilecek minimum ve maximum puanlar incelendiğinde kız ve erkek katılımcıların aile yaşam doyumu toplam puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların aile yaşam doyumu kız ve erkek puan ortalamaları diğer kız erkek toplam puan ortalamalarından belirgin şekilde yüksektir (Kız:Ort:123.21, Erkek: Ort:122.26). Buradan yola çıkarak görece katılımcıların aile yaşam doyumlarının yüksek olduğu söylenebilir. Katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı kız ve erkek puan ortalamalarının ise belirgin şekilde düşük olduğu görülmektedir (Kız:Ort:65.02 Erkek:Ort:65.51). Buradan hareketle erkek ve kadın katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algılarının görece düşük olduğu söylenebilir.

Aile Yaşam Doyumu, Kardeş İlişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerine ait puan ortalamalarının kadın ve erkeklere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği t-testi ile incelenmiştir. Yapılan t-testi sonuçları tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere ait cinsiyete göre t-testi sonuçları

Değişkenler	cinsiyet	N	$\bar{x}$	S.Sapma	sd	t	p	Cohen d
Aile Yaşam Doyumu	Kız	218	123.21	23.45	386	.401	.69	
	Erkek	170	122.26	23.08				
Kardeş İlişkileri	Kız	218	88.06	15.53	386	.489	.62	.32
	Erkek	170	87.29	15.08				
Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	Kız	218	82.39	14.64	386	.717	.47	
	Erkek	170	81.30	15.18				
Babaya ilişkin ebeveynlik algısı	Kız	218	65.02	7.68	386	-.589	.55	.23
	Erkek	170	65.51	8.73				

Tablo 2. incelendiğinde aile yaşam doyumu puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(386)=.401, p>.05$]. Kızların aile yaşam doyumu ($\bar{x}=123.21$) ile erkeklerin aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=122.26$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 2. incelendiğinde kardeş ilişkileri puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(386)=.489, p>.05$]. Kızların kardeş ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{x}=88.06$) ile erkeklerin kardeş ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{x}=87.29$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 2. incelendiğinde anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(386)=.717 p>.05$]. Kızların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=82.39$) ile erkeklerin anneye ilişkin puan ortalamaları ($\bar{x}=81.30$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 2. İncelendiğinde babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(386)=-.589 p<.05$]. Kızların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=65.02$) ile erkeklerin babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=65.51$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

4.1.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Anne Çalışma Durumuna İlişkin Bulguları

Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği t-testi ile incelenmiştir. Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin anne çalışma durumuna göre yapılan t-testi sonuçları Tablo 3. verilmiştir.

Tablo 3. Anne çalışma durumuna ait değişkenlerle ilgili t-testi sonuçları

Değişkenler	Anne çalışma durumu	N	$\bar{x}$	S.Sapma	sd	t	p
Aile Yaşam	çalışıyor	97	122.22	24.14	385	-.266	.79
Doyumu	çalışmıyor	290	122.95	23.03			
Kardeş	çalışıyor	97	85.58	16.47	385	-1.593	.11
İlişkileri	çalışmıyor	290	88.44	14.90			
Anneye ilişkin	çalışıyor	97	81.54	16.48	385	-.301	.76
ebeveynlik algısı	çalışmıyor	290	82.07	14.33			
Babaya ilişkin	çalışıyor	97	66.43	9.33	385	1.721	.09
ebeveynlik algısı	çalışmıyor	290	64.79	7.67			

Tablo 3. incelendiğinde aile yaşam doyumu puan ortalamalarının anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=-.266$, $p>.05$]. Annesi çalışan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=122.22$) ile annesi çalışmayan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=122.95$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Kardeş ilişkileri puan ortalamalarının anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=-1.593$, $p>.05$]. Annesi çalışan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=85.58$) ile annesi çalışmayan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=88.44$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 3. incelendiğinde anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=-.301$, $p>.05$]. Annesi çalışan katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=81.54$) ile annesi çalışmayan katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=82.07$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=1.721$, $p>.05$]. Annesi çalışan katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=66.43$) ile annesi çalışmayan katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=64.79$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

4.1.3. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı Ve Aile Yaşam Doymu Değişkenlerine İlişkin Baba Çalışma Duruma Göre Bulgular

Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin baba çalışma durumuna göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği t-testi ile incelenmiştir. Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin baba çalışma durumuna göre yapılan t-testi sonuçları Tablo 4.'de verilmiştir.

Tablo 4. Baba çalışma durumuna ait değişkenlerle ilgili t-testi sonuçları

Değişkenler	Baba çalışma durumu	N	$\bar{x}$	S.Sapma	sd	t	p
Aile Yaşam Doymu	çalışıyor	345	123.09	23.55	385	.566	.57
	çalışmıyor	42	120.94	20.74			
Kardeş İlişkileri	çalışıyor	345	87.10	15.35	385	-2.375	.02
	çalışmıyor	42	93.02	14.33			
Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	çalışıyor	345	81.91	14.72	385	-.305	.76
	çalışmıyor	42	82.65	15.59			
Babaya ilişkin ebeveynlik algısı	çalışıyor	345	65.28	7.75	385	.254	.80
	çalışmıyor	42	64.94	11.07			

Tablo 4. incelendiğinde aile yaşam doyumu puan ortalamalarının baba çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=.105$, $p>.05$]. Babası çalışan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=123.09$) ile babası çalışmayan katılımcıların aile yaşam doyumu puan ortalamaları ($\bar{x}=120.94$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Kardeş ilişkileri puan ortalamalarının baba çalışma durumuna göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir [$t(385)=-2.375$ $p<.05$]. Babası çalışan katılımcıların kardeş ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{x}=87.10$) ile babası çalışmayan katılımcıların kardeş ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{x}=93.02$) arasında anlamlı bir fark vardır. Babası çalışmayan katılımcıların kardeş ilişkileri daha olumlu düzeydedir.

Tablo 4. incelendiğinde anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının baba çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=-.305$, $p>.05$]. Babası çalışan katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=81.91$) ile babası çalışmayan katılımcıların anneye ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=82.65$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

Babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamalarının baba çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir [$t(385)=.254$, $p>.05$]. Babası çalışan katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=65.28$) ile babası çalışmayan katılımcıların babaya ilişkin ebeveynlik algısı puan ortalamaları ($\bar{x}=64.94$) arasında anlamlı bir fark yoktur.

4.1.4. Kardeş ilişkileri, ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumu değişkenlerine ait kardeş sayısına yönelik bulgular

Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerine ait kardeş sayısına göre betimsel istatistikler Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Değişkenlere ait kardeş sayısına göre betimsel istatistikler

Değişkenler	Kardeş sayısı	Ortalama($\bar{x}$)	S.Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Aile Yaşam Doyumu	1	118.98	24.39	.40	-1.23
	2	123.49	23.02	-.25	-.57
	3	121.58	23.69	-.13	-.74
Kardeş ilişkileri	1	80.73	12.50	.97	.65
	2	87.21	15.39	-.43	-.50
	3	90.59	15.39	-.59	-.31
Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	1	80.74	17.94	-.64	-.84
	2	82.41	14.75	-.71	-.33
	3	80.73	14.46	-.30	-.87
Babaya	1	64.84	9.74	-.49	-.47

İlişkin ebeveynlik algısı	2	65.62	7.96	.57	-3.47
	3	64.08	8.15	-.66	.28

Tablo 5'e göre, değişkenlerden elde edilen toplam puanların tüm değişkenler için normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir.

Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenleri için kardeş sayısına göre yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Değişkenlere ait toplam puanların kardeş sayısına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları

Değişkenler	Varyans	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Aile yaşam doyumu	Gruplarası	659.62	2	329.81	.61	.54	
	Grupiçi	206829.66	381	542.86			
	Toplam	207489.29	383				
Kardeş ilişkileri	Gruplarası	2218.12	2	1109.06	4.79	.01	1<2 1<3 2<3
	Grupiçi	88212.69	381	231.53			
	Toplam	90430.81	383				
Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	Gruplarası	240.37	2	120.18	.54	.58	
	Grupiçi	84793.50	38	222.55			
	Toplam	85033.87	383				
Babaya ilişkin ebeveynlik algısı	Gruplarası	172.77	2	86.39	1.303	.27	
	Grupiçi	25264.95	381	66.312			
	Toplam	25437.72	383				

Katılımcıların aile yaşam doyumu [$F(2,381)=.61, p>.05$], anneye ilişkin ebeveynlik algısı [$F(2,381)=.54, p>.05$], babaya ilişkin ebeveynlik algısı [$F(2,381)=1.303, p>.05$], puan ortalamalarının kardeş sayısına göre manidar fark göstermediği görülmektedir. Katılımcıların kardeş ilişkilerinin [$F(2,381)=4.79, p<.05$], ise kardeş sayısına göre anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. Farklıların hangi gruplar arasında kaynaklandığı post-hoc testleri ile incelenmiştir. Kardeş sayısına göre bir kardeşe sahip olanların kardeş ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{X} =80.73$) ve iki kardeşe sahip olanların puan ortalamaları ($\bar{X} =87.21$), üç kardeşe sahip olanların kardeş ilişkileri puan ortalamalarına ($\bar{X} =90.59$) oranla düşüktür.

Ergenlerin kardeş sayısı azaldıkça kardeş ilişki niteliğide azalmaktadır. Üç kardeşe sahip olan ergenlerin kardeş ilişki niteliği iki ve bir kardeşe sahip olan ergenlere göre daha iyi düzeydedir.

4.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı Ve Aile Yaşam Doymu Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere Yönelik Bulgular (H2)

Katılımcıların Aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerine ait ilişkileri inceleyen korelasyon puanları Tablo 7.'de verilmiştir.

Tablo 7 . Katılımcılara ait aile yaşam doyumu, kardeş ilişkileri, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı değişkenlerinin arasındaki ilişkiler

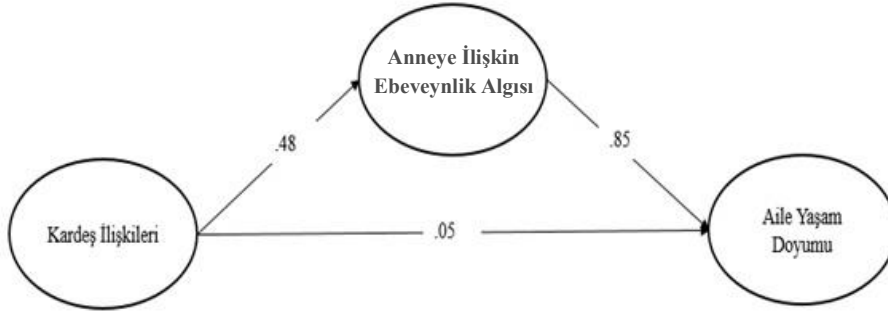
Değişkenler	1	2	3	4
1.Aile yaşam doyumu	1			
2.Kardeş ilişkileri	.45**	1		
3.Anneye ilişkin ebeveynlik algısı	.63**	.45**	1	
4.Babaya ilişkin ebeveynlik algısı	.38**	.29**	.30**	1

Tablo 7’de ki bulgular incelendiğinde: katılımcıların kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu ($r=.45$ $p<.05$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ile aile yaşam doyumu ($r=.63$, $p<.05$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde, anneye ilişkin ebeveynlik algısı ile kardeş ilişkileri ($r=.45$, $p<.05$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde, babaya ilişkin ebeveynlik algısı ile aile yaşam doyumu ($r=.38$, $p<.05$) puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde, babaya ilişkin ebeveynlik algısı ile kardeş ilişkileri puanları arasında ($r=.29$, $p<.05$) pozitif yönlü düşük düzeyde, babaya ilişkin ebeveynlik algısı ile anneye ilişkin ebeveynlik algısı puanları arasında ($r=.30$, $p<.05$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki görülmektedir.

4.3. .Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular (H3)

4.3.1. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Anneye ilişkin ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular

Şekil 2’de kardeş ilişkilerinin aile yaşam doymunu yordamasında anneye ilişkin ebeveyn algısının aracılı rolüne ait bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak kardeş ilişkileri ve anneye ilişkin ebeveynlik algısının aile yaşam doymu üzerindeki doğrudan etkisi incelenmiştir. Buna göre kardeş ilişkilerinin aile yaşam doymu üzerindeki doğrudan etkisinin manidar olmadığı görülmektedir ($\beta= .05$, $p>.05$). Ayrıca kardeş ilişkileri ve aile yaşam doymu arasındaki ilişkiye ait güven aralığı değerleri $-.01$ ile $.16$ aralığındadır. Bu değerlerin “0” içermesi ilişkinin manidar olmadığına bir göstergesidir. Şekil 2 incelendiğinde anneye ilişkin ebeveynlik algısının aile yaşam doymu üzerinde doğrudan etkisinin manidar bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta= .85$, $p<.01$). Buna ek olarak anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve aile yaşam doymu arasındaki ilişkiye ait güven aralığı değerleri 1.22 ile 1.39 arasındadır. Bu değerlerin “0” içermemesi iki değişken arasında manidar bir ilişki olduğunun göstergesidir. Modelde kardeş ilişkileri ve anneye ilişkin ebeveynlik algısı, aile yaşam doymuna ilişkin varyansın %76’sını açıklamaktadır.

Şekil 2. Kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasında anneye ilişkin ebeveynlik algısının aracı rolü

Modeldeki dolaylı ilişkiler incelendiğinde kardeş ilişkilerinin aile yaşam doyumu üzerinde doğrudan etkisinin anlamlı olmadığı, ancak anneye ilişkin ebeveynlik algısının tam aracı rolü ile birlikte modelin anlamlı hale geldiği görülmektedir. Tablo 8’de görüldü üzere kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasında anneye ilişkin ebeveynlik algısının dolaylı etkisinin manidar olduğu ($\beta = .61$, $p < .01$) ve güven aralığının .49 ile .73 arasında değiştiği görülmektedir. Anne algısının tam aracı rolü ile kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişki manidar bir şekilde açıklanabilmektedir. Ek olarak, tam aracı ilişkinin manidarlığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Sobel Testi’nin sonucunun anlamlı olduğu görülmektedir (11.88, $p < .01$).

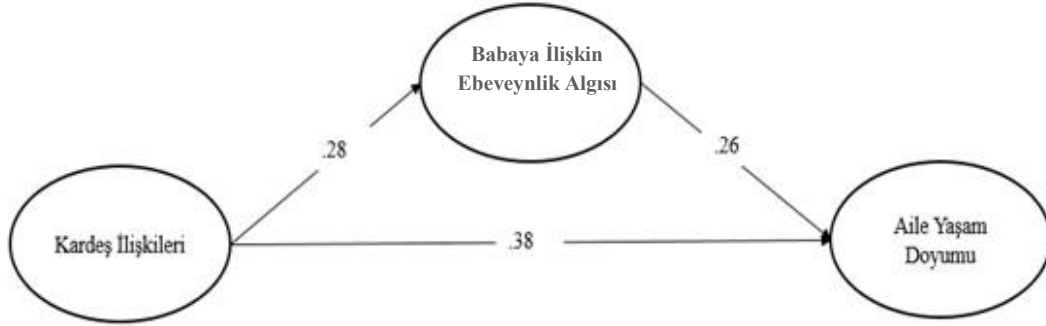
Tablo 8. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu İlişkisinde Anneye İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracı Rolü

Yol	B	<i>p</i>	Güven Aralığı
Kardeş İlişkileri			
Toplam etki	.68	.00*	.55 - .82
Doğrudan etki	.07	.08	-.01 - .16
Dolaylı etki	.61	.00*	.49 - .73

* $p < .01$

4.3.2. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Babaya İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgular

Şekil 3’de kardeş ilişkilerinin aile yaşam doyumunu yordamasında babaya ilişkin ebeveynlik algısının aracı rolüne ait bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak kardeş ilişkileri ve baba algısının aile yaşam doymu üzerindeki doğrudan etkisi incelenmiştir. Buna göre kardeş ilişkilerinin aile yaşam doymu üzerindeki doğrudan etkisinin manidar olduğu görülmektedir ($\beta = .38, p < .01$). Ayrıca kardeş ilişkileri ve aile yaşam doymu arasındaki ilişkiye ait güven aralığı değerleri .44 ile .71 aralığındadır. Bu değerlerin “0” içermemesi ilişkinin manidar olduğunun bir göstergesidir. Şekil 3 incelendiğinde babaya ilişkin ebeveynlik algısının aile yaşam doymu üzerinde doğrudan etkisinin manidar bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ($\beta = .26, p < .01$). Buna ek olarak babaya ilişkin ebeveynlik algısının ve aile yaşam doymu arasındaki ilişkiye ait güven aralığı değerleri .46 ile .95 arasındadır. Bu değerlerin “0” içermemesi iki değişken arasında manidar bir ilişki olduğunun göstergesidir. Modelde kardeş ilişkileri ve baba algısı, aile yaşam doyumuna ilişkin varyansın %27’sini açıklamaktadır.

Şekil 3. Kardeş ilişkileri ile aile yaşam doymu arasında babaya ilişkin ebeveynlik algısının aracı rolü.

Model incelendiğinde, babaya ilişkin ebeveynlik algısının kardeş ilişkileri ile aile yaşam doymu arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü ile katkı sağladığı görülmektedir. Tablo 9’da görüldüğü üzere kardeş ilişkileri ile aile yaşam doymu arasında baba algısının dolaylı etkisinin manidar olduğu ($\beta = .11, p < .01$) ve güven aralığının .05 ile .18 arasında değiştiği görülmektedir. Baba algısının kısmi aracı rolü ile kardeş ilişkileri ve aile yaşam doymu arasındaki ilişkiye manidar bir katkı sağladığı görülmektedir. Ek olarak, aracı ilişkinin

manidarlığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Sobel Testi'nin sonucunun anlamlı olduğu görülmektedir (3.81, $p < .01$).

Tablo 9. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu İlişkisinde Baba Algısının(babaya ilişkin ebeveynlik) Aracı Rolü

Yol		β	p	Güven Aralığı
Kardeş İlişkileri	Aile Yaşam Doyumu			
Toplam etki		.68	.00*	.55 - .82
Doğrudan etki		.58	.00*	.44 - .71
Dolaylı etki		.10	.00*	.05 - .18

* $p < .01$

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide ebeveynlik algısının aracı rolünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırmanın amaçlarına uygun olarak yapılan analizlerden elde edilen bulgular alan yazın çerçevesinde tartışılacaktır.

5.1. Ergenlerin kardeş ilişkileri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumu değişkenlerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına ve ebeveynlerinin çalışma durumuna ilişkin bulgularına yönelik tartışma

5.1.1. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu değişkenlerinin Cinsiyete İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma

Araştırmada ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumları üzerinde etkisi araştırılan cinsiyet değişkeninin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar dikkate alındığında kız ve erkek ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumlarının benzerlik gösterdiği anlamına gelmektedir.

Literatüre bakıldığında Volcon vd. (2011), yaptıkları araştırmaya göre cinsiyetin kardeş ilişkilerini etkilemediği görülmektedir. Peter vd. (2015), yaptıkları araştırmada da kardeş ilişkilerinin tek başına cinsiyetten etkilemediğini ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Bunun yanında kardeş ilişkilerinin cinsiyetten etkilendiğini ortaya koyan araştırmalarda mevcuttur. Oliva ve Arranz (2005) yaptıkları çalışmada kardeş uyumunun ergenler için sahip olduğu anlam ve önemde cinsiyete dayalı önemli farklılıklar bulmuşlardır. Kızlar için kardeşleriyle iyi bir ilişki, ebeveynleri ve akranlarıyla iyi ilişkiler kurmanın yanı sıra artan benlik saygısı ve yaşam doyumuyla bağlantılı olduğunu bulmuşlardır. Erkek çocuklar için kardeş ilişkilerinin diğer aile veya kişisel değişkenlerle hiçbir ilişkisinin olmadığını bulmuşlardır. . Bülbül (2014) ve Gündüz (2016) çalışmalarında kızların erkeklere göre ebeveynlerini daha demokratik ve katılımcı olarak algıladıkları bulunurken Stephens (2009) ve Yiğit Demir (2018)'in araştırmasında kadınların erkeklere göre ailelerinden daha fazla duygusal destek algıladıkları bulmuşlardır. Kaşık (2009) ve Oktan (2005)'in araştırmalarında aileden algılanan desteğin kızlar lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan farklı biçimde aileden algılanan desteğin cinsiyete göre farklılık göstermeyen araştırmalarda mevcuttur. (Akdoğan, 2012; Dülger, 2009;

Ustabaş, 2001; Ünlü, 2001). Bunun yanında bazı çalışmalarda ise anne ve baba ile ilgili ergenin algıladığı ebeveyn desteğinin ((katılım, özerklik desteği, sıcaklık) anne tarafından daha yüksek düzeyde verildiği bulunmuştur (Kocayörük vd., 2015). Ergenlerin aile yaşam doyumunun cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda anlamlı bir fark göstermediği görülmektedir. Bu anlamda literatüre başvurulduğunda doğrudan aile yaşam doyumunu lise bazında inceleyen Cavga (2019) ve Ermiş (2019) çalışmalarında ergenlerin cinsiyetleri ile aile yaşam doyumları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Aynı zamanda Çalışkan vd. (2017), aile yaşam doyumunu ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik analizlerine ilişkin yaptığı incelemede aile yaşam doyumunu algısının cinsiyete göre farklılaşmadığını görmüştür. Bununla beraber literatürde aile yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaştığı bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Kardeş ilişkilerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemesi aslında başka bir ifadeyle kardeşin kız ya da erkek olması kardeşler arası ilişkileri etkileyen bir değişken değildir. Anne babanın kız ya da erkek çocuklarına yönelik tutumları kardeşlerin birbirlerine yönelik algılarında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada ise cinsiyete göre anneye ilişkin ebeveynlik algısı ve babaya ilişkin ebeveynlik algısının anlamlı bir fark göstermemesinde eşit ebeveyn muamelesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Mevcut araştırmada aile yaşam doyumunun cinsiyete göre farklılaşmamasında ebeveyn ergen alt sistemindeki ilişkiler sistemi içerisindeki ebeveyn muamelesi, ebeveyn ergen alt sistemindeki ilişki niteliği, geçirilen zamanın niteliği, ergenlerin kendilerini özerk hissetme derecesi gibi değişkenlerden dolayı farklılaşmadığı düşünülmektedir.

5.1.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Anne Baba Çalışma Durumuna İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulardan biri, ergenlerin kardeş ilişkilerinin niteliğinde anne ve babalarının çalışma durumuna göre yaşanan farklılıklardır. Babası çalışmayan ergenlerin ebeveynleri çalışan ergenlere göre daha olumlu kardeş ilişkileri deneyimledikleri bulunmuştur. Babaları çalışan ergenlerin kardeşleri ile ilişkilerinde daha çok çatışma yaşadıklarını, destekleyici ve paylaşımcı davranışları daha az kullandıkları görülmektedir. Bu sonuç kardeş ilişki niteliği üzerinde ebeveynlerin çalışma durumlarının olumsuz yönde etki ettiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında ebeveynlerden biri ya da her ikisinin çalışma durumu kardeşlerin otonomi geliştirerek aralarındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik

sorumluluk alma davranışlarının yeterince gelişmediği şeklinde açıklanabilir. Bu sonuç çalışmayan babaların çocuklarının aralarındaki ilişkilerinde daha olumlu bir etkiye sahip olduğu ya da otoritenin varlığına bağlı olarak kardeşlerin daha olumlu davranış sergiledikleri anlamına da gelebilir. Ebeveyn algısının yapılan analiz sonucuna göre anne ve baba çalışma durumuna göre fark göstermediği görülmektedir. Yani anneye ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı üzerinde anne ve baba çalışma durumunun anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Anneye ve babaya ilişkin ebeveynlik algısının alt boyutları katılım, yakınlık ve otonomi desteği çalışma durumundan etkilenmemektedir. Yapılan analiz sonucunda aile yaşam doyumunun da anne ve baba çalışma durumuna göre fark göstermediği bulunmuştur.

Literatüre bakıldığında kardeş ilişkilerinin anne ve baba çalışma durumuna göre incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ebeveynlik algısının anne ve baba çalışma durumuna göre araştırıldığı çalışmalara bakıldığında ebeveynlik algısının anne ve baba çalışma durumuna göre farklılaşan araştırmaların olduğu görülmektedir. Bacikova-Sleskova vd. (2015), araştırmalarında ebeveynlik algısına göre, babası çalışan ergenler, babası çalışmayan ergenlere göre babaya yönelik olumlu duygulanımları anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bununla beraber babası çalışmayan ergenlere göre ise anlamlı düzeyde daha az olumsuz duygulanım yaşamıştır. Annenin çalışma durumu ile ilgili olarak, annesi çalışanlar, çalışmayanlara göre annelerine karşı anlamlı düzeyde daha düşük olumsuz etkide bulunmuştur. Bunun yanında araştırmada beklentinin aksine ebeveyn-ergen ilişkisi ile ilgili olarak, bulgular, ebeveynleri çalışmayan ergenlerin, ebeveynleri çalışan ergenlere göre daha yüksek yakınlık, destek, izleme, iletişim veya daha düşük çatışma bildirmişlerdir. Ebeveynlik algısının anne baba çalışma durumuna göre farklılaşmayan araştırmalara literatürde rastlanmamıştır. Literatürde aile yaşam doyumunun anne baba çalışma durumuna göre yapılan araştırmalara bakıldığında aile yaşam doyumunun anne baba çalışma durumuna göre farklılaşmayan araştırmalara rastlanmamıştır. Bununla beraber aile yaşam doyumunun farklılaştığı araştırma mevcuttur. Frasquilho vd. (2016), yaptıkları araştırmada ergenlerin ebeveynlerinin çalışmama durumunun gençlerin yaşam doyumu üzerindeki etkisini ve aile yaşam doyumunu ile algılanan aile zenginliğinin düzenleyici rollerini incelemişlerdir. Sonuçlar anne babası çalışmayan gençlerin durumunun düşük yaşam doyumu ile ilişkili olduğu ve aile yaşamından duyulan doyumun bu ilişkiyi yumuşattığı hipotezini doğrulamıştır. Bu, aile hayatı olumlu olarak algılandığında, anne baba çalışmama durumu ile gençlerin düşük yaşam doyumu arasındaki bağlantının zayıfladığı anlamına gelmektedir. Aile yaşam doyumunun anne baba çalışmama durumunun gençlerin refahı üzerindeki olumsuz etkilerine

karşı koruyucu olabileceğini doğrulamaktadır (Bacıkova-Sleskova vd., 2011;Cui ve Conger, 2008; Willemen vd., 2011).

Mevcut araştırmada kardeş ilişkilerinin baba çalışma durumuna göre farklılaşmasında yani babaları çalışmayan ergenlerin kardeş ilişkilerinin daha iyi olmasında ebeveynlerin evdeyken kardeşleri daha iyi denetleme imkanına sahip olması, ebeveyn desteği, sıcaklığı ve olumlu ebeveynliğin ergenler tarafından algılanmasını kolaylaştırmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarından ebeveynlik algısının anne baba çalışma durumuna göre fark göstermemesinde ebeveyn muamelesi, aile üyeleriyle iletişimden duyulan memnuniyet ve geçirilen zamanın niteliği, kardeş ilişkisinin niteliği gibi değişkenlerin ebeveynlik algısı üzerinde anne baba çalışma durumuna göre daha belirleyici etkiler ortaya koymalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mevcut araştırmada bir diğer analiz sonucu olan aile yaşam doyumunun anne baba durumuna göre farklılaşmamasında kardeş ilişki niteliği ve olumlu ebeveynlik algısı gibi değişkenler sonucu açıklayabilir.

5.1.3. Kardeş ilişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Kardeş Sayısına İlişkin Bulgularına Yönelik Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulardan biri de ergenlerin kardeş ilişki niteliklerinin kardeş sayısına göre farklılaştığıdır. Daha çok kardeşi olan ergenlerin aralarındaki kardeş ilişki niteliklerinin daha destekleyici olduğu görülmektedir. Kardeş sayısının fazla olması kardeşler arasında duygusal paylaşımı artırmakta birbirlerini destekleme yönlerini güçlendirmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre anneye ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı kardeş sayısına göre farklılaşmamasıdır. Kardeş sayısı anneye ve babaya ilişkin katılım, otonomi ve yakınlık üzerinde bir etki ortaya koymamaktadır. Araştırmanın diğer sonucuna göre ise aile yaşam doyumunun da kardeş sayısına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Yani kardeşlerin aile içerisinde ilişkilerden alınan doyum kardeş sayısından etkilenmemektedir.

Literatüre bakıldığında kardeş ilişkilerinin kardeş sayısına göre farklılaştığı araştırmalara çok az sayıda rastlanmakla birlikte daha çok olumsuz anlamda etkilediğine dönük araştırmalar mevcuttur. Yücel (2014) yaptığı araştırmada en az bir kardeşe sahip olmak sosyal beceriler için daha iyi görünmektedir ancak dört veya daha fazla kardeşe sahip olmak sosyal duygusal sorunlara yol açabilir. Kidwell (1981) araştırmasında daha fazla sayıda kardeşe sahip olmak, ebeveyn cezalandırma algılarını arttırırken, ebeveyn makullüğü ve destekleyiciliği algılarını azalttığını bulmuştur. Kaynakların seyretilmesi, çocuk başına daha

düşük ebeveyn katılımı (örneğin ebeveynlerle daha az konuşma) ve daha düşük ebeveyn izleme (örneğin her çocuğun arkadaşlarını tanıma) dahil olmak üzere daha düşük ebeveyn kaynakları ile sonuçlanabilir (Downey 1995; Powell ve Steelman 1993), bu da sosyal durumu olumsuz etkileyebilir. Bununla beraber literatürde kardeş ilişkilerinin kardeş sayısına göre farklılaşmadığı araştırmalarda mevcuttur. Onat-Zoylan (2005) araştırmasında kardeş sayısı değişkeninin kardeş ilişkilerine etkisinde anlamlı bir etkisi olmadığını tespit etmiştir. Literatürde anne ve babaya ilişkin ebeveynlik algısı ile ilgili araştırmalara bakıldığında mevcut araştırma sonucunu destekleyen araştırmalar mevcuttur (Belli, 2018; Çakır, 2015; Turan, 2017). Bunun yanında anne baba algılarının kardeş sayısına göre farklılaştığı araştırmalarda mevcuttur. Gök (2019) araştırmasında bir kardeşi olanlar ile iki kardeşi olanların üç ve üzeri kardeşi olanlara göre babaya ilişkin ebeveynlik algılarının daha yüksek olduğu bulunurken bir kardeşi olanların üç ve üzeri kardeşi olanlara göre anneye ilişkin ebeveynlik algılarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuk sayısının artması ebeveynlerin çocuklarına karşı eşit düzeyde özen sevgi ve zaman harcamasını zorlaştırması nedeniyle anne baba algısını olumsuz anlamda etkilediği düşünülmektedir. Nitekim Bossard ve Boll (1956) çalışmaları kardeş sayısı arttıkça otoriter anne baba tutumunun arttığını göstermektedir. Aile yaşam doyumunun yapılan analiz sonucuna göre kardeş sayısına göre farklılaşmadığı görülmektedir. Literatürde aile yaşam doyumu ve kardeş sayısı ile ilgili araştırmalara çok az sayıda rastlanmakla birlikte bazı araştırmalar bu sonucunu desteklemektedir. Mangır (2021), Çetinteş (2021), Cavga (2019) çalışmalarında aile yaşam doyumunun kardeş sayısına göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Bunun yanında aile yaşam doyumunun kardeş sayısından etkilendiğini ortaya koyan araştırmalarda mevcuttur. Çivitci(2009) yaptığı araştırmada tek çocuk olan ve bir kardeşe sahip öğrencilerin aile yaşam doyumunun dört ve daha fazla kardeşi olanlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur.

Mevcut araştırmada kardeş ilişkilerinin kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermesinde kardeş sayısının fazla olduğu durumlarda örnek alabileceği rol modellerinin fazla olması ailenin ilk sosyalleşme yeri olarak kardeşi az olan ya da olmayanlara göre sosyal iletişim becerilerini daha kolay kazanması ve yaşamış olduğu sorunları kardeş desteğiyle daha kolay çözebilmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada ebeveynlik algısının kardeş sayısına göre farklılaşmamasında aile ilişkilerinden duyulan memnuniyet ve kardeş ilişki niteliğinin daha belirleyici olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmada aile yaşam doyumunun kardeş sayısına göre farklılaşmamasında aile yaşam doyumu üzerinde kardeş ilişki niteliği ve ebeveynlik algısının anlamlı etkiler ortaya koymasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5.2. Kardeş İlişkileri, Ebeveynlik Algısı ve Aile Yaşam Doyumu Değişkenlerinin Aralarındaki İlişkilere Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma

Araştırmada elde edilen en temel bulgulardan biri ergenlik döneminde olan bireylerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlerine (anne-baba) ilişkin algıları ve aile yaşam doyumları arasındaki pozitif ilişkilerdir. Ebeveynler kardeş ilişkilerinde sorunlar yaşayan çocuklara karşı destekleyici bir yaklaşım sergilediğinde örneğin her iki çocuğa da fikir ve duygularını dile getirme fırsatı verme, her iki çocuğun bakış açısını anlama ve çocukları çatışmayı birlikte çözmeye teşvik etmesi gerekir. Bu sayede anne ve babaya ilişkin ebeveynlik algısında özerkliği destekleyici bir yaklaşım sergilenmiş olacaktır. Bu durum sonucunda da çocukların aile yaşam doyumlarını artması sağlanacaktır. Grolnick, Ryan ve Deci (1989), ebeveynlerini daha ilgili olarak gören öğrencilerin, daha fazla algılanan yeterlilik, kişisel kontrol ve benlik saygısı bildirdiklerini ve kendilerini ebeveynlerini daha az ilgili olarak görenlere göre daha özerk olarak tanımladıklarını bulmuşlardır. Özerkliği destekleyen ebeveynler içsel motivasyon kaynaklarını besler, çocuklarıyla iletişim kurarken esnek bir dile güvenir ve bir çocuğun bir davranışta bulunmasının neden kişisel olarak önemli veya yararlı olabileceğine dair açıklayıcı gerekçeler sunar (Reeve 2009). Ebeveynlerin daha ilgili davranmaları kardeş ilişkilerini artırmakta ergenlerin ebeveynliğe ilişkin özerklik, katılım ve yakınlık anlamında desteklenmelerini sağlamaktadır. Bu durum ergenlerin aile yaşam doyumlarını artırmaktadır.

Literatüre baktığımızda ebeveynlik algısı ve kardeş ilişkileri arasında ilişkilerin bulunduğu araştırmalar mevcuttur. Portner ve Riggs (2016) araştırmasında ebeveyn tutumları ve ebeveynlere bağlanma ile kardeş ilişkilerinin niteliği arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveyn bakım, ilgi ve kontrollerinin kardeş ilişkilerini anlamada önemli değişkenler oldukları bulunmuştur. Milevsky vd. (2011), yaptıkları araştırmada ebeveyn davranışı ile kardeş ilişkisi kalitesi arasındaki dolaylı ve doğrudan ilişkileri vurgulamaktadır. Ponti, Smorti (2019) araştırmasında hem anneye hem de babaya bağlanmanın kardeş ilişkilerinin kalitesiyle bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bunun yanında literatüre bakıldığında ebeveynlik algısı ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişkinin farklılaşmadığı araştırmalara raslanmamıştır. Literatüre baktığımızda ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumları arasındaki ilişkileri açıklayan araştırmalar mevcuttur. Henry (1994) yaptığı çalışmada aile yaşam doyumları ile ebeveyn desteği arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Zloković vd. (2020), çalışmalarında gençlerin ve ebeveynlerinin genel olarak aile hayatlarından memnun

oldukları bulunmuştur. Curran ve Yoshimura (2016) yaptıkları çalışma hem annelerin hem de çocukların, babayla daha yüksek düzeyde sevgi dolu iletişim bildirdiklerinde, doğrudan deneyimlerinin dışında aile sistemini daha sevecen olarak algıladıklarını göstermiştir.. Ayrıca, baba ile kurulan sevgi dolu iletişimin, anneler ve çocuklar için hem aile yaşam doyumunu hem de yaşam doyumunu ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Caprara vd. (2005), yaptıkları çalışmada ebeveyn ilişkilerini yönetme konusunda daha yüksek algılanan öz yeterliliğe sahip ergenlerin aile yaşam doyumunun yüksek olduğu bulunmuştur. Literatürde ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin farklılaşmadığı araştırmalara rastlanmamıştır. Literatürde kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Mevcut çalışmada kardeş ilişkileri ile ebeveynlik algısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunmasının ebeveynlerin ergenlere karşı göstermiş oldukları ebeveyn yakınlığı, sıcaklığı ve özerklik desteği ile ilişkilerdeki ebeveyn katılım düzeyinin yüksek olmasının ergenler tarafından olumlu algılanması ve bu olumlu algılamaların kardeş ilişki niteliğini olumlu anlamda etkilemesi ve etkilenmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada ebeveynlik algısı ve aile yaşam doyumunu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunmasında ergenlere yönelik ebeveyn katılımı, özerklik desteği, ebeveyn yakınlığının ergenler tarafından olumlu algılanmasının yanında aile üyeleri arasındaki ilişkilerden alınan doyum ve aile üyelerinin birbirlerine ayırdıkları zamanın niteliğiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Mevcut çalışmada kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkmasını kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumunu artırması ve kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumundan olumlu anlamda etkilenmesiyle açıklanabilir.

5.3. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne İlişkin Bulgulara Dönük Tartışma

5.3.1. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Anneye ilişkin ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumunu doğrudan etkilemediği, anneye ilişkin ebeveynlik algısı üzerinden tam aracı rolüyle etkilediği bulunmuştur. Yani anneye ilişkin ebeveynlik algısı kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumunu modelini tam aracı rolüyle anlamlı hale getirmiştir. Bir başka deyişle ergenlerin kardeşleri ile destek ve paylaşımına dayalı olarak olumlu ilişkiler deneyimlediklerinde annelerini daha yakın,

daha ilgili ve daha destekleyici algıladıkları ve bu algının da ailede birlikte yaşama yönelik doyumlarını artırmaktadır. Bu sonuç kardeş ilişki niteliğinin annelerini katılımcı, destekleyici ve geliştirici rolde algılamalarını sağlamakta ve bu olumlu algıları da onların aile yaşamlarına ilişkin memnuniyet düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada kardeşlerin arasındaki ilişkilerin kalitesinin ebeveynlerini algılama üzerindeki etkisi üzerinden dolaylı olarak aile yaşam doyumunu etkileyip etkilemediğini açıklamaya odaklanmıştır. Literatür incelendiğinde kardeşlerin arasındaki ilişkilerin kalitesinin ebeveynlerini algılama üzerindeki etkisi üzerine araştırmaların olduğu görülmektedir. Literatüre baktığımızda Kanyas (2008), araştırmasında kardeşler arası çatışma ve kıskançlık ile anne tarafında reddedilmiş olma hissi arasında ilişki bulunmuştur. Howe vd.(2011) araştırmasında kardeş ilişkileri olumlu bulunan çocukların anneleri ile olan ilişkilerinde sıcak ve olumlu bulunmuş, kardeşleri ile çatışma ve problem yaşayan çocukların anneleri ile olan ilişkilerinde olumsuz olduğu görülmüştür. Chen (2018) araştırmasında olumlu kardeş ilişkileri ile dolaylı olarak annelerin ebeveynlik stresi, anne sıcaklığının rolü ilişkilendirilmiştir. Dunn vd. (1999), kardeş ilişkileriyle Anne-partner ilişkilerini birbirine bağlayan hem doğrudan hem de dolaylı yollar (ebeveyn-çocuk ilişkileri yoluyla) için kanıtlar bulmuşlardır. Selçuk ve Aytaç (2020) araştırmaları büyük ve küçük kardeşler arasında kardeş ilişkisi kalitesi ile ebeveyn-çocuk ilişkisi arasında bir uyum olduğunu göstermiştir. Bunun yanında kardeş çatışması daha yüksek algılanan anne düşmanlığı ve daha yüksek anne-olumsuz disiplinle ilişkiliydi. Ayrıca, anneleri daha yüksek pozitif kontrol kullanan küçük kardeşler, annelerini daha az düşman olarak algılamakta, büyük kardeşler için böyle bir ilişki yoktu. Literatürde bahsedilen bu araştırmalar mevcut araştırmadaki kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumları arasındaki ilişkide anneye ilişkin ebeveynlik algısının aracılı rolüne ilişkin modellerle ilgili sonuçları desteklemektedir. Öte yandan araştırmalar yüksek kaliteli kardeş ilişkilerinin olumlu annelik davranışıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Buist vd., 2017; van der Kaap-Deedervd., 2015).

Literatür incelendiğinde kardeş ilişki niteliğini açıklamaya yönelik olarak ebeveynliğin etkisini inceleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Ergenlerle yapılan hem kesitsel hem de boylamsal araştırmalar, kardeşler arasındaki ilişkinin daha sıcak, destekleyici ve daha az çatışmalı olmasının annelerin ve/veya babaların destekleyici ve demokratik olmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Buist vd., 2017; Cui vd., 2002; Derkman vd., 2011; Gamble ve Yu, 2014). Benzer şekilde, kesitsel bir çalışma kardeş ilişkilerindeki yüksek yakınlığın daha yüksek anne baba sıcaklığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (McHale vd., 2000). Erkek çocuklar, kardeşleri ve anneleri ile yürütülen bir başka kesitsel çalışma, kardeş

etkileşimlerinde daha saldırgan davranma olasılığının yüksek olmasında erkek çocukların annelerinin daha reddedici olmasından kaynaklandığını göstermiştir (MacKinnon-Lewis vd., 1997). Bu bulgular doğrultusunda Jenkins vd (2012), anne tarafından ifade edilen olumsuzluğun (yani düşmanlık ve çatışma) ve pozitifliğin (yani sevgi, bağlılık, kural açıklama ve uzlaşma) kardeş ilişkisini beklenen yönde etkilediğini bulmuşlardır. Genel olarak, bu bulgular ebeveynlerin hem olumlu hem de olumsuz uygulamalarının kardeş ilişkisi ile ilişkili olduğunu veya bu ilişkiyi yansıttığını göstermektedir.

Gözlemlenen anne kontrolü ve anne tarafından bildirilen disiplin uygulamaları ile algılanan kardeş ilişkisi kalitesi arasındaki ilişkide algılanan anne sıcaklığı ve düşmanlığının aracı rolü, büyük ve küçük kardeşler arasında farklılık gösterebilir (Selçuk ve Aytaç, 2020). Chen ve Fang (2018) tarafından yapılan bir araştırma, ebeveynlik stresinin Çinli ergenlerin kardeş ilişkileri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmayla özellikle ilgili olan, annelerin ebeveynlik stresi ve kardeş ilişkileri arasında potansiyel bir aracı olarak kabul edilebilecek annelerin ebeveynlik davranışlarının çok sınırlı araştırmasıdır. Yayınlanmış birkaç çalışma, annelerin ebeveynlik stresi ile anne davranışları ve anne davranışları ile kardeş ilişkileri arasındaki iki değişkenli korelasyonları göstermiştir. Bir yandan literatür, annelerin ebeveynlik stresinin olumsuz anne davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Pianta ve Egeland, 1990; Rodgers, 1998; Whiteside-Mansell vd., 2007). Öte yandan, araştırmalar, olumlu annelik davranışının yüksek kaliteli kardeş ilişkileri ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Buist vd., 2017; van der Kaap-Deeder vd., 2015).

Araştırma sonuçları anne algısının kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu modelini tam aracı rolüyle anlamlı hale getirmesinden dolayı kardeş ilişkilerinin anne etkisi olmadan aile yaşam doyumunu etkilemediğini göstermektedir. Ergenlerin kardeşlerine karşı göstermiş olduğu sevgi ve ilgi sağlıklı olmadan olumlu anne algısının oluşması mümkün gözükmemektedir. Anne algısının tam aracı rolüyle birlikte kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi anlamlı hale getirmesinde annenin ergenlere karşı sevgi, ilgi, yakınlık temelli, eşit muamelenin ön planda olduğu, özerkliklerinin desteklendiği anne-ergen ilişkisinin etkili olduğu düşünülmektedir.

5.3.2. Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Babaya İlişkin Ebeveynlik Algısının Aracılı Rolüne Yönelik Bulgulara Dönük Tartışma

Araştırma sonuçlarına göre kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumunu doğrudan etkilediği, babaya ilişkin ebevenlik algısının ise kardeş ilişkileri ile aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü ile katkı sağladığı görülmektedir. Ergenlerin kardeşleriyle paylaşım ve destek olmaya yönelik olumlu deneyimler paylaştıklarında babaya yönelik algıları daha sıcak, ilgili ve duygusal yönü kuvvetli olmaktadır. Bir başka ifadeyle ergenlerin kardeş ilişki kalitesi aile yaşam doyumunu artırmakta aynı zamanda babaya ilişkin ebevenlik algısını olumlu anlamda güçlendirmektedir. Böylece kardeş ilişkileri babaya ilişkin ebevenlik algısını olumlu anlamda desteklemekte, babaya ilişkin ebevenlik algısı da kısmi aracı rolüyle kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye katkı sağlamaktadır.

Kardeş İlişkileri ile Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Baba Algısının Aracılı Rolüne İlişkin modele göre literatüre baktığımızda Volling ve Belsky (1992) araştırmalarında destekleyici ve şefkatli bir babanın olması durumunda baba-çocuk ilişkisinin çok iyi olduğunu gözlemlemişlerdir. Çalışmaya göre, ailelerin ilk çocuk ile yaşadıkları iletişim deneyimleri, kardeş ilişkisinin kalitesini belirlemede önemli bir etken olduğu görülmüştür. Allen ve Daly(2002) araştırmalarında baba katılımının erkekler için kendi yetişkin gelişim yollarında, eşleri ve ortak ebevenlik ilişkisinde partnerleri için ve en önemlisi sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim açısından çocukları için muazzam etkileri ortaya çıkmıştır. Ünlü Çetin (2015) araştırmasında çocukların baba katılımı algılarının babaların gözlemlenebilir ve sayılabilir davranışları etrafında şekillendiğini göstermiştir. Çocukların çoğunluğunun babalarını orta düzeyde ilgili olarak algıladıkları bulunmuştur. Stocker ve McHale (1992) araştırmasında kardeşlerine karşı daha az düşmanlık ve rekabet ve daha fazla sevgi besleyen çocukların babalarıyla ilişkileri yüksek düzeyde sıcaklık ile karakterize edilmektedir. Baba-çocuk ilişkisinde daha fazla sıcaklık algılayan ve babalarıyla ikili etkinliklerde daha fazla zaman geçiren çocuklar en olumlu ve en az olumsuz kardeş ilişkilerine sahip olduğu bulunmuştur. Rohner ve Veneziano (2001) araştırmaları baba sevgisinin çocukların gelişimi üzerindeki etkisinin anne sevgisinin etkisi kadar ve bazen ondan daha büyük olduğunu göstermektedir. Curran ve Yoshimura (2016) araştırmalarında baba ile sevgi dolu iletişim, anneler ve çocuklar için hem aile yaşam doyumu hem de yaşam doyumu ile bağlantılı olduğunu bulmuşlardır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, kardeş ilişkileri ve aile yaşam doyumu arasındaki ilişkide ebeveynlik algısının aracı rolü incelenmiştir. Bu bölümde ise elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

6. 1. Sonuçlar

1. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları ve aile yaşam doyumları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

2. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları ve aile yaşam doyumları anne çalışma durumuna göre farklılaşmamaktadır.

3. Aile yaşam doyumları, ebeveynlik(anneye ve babaya ilişkin) algıları baba çalışma durumuna göre farklılaşmamakta, kardeş ilişkileri ise anlamlı fark göstermektedir. Babaları çalışmayan ergenlerin kardeş ilişkileri daha olumlu düzeydedir.

4. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri kardeş sayısına göre farklılaşırken, ebeveynlik algıları ve aile yaşam doyumları kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır. Daha çok kardeşi olan ergenlerin daha olumlu kardeş ilişkileri deneyimledikleri bulunmuştur.

5. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri, ebeveynlerine ilişkin algıları ve aile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

6. Ergenlerin kardeş ilişki nitelikleri ile aile yaşam doyumları arasındaki ilişkide anneye ilişkin ebeveynlik algıları tam aracı etkisi, babaya ilişkin ebeveynlik algısının ise kısmı aracı etkisi bulunmuştur. Kardeş ilişki niteliğinin aile yaşam doyumunu ebeveynlik algısı üzerinden dolaylı olarak etkilediği görülmektedir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmacılara Öneriler

1. Kardeş ilişki niteliği üzerinde etkili olabilecek demografik değişkenlerin (aile yaşam koşulları, sağlık durumları, kardeşlerin cinsiyetleri ve cinsiyete bağlı ilişkileri, boşanmış ebeveyne sahip kardeşler, engelli kardeşe sahip kardeşler vb.) ele alındığı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
2. Araştırmada kardeş ilişkileri ve anneye ilişkin ebeveynlik algısının aile yaşam doyumuna ilişkin varyansın %76'sını açıkladığı sonucu dikkate alındığında aile yaşam doyumunu açısından bu iki değişkenin güçlendirilmesine yönelik müdahale araştırmalarının yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Bu çalışma daha çok ebeveyn çocuk alt sistemleri arasındaki etkileşimin kardeş ilişkilerine yansımaları ve genel olarak bu durumun aile yaşam doyumuna etkisi araştırılmıştır. Bunun yanında yapılacak olan çalışmalarda eş alt sistemindeki etkileşimin kardeş alt sistemine etkisi ve bu etkinin aile yaşam doyumunu bağlamında ortaya çıkaracağı sonuçlar araştırılabilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Öneriler

1. Kardeş ilişki niteliğinin ebeveynlik (hem anne-hem babaya ilişkin algıda) algısı hem de aile yaşam doyumunu üzerindeki etkisi düşünüldüğünde aileyi güçlendirmeye yönelik çalışmalarda kardeş sisteminin önemi ortaya çıkmaktadır. Aile yaşamına yönelik yapılacak olana müdahale çalışmalarında sadece kardeş ilişki niteliğini artırmaya yönelik çalışmaların aileyi güçlendirmede ekonomik bir yöntem olacağı düşünülmektedir. Aile müdahale çalışmalarında kardeş sistemi üzerinde çalışmanın aile yaşamı üzerinde etkili sonuçlar ortaya koyabileceğini doğrulamaya dönük deneysel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
2. Ebeveynlik algısının özellikle de anneye ilişkin ebeveynlik algısının aile yaşam doyumunu üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, ebeveynlerin çocuklarının kendilerine sunulan ebeveynlik davranışlarını olumlu algılamadığı rolünü artıracak kardeş ve ebeveynlerin birlikte katılım sağlayacağı grup çalışmalarının (psikoeğitim grupları) yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abramovitch, R., Corter, C., Pepler, DJ ve Stanhope, L. (1986). Kardeş ve akran etkileşimi: Son bir takip ve karşılaştırma. *Çocuk Gelişimi*, 57 (1), 217–229. <https://doi.org/10.2307/1130653>
- Abbey, C., & Dallos, R. (2004). The experience of the impact of divorce on sibling relationships: A qualitative study. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 9, 241 – 259.
- Adams, G. A., King, L. A. ve King, D. W. (1996). Relationships of Job and Family Involvement, Family Social Support and Work-Family Conflict With Job and Life Satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 81(4): 411-420.
- Agate, J. R., Zabriskie, R. B., Agate, S. T. & Poff, R. (2009). Family Leisure Satisfaction and Satisfaction with Family Life. *Journal of Leisure Research*, 41 (2), 205-223.
- Agaloos Pesigan, I. J., Luyckx, K., & Alambay, L. P. (2014). Brief report: Identity processes in Filipino late adolescents and young adults: Parental influences and mental health outcomes. *Journal of Adolescence*, 37, 599-604. doi: 10.1016/j.adolescence.2014.04.012
- Ahmetoğlu, E. (2004). *Zihinsel Engelli Çocukların Kardeş İlişkilerinin Anne ve Kardeş Algularına Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Akandere, M., Acar, M ve Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Yaşam Doyumu ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 23-32.
- Akbağ, M. ve İmamoğlu, S. E. (2010). Cinsiyet ve Bağlanma Stilllerinin Utanç, Suçluluk ve Yalnızlık Duygularını Yordama Gücünün Araştırılması. *Studies*, 1(3), 145-166.
- Akçınar, B. ve Baydar, N. (2018). Erken çocuklukta anne davranışlarının dışsallaştırma davranış problemleri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(66), 454-470.
- Akdoğan S. D. (2012). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aktaş, S. (2011). *9. Sınıfta Anne Baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Allen, S., & Daly, K. (2002). The effects of father involvement: A summary of the research evidence. *The FII-ONews*, 1(1-11).
- Amerikaner, M., G. Monks, P. Wolfe, and S. Thomas. 1994. "Family Interaction and Individual Psychological Health." *Journal of Counseling and Development* 72(6):61&20.
- Akyol, S.U.(2013). *Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi* . Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Amato, P. R. (1988). Family processes and the competence of adolescents and primary school children. *Journal of Youth and Adolescence*, 18(1), 39-53.
- Amato, P. R. (1994). Father–child relations, mother–child relations, and offspring psychological well-being in early adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 1031 1042.
- Anderson, J. (2014). The impact of family structure on the health of children: Effects of divorce. *The Linacre Quarterly*, 81(4): 378-387.
- Angın, E. (2015). *Otizm ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış Çocukların Sağlıklı Kardeşlerinin Psikolojik Uyum, Kardeş İlişkileri ve Algıladıkları Anne Kabul-Reddi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Antaramian, S. P., Huebner, E. S., ve Valois, R. F. (2008). Adolescent Life Satisfaction. *Applied Psychology*, 57: 112-126.
- Apalaçi, V. (1996). *Psychological adjustment and sibling relationships of older brothers and sisters of children with pervasive developmental disorders*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaz İçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aral, N., Gürsoy, F. (2000). Boşanmış ve Boşanmamış Ebeveynlerin Çocuklarının Depresyon Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmetler*,12(1), 18-28.

- Ashby, T. ve Clearly, S. (1996). How are social support effects mediated? A test with parental support and adolescent substance use. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 937-952.
- Atasoy, S. (2002). *Yüksek Fonksiyonlu Otistik Çocuklarda Çeşitli Bilişsel Özellikler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte toplumsal uyum sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 39-63
- Aykaç, M. (2019). *Aile yaşam doyumuyla çocuk yaşam kalitesi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Antalya.
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Aydın, E. (2019) *Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumlarının Benlik Saygısı ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan, Türkiye.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 569-585.
- Bakalım, O. ve Taşdelen-Karçkay, A. (2015). Positive and Negative Affect as Predictors of Family Life Satisfaction. *Journal of Human Sciences*, 12(1): 1330-1337.
- Bandura, A., Caprara, G.V., Barbaranelli, C., Regalia, C. & Scabini, E. (2011). Impact of family self efficacy beliefs on quality of family functioning and satisfaction with family life. *Applied Psychology*, 60, 421-448.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.
- Baldwin, A. L. (1948). Socialization and the parent-child relationship. *Child Development*, 19, 127-136.
- Barak-Levy, Y., Goldstein, E. ve Weinstock, M. (2010). Adjustment characteristics of healthy siblings of children with autism. *Journal of Family Studies*, 16 (2), 155-164.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319. doi: 10.2307/1131780

- Baracca, J., Yarto, L. L. ve Olea, J. (2000). Psychometric properties of a new family life satisfaction scale. *European Journal of Psychological Assessment, 16*(2), 98-106.
- Barbato, C. A., Graham, E.E. & Perse, E.M. (2009). An examination of the relationship of family communication climate and interpersonal communication motives, *Journal of Family Communication, 3*, 123-148.
- Barrett, P. M., Rasmussen, P. J., & Healy, L. (2000). The effect of obsessive compulsive disorder on sibling relationships in late childhood and early adolescence: Preliminary findings. *The Educational and Developmental Psychologist, 17*(2), 82-102.
- Bascoe, S. M., Davies, P. T. and Cummings, E. M. (2012). Beyond warmth and conflict: the developmental utility of a boundary conceptualization of sibling relationship processes. *Child Development, 83*(6), 2121-2138. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01817.x>
- Baş, A. U. (2011). Investigating Levels and Predictors of Life Satisfaction Among Prospective Teachers. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER), 11*(44): 71-88.
- Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society, 9*, 239-276.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs, 75*(1), 43–88.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development, 37*(4), 887-907.
- Bertalanffy, L. V. (1950). An outline of general system theory. *British Journal for the Philosophy of Science, 1*, 134 – 165.
- Bullock, B. M., & Dishion, T. J. (2002). Sibling collusion and problem behavior in early adolescence: Toward a process model for family mutuality. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 143 – 153.
- Bacikova-Sleskova, M., Geckova, A. M., van Dijk, J. P., Groothoff, J. W., & Reijneveld, S. A. (2011). Parental support and adolescents' health in the context of parental employment status. *Journal of Adolescence, 34*, 141–149.

- Baydar, N., Akcinar, B., ve Imer, N. (2012). Çevre, Sosyoekonomik Bağlam ve Ebeveynlik. *Ebeveynlik elkitabı: Kuram ve araştırma*. İstanbul: Koç University Press.
- Berçin Yıldırım, G. (2005). *Farklı engel grubundan engelli kardeşe sahip çocukların kardeş ilişkileri ile kardeşlerini kabullenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96.
- Belli, M. (2018). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumu, akıllı telefon kullanımı ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Bossard, J.S., ve Boll, E.(1956) *The large family system*. Philadelphia: Uni-versity of Pcnnsylvania Press.
- Bosso, R. (1985). Attachment quality and sibling relations: Responses of anxiously/avoidant and securely attached 18- to 32-months-old firstborns toward their second-born siblings. *Dissertation Abstracts international*, 47 (3-B), 1293.
- Boylu, A. A. ve Terzioğlu, R. G. (2008). Ailelerin Yaşam Kalitelerini Etkileyen Bazı Subjektif Göstergelerin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 1-27.
- Bozbey, Akalın, O,A.(2005). *Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Abla ve Ağabeylerinin Sosyal Beceri Düzeyi ve Kardeş İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Yüksek Lisans Enstitüsü, Adana .
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (T.V. Soylu, Çev.). İstanbul:Pinhan Yayıncılık (orijinal çalışma 1999 yılında yayınlanmıştır)
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1*. New York: Basic Books.
- Bowen, G. L. (1988). Family life satisfaction: A value-based approach. *Family Relations*, 37(4), 458-462.
- Bras, H., ve Van Tilburg, T. (2007). Kinship and social networks: A regional analysis of sibling relations in twentieth-century Netherlands. *Journal of Family History*, 32(3), 296-322.
- Brehm, S. S. (1992). *Intimate relationships*. New York: McGraw-Hill.

- Brody, G.H., Stoneman, Z., & Burke, M. (1987). Çocuk mizaçları, annenin farklı davranışları ve kardeş ilişkileri. *Gelişim Psikolojisi*, 23 (3), 354-362. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.23.3.354>
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1992). Parental differential treatment of siblings and sibling differences in negative emotionality. *Journal of Marriage & the Family*, 54(3), 643-651.
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual review of psychology*, 49(1), 1-24.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., Smith, T., & Gibson, N. M. (1999). Sibling relationships in rural African American families. *Journal of Marriage and the Family*, 1046-1057.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1994). Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child Development*, 65(3), 771-784.
- Brody, G. H., & Kim, S. (2003). Longitudinal direct and indirect pathways linking older sibling competence to the development of younger sibling competence. *Developmental Psychology*, 39(3), 618– 628. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.39.3.618>
- Buhrmester, D. (1992). The developmental courses of sibling and peer relationships. In F. Boer & J. Dunn (Eds.), *Children's sibling relationships: Developmental and clinical issues* (pp. 19–40). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child development*, 61(5), 1387-1398.
- Buist, K. L., Verhoeven, M., Hoksbergen, R., ter Laak, J., Watve, S., & Paranjpe, A. (2017). Associations of perceived sibling and parent-child relationship quality with internalizing and externalizing problems: Comparing Indian and Dutch early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 37, 1163-1190. DOI:10.1177/0272431616653473
- Buist, K. L., Dekovic, M. ve Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 33(1), 97-106.
- Büber, M. (2017). Çalışanların tükenmişlik düzeylerinin iş doyumunu ve yaşam doyumunu üzerine etkisi: Balıkçı sınıfı gemi adamları üzerinde bir

- araştırma*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Büyüksahin Çevik, G.,& Çelikkaleli Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne baba öğrenim düzeylerine göre incelenmesi. *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,19(3), 225-240.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınevi
- Caprara, G. V., Pastorelli, C., Regalia, C., Scabini, E., & Bandura, A. (2005). Impact of Adolescents' Filial Self-Efficacy on Quality of Family Functioning and Satisfaction. *Journal of Research on Adolescence*, 15(1), 71–97. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2005.00087.x>
- Caprara, G., Regalia, C., Scabini, E., Barbaranelli, C. ve Bandura, A. (2004). Assessment of filial, parental, marital, and collective family efficacy beliefs. *European Journal of Psychological Assessment*, 20, 247-261.
- Cabrera, N. J., Ryan, R. M., Mitchell, S. J., Shannon, J. D. & Tamis-LeMonda, C. S. (2008). Low-income, nonresident father involvement with their toddlers: Variation by fathers' race and ethnicity. *Journal of Family Psychology*, 22(4): 643.
- Carver, M. D. ve Jones, W. H. (1992). *The Family Satisfaction Scale. Social Behavior and Personality: an international journal*, 20(2), 71-83.
- Caspi, J. (2011). *Sibling aggression: Assessment and treatment*. New York: Springer. Retrieved from <https://books.google.pl/>.
- Cavga, Z. (2019). *Lise öğrencilerinde aile yaşam doyumu ile psikolojik dayanıklılık ve sosyal medya kullanım bozukluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Caya, M. L., & Liem, J. H. (1998). The role of sibling support in high-conflict families. *American Journal of Orthopsychiatry*, 68(2), 327-333.
- Cyron, L., Schwerdt, G., & Viarengo, M. (2017). The effect of opposite sex siblings on cognitive and noncognitive skills in early childhood. *Applied Economics Letters*, 24(19), 1369–1373. <https://doi.org/10.1080/13504851.2017.1279263>.

- Cenkseven Önder, F. ve Yılmaz, Y. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışları Yordamada Yaşam Doyumu ve Anne-Baba Stillerinin Rolü. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(3): 1737-1748.
- Cenkseven Önder, F., Avcı, R. “Kardeş İlişkileri Ölçeği”nin Türkçeye uyarlama çalışması” Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi, Sözlü bildiri, 29 Eylül – 2 Ekim 2016, Muğla, Türkiye (s. 129)
- Chen, B.-B. (2020). The relationship between Chinese mothers’ parenting stress and sibling relationships: A moderated mediation model of maternal warmth and co-parenting. *Early Child Development and Care*, 190(9), 1350–1358. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1536048>
- Chen, B.-B., & Fang, Y. (2018). Parental burnout and sibling relationships among Chinese adolescents. *Manuscript in preparation*.
- Cicirelli, V.G (1980). Üniversiteli kadınların kardeşlerine ve ebeveynlerine karşı duygularının karşılaştırılması. *Evlilik ve Aile Dergisi*, 42 (1), 111–118
- Cicirelli, V. G. (1991). Sibling relationships in adulthood. *Marriage & Family Review*, 16(3-4), 291–310. https://doi.org/10.1300/J002v16n03_05
- Cicirelli, V.G. (1995). *Sibling relationships across the life Span*. New York: Plenum.
- Cicirelli, V. (1996). Sibling relationships in middle and old age. In G. H. Brody (Ed.), *Sibling relationships: Their causes and consequences* (pp. 47–73). Ablex.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cohen, J. (1962). The statistical power of abnormal-social psychological research: A review. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 65(3), 145– 153. <https://doi.org/10.1037/h00451>
- Cole, A. ve Kerns, K.A. (2001). Perceptions of sibling qualities and activities of early adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 21(2), 204-227.
- Collins, W. A. ve Russell, G. (1991). Mother–child and father–child relationships in middle childhood and adolescence: a developmental analysis. *Developmental Review*, 11(2), 99–136. doi:10.1016/0273-2297(91) 90004-8.
- Conger, K. J., Stocker, C., ve McGuire, S. (2009). Sibling socialization: The effects of stressful life events and experiences. *New directions for child and adolescent development*, 2009(126), 45-59.

- Constantine, L. (1986). *Family Paradigms: The Practice of Theory in Family Therapy*. New York: Guilford Press.
- Coutu, S., Provost, M., & Pelletier, D. (1996). Relation mère-enfant qualité des interactions fraternelles chez des enfants d'âge préscolaire [Mother-child relations and quality of fraternal interactions in preschool children]. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 28(1), 1–11. <https://doi.org/10.1037/0008-400X.28.1.1>
- Cox, M. J., & Harter, K. S. M. (2003). Parent-child relationships. In M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M. Keyes, & K. A. Moore (Eds.), *Crosscurrents in contemporary psychology. Well-being: Positive development across the life course* (pp. 191-204).
- Crocker, J. and Park, L. E.(2004). The costly pursuit of self-esteem. *Psychological Bulletin*,3(130), 392- 414.
- Cui, M., & Conger, R. D. (2008). Parenting behavior as mediator and moderator of the association between marital problems and adolescent maladjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 18, 261–284.
- Cui, M., Conger, R. D., Bryant, C. M., & Elder, G. H. (2002). Parental behavior and the quality of adolescent friendships: A social-contextual perspective. *Journal of Marriage and Family*, 64, 676- 689. DOI:10.1111/j.1741-3737.2002.00676.x
- Curtner-Smith, M. E. ve MacKinnon-Lewis, C. E. (1994). Family process effects on adolescent males' susceptibility to antisocial peer pressure. *Family Relations*, 43(4), 462-468.
- Curran, T. M., & Yoshimura, S. M. (2016). Mother-child reports of affectionate communication with fathers: Associations with family satisfaction and life satisfaction. *Communication Reports*, 29(3), 163–174. <https://doi.org/10.1080/08934215.2016.1170171>
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2004). *Anne baba eğitimi*. Konya: Eğitim Yayınları
- Çağdaş, A. (2009). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. Ankara: Kök.
- Çakır, G. (2015). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* .Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Çam, Z. ve Artar, M. (2014). Ergenlikte Yaşam Doyumu: Okul Türleri Bağlamında Bir İnceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 23-46.
- Çalışkan, M., Toker, M. ve Özbay, Y. (2017). Aile Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *International Journal of Early Childhood Education Studies IJECES*, 2(1): 1-9.
- Çelik, E. G. (2015). *Algılanan ebeveyn kontrolü ile ergen iyi oluşu arasındaki ilişkide duygusal özerklik ve empatinin aracı rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetintaş, A. (2021). *Ergenlerde Aile Yaşam Doyumu İle Psikolojik Sağlık ve Duygusal Özerklik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Çiftçi Arıdağ, N. ve Ünsal Seydoğulları, S. (2018). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumu ve Yılmazlık Düzeylerinin Anne Baba Tutumlarıyla İlişkisi Açısından İncelenmesi. *Hacettepe University Journal of Education*, 1-24.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1): 29-52.
- Dağlı A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (59). 1250-1262.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Day, R.D. ve Padilla-Walker, L.M. (2009). Mother and Father Connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 900-904.
- Deater-Deckard, K., Dunn, J., & Lussier, G. (2002). Sibling relationships and social-emotional adjustment in different family contexts. *Social Development*, 11(4), 571-590. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00216>
- Decharms, R.(1968). *Personal causation: The internal affectivedeterminants of behavior*. New York: Academic Press.
- Deci, E. ve Ryan,R. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and The Self-Determination of Behaviour. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-269

- Deci, E. L. and Ryan, R. M. (1985a). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press. <https://doi:10.1007/978-1-4899-2271-7>.
- Deci E., ve Ryan, R.M., (1987). The support of autonomy and the control of behavior. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 53(6), 1024-1037.
- Deci, E. L. and Ryan, R. M. (2008). Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 49(3), 182-185.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2012). Motivation, personality, and development within embedded social contexts: an overview of self-determination theory. In R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of human motivation*. New York: Oxford University Press.
- Deci, E. L. (1992). The relation of interest to the motivation of behavior: A self-determination theory perspective. In K. A. Renninger, S. Hidi, & A. Krapp (Eds.), *The role of interest in learning and development* (pp. 43-70). Hillsdale, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Dekovic, M., & Janssens, J. M. A. M. (1992). Parents' child-rearing style and child's sociometric status. *Developmental Psychology*, 28, 925-932.
- Delhaye, M., Kempnaers, C., Linkowski, P., Stroobants, R. ve Goossens, L. (2012). Perceived parenting and separation-individuation in Belgian college students: Associations with emotional adjustment. *The Journal of Psychology*, 146(4), 353-370.
- Demir, N. Ö., Baran, A.G. & Ulusoy, D. (2005). Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örnekleme, [Relations of adolescents with their peer groups-friends in Ankara and deviated Behaviors] *Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 83-108.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2002). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, (3. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış ve tam aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşam kalite düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Derkman, M. M., Scholte, R. H., Van der Veld, W. M., & Engels, R. C. (2010). Factorial and construct validity of the Sibling Relationship Questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, 26 (4), 277-283.

- Derkman, M. M., Engels, R. C., Kuntsche, E., van der Vorst, H., & Scholte, R. H. (2011). Bidirectional associations between sibling relationships and parental support during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 490–501. DOI:10.1007/s10964-010-9576-8
- Deutsch, F. M., Servis, L. J. ve Payne, J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children's self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues*, 22, 1000-1024.
- Doh, H.-S., Shin, N., Kim, M.-J., Hong, J. S., Choi, M.-K., & Kim, S. (2012). Influence of marital conflict on young children's aggressive behavior in South Korea: The mediating role of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1742–1748. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.05.008>
- Dokuzlu, E. (2016). *18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Downey, D. B. (1995). When bigger is not better: Family size, parental resources and children's educational performance. *American Sociological Review*, 60, 746–761.
- Dökmen, Z. (2018). Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1): 81-87.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
- Duckett, E. ve Richards, M. (1995). Maternal employment and the quality of Daily experience for young adolescents of single mothers. *Journal of Family Psychology*, 9(4), 418-432.
- Dunn, J., & Munn, P. (1985). Becoming a family member: Family conflict and the development of social understanding in the second year. *Child Development*, 480-492.
- Dunn, J., & Munn, P. (1986). Sibling quarrels and maternal intervention: Individual differences in understanding and aggression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 27(5), 583–595. doi:10.1111/j.1469-7610.1986.tb00184.x
- Dunn, J. (1992). Sisters and Brothers : Current Issues in Developmental Research (Ed. Dunn, J. ve Boer, F.) *Children s Sibling Relationships: Developmental and Clinical IssuesS(1-17)*. Hillsade, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Dunn, J., Deater-Deckard, K., Pickering, K., Golding, J., & ALSPAC Study Team. (1999). Siblings, parents, and partners: Family relationships within a longitudinal community study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(7), 1025–1037. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00521>
- Dunn, J. (1983). Sibling relationships in early childhood. *Child Development*, 54(4), 787-811.
- Dunn, J. (2007). Siblings and Socialization. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 309–327). The Guilford Press.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne- Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- East, P. L. (2009). Adolescents' relationships with siblings. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology: Vol. 2. Contextual influences on adolescent development* (3rd ed., pp. 43 – 73). Hoboken, NJ: Wiley.
- Edwards, L. ve Lopez, S. (2006). Perceived Family Support, Acculturation, and Life Satisfaction in Mexican American Youth: A Mixed-Methods Exploration. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3): 279-287.
- Edwards, R., Hadfield, L., Lucey, H. ve Mauthner, M. (2006). *Sibling identity and relationships*. New York: Routledge.
- Efeoğlu, İ. E. ve Özgen, H. (2007). İş ve Aile Yaşam Çatışmasının İş Stresi, İş Doyumu ve Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkileri: İlaç Sektöründe Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2): 237-254.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç Ana Babalar*. İstanbul; Bilgi Yayınevi
- Erdoğan, S. (2009). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, Ö. (2010), “Engelliler ve Aile”, Bir Değer Olarak Aile, Konferanslar Tebliği, Antalya.

- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erginoğlu, E. (2015). *Kardeş İlişkileri, Anne-Baba Tutumları, Davranış Ve Uyum Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ermiş, B. S. (2019). *Lise ğrencilerinin bağlanma stilleri, aile yaşam doyumları ve duygusal zerlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Evirgen, N. (2010). *Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Formoso, D., Gonzales, N. A., Barrera Jr, M. & Dumka, L. E. (2007). Inter-parental relations, maternal employment, and fathering in Mexican American families. *Journal of Marriage and Family*, 69 (1): 26-39.
- Foulgu, P. (1994). *Pedagoji Szlğ (Langue Pedagogique)*. (ev. C. Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Frasquilho, D., de Matos, M. G., Neville, F., Gaspar, T., & de Almeida, J. M. (2016). Parental unemployment and youth life satisfaction: the moderating roles of satisfaction with family life. *Journal of Child and Family Studies*, 25(11), 3214-3219.
- Fulgini, A. J. ve Eccles, J. S. (1993). Perceived parent-child relationships and early adolescents' orientation toward peers. *Developmental Psychology*, 29(4), 622-632.
- Fulya, C. O. N. (2012). Parenting styles and life satisfaction of Turkish adolescents. *Educational Research and Reviews*, 7(26), 577-584.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the qualities of sibling relationships. *Child development*, 56, 448-461.
- Gagne, M.(2014). *The Oxford Handbook of Work Engagement, Motivation, and Self-Determination Theory*. New York: Oxford University Press.
- Gamble, W. C., & Yu, J. J. (2014). Young children's sibling relationship interactional types: Associations with family characteristics, parenting, and child characteristics. *Early Education and Development*, 25, 223-239. DOI:10.1080/10409289.2013. 788434

- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (A. Dönmez, B. Onur, N. Çelen, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gao, M., Du, H., Davies, P. T. & Cummings, E. M. (2019). Marital conflict behaviors and parenting: Dyadic links over time. *Family relations*, 68 (1): 135-149.
- Geçtan, E. (2013). *Psikodinamik Psikiyatri Ve Normal Dışı Davranışlar*. 21.Basım.İstanbul: Metis Yayınları.
- Gerard, J. M., Krishnakumar, A. ve Buehler, C. (2006). Marital conflict, parent-childrelations, and youth maladjustment a longitudinal investigation of spillover effects. *Journal of Family Issues*, 27(7), 951-975.
- Gilman, R. (2001). The Relationship Between Life Satisfaction, Social İnterest, and Frequency of Extracurricular Activities Among Adolescent Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6), 749-767
- Gladding, S. (2020). *Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*. (Çev. Keklik, İ., Yıldırım, İ.) Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gottman, J. M. (1999). *The seven principles for making marriage work*. New York: Three Rivers Press.
- Gök, E. (2019). Öznel iyi oluşun yordanmasında psikolojik ihtiyaçların karşılanması, aile aidiyeti ve ebeveyn algısı rolünün incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Gökalp, Akın, F. (2020). *Ergenlerde algılanan anne baba davranışlarıyla akran ilişkileri arasında özerkliğin aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Grolnick, W. S., & Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81, 143 – 154.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (pp. 135-161). New York: Wiley.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (1991). Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology*, 83(4), 508-517.

- Grolnick, W. S. ve Slowiaczek, M. L. (1994). Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child Development*, 65(1), 237-252.
- Grolnick, W. S. (2003). *The psychology of parental control: How well-meant parenting backfires*. New York: Guilford Press.
- Grolnick, W. S., Gurland, S. T., DeCoursey, W., & Jacob, K. (2002). Antecedents and consequences of mothers' autonomy support: An experimental investigation. *Developmental Psychology*, 38, 143 – 154.
- Greenhaus, J. H. ve Beutell, N. J. (1985). Sources of Conflict Between Work and Family Roles. *Academy of Management Review*, 10(1): 76-88.
- Güler, M. (2007). *Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gültekin, A. (2006). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı eğitimi neden gerekli. *Varlık Dergisi*, 1189, 27-31.
- Hamarta, E., Baltacı, A. G. Ö., Üre, Ö., & Demirbaş, U. P. D. E. (2010). Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 73-82.
- Han, W. J., Miller, D. P. ve Waldfogel, J. (2010). Parental work schedules and adolescent risky behaviors. *Developmental Psychology*, 46(5), 1245-1267.
- Harding, J. F. (2015). Increases in maternal education and low-income children's cognitive and behavioral outcomes. *Developmental Psychology*, 51(5), 583-599.
- Harter, S., R. A. Meimeyer, and P. C. Alexander. (1989). Personal Construction of Family Relationships: The Relation of Commonality and Sociality to Family Satisfaction for Parents and Adolescents. *International Journal of Personal Construct Psychology* 2(2): 123-42.
- Hartwell S. W. & Benson P. R (2007). Social integration: A conceptual overview and two case studies. In Avison W. R., McLeod J. D. & Pescosolido B. (Eds.), *Mental Health, Social Mirror* (pp. 329–353). New York: Springer
- Harvey, E. (1999). Short-term and long-term effects of early parental employment on children of the National Longitudinal Survey of Youth. *Developmental Psychology*, 35(2), 445-459.

- Henderson, A. D., Sayger, T. V. ve Horne, A. M. (2003). Mothers and sons: A look at the relationship between child behavior problems, marital satisfaction, maternal depression, and family cohesion. *The Family Journal*, 11(1), 33-41. <https://doi.org/10.1177/1066480702238469>
- Henry, C. S., Wilson, S. M., & Peterson, G. W. (1989). Parental power bases and processes as predictors of adolescent conformity. *Journal of Adolescent Research*, 4, 16-32.
- Henry, C. S., D. L. Ostrander, and S. G. Lovelace. (1992). Reliability and Validity of the Adolescent Family Life Satisfaction Index. *Psychological Reports*, 70: 1223-29
- Henry, C. S. (1994). Family System Characteristics, Parental Behaviors and Adolescent Family Life Satisfaction. *Family Relations*, 43(4): 447-455.
- Hesse, C., Rauscher, E.A., Roberts, J.B.& Ortega, S.R. (2014). Investigating the role of hurtful family environment in the relationship between affectionate communication and family satisfaction. *Journal of Family Communication*, 14, 112-128.
- Hollar, D. (2003). A Holistic Theoretical Model For Examining Welfare Reform: Quality of Life. *Public Administration Review*, 63(1): 90-104.
- Howe, N., Karavasilis, L. ve Aquan-Asse, J. (2011). Sibling relationship quality in early adolescence: Child and maternal perceptions and daily interactions. *Infant and Child Development*, 20, 227–245.
- Howe, N., Aquan-Assee, J., Bukowski, W. M., Lehoux, P. M. ve Rinaldi, C. M. (2001). Siblings as confidants: Emotional understanding, relationship warmth, and sibling self-disclosure. *Social Development*, 10(4), 439–454.
- Hurlbert, D. F., Apt, C., & Rabehl, S. M. (1993). Key variables to understanding female sexual dysfunction: An examination of women in non-distressed Marriages. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 19, 154–165.
- Hwang, C.P., & Lamb, M.E. (1997). Father involvement in Sweden: A longitudinal study of its stability an correlates. *International Journal of Behavioral Development*, 21, 621-32.
- Jenkins, J. (1992). Sibling relationships in disharmonious homes: potential difficulties and protective effects. In F. Boer & J. Dunn (Eds.), *Children's Sibling Relationships: Developmental and Clinical Issues*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Jenkins, J., Rasbash, J., Leckie, G., Gass, K., & Dunn, J. (2012). The role of maternal factors in sibling relationship quality: A multilevel study of multiple dyads per family. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53, 622-629. DOI:10.1111/j.1469-7610.2011.02484.x
- Jenkins Tucker, C., Holt, M., & Wiesen-Martin, D. (2013). Inter-parental conflict and sibling warmth during adolescence: Associations with female depression in emerging adulthood. *Psychological Reports*, 112(1), 243-251. <https://doi.org/10.2466/21.10.PR0.112.1.243-251>.
- Jensen, A. C., Whiteman, S. D., Fingerman, K. L., & Birditt, K. S. (2013). "Life still isn't fair": Parental differential treatment of young adult siblings. *Journal of Marriage and Family*, 75(2), 438-452. <https://doi.org/10.1111/jomf.12002>
- Ji, J., Xu, X. ve Rich, S. L. (2002). Determinants of Family Life Satisfaction in Reforming Urban China. *International Journal of Comparative Sociology*, 43(2): 169-191.
- Jones, A. P. ve Butler, M. C. (1980). A Role Transition Approach To The Stresses of Organizationally Induced Family Role Disruption. *Journal of Marriage and The Family*, 42(2): 367-376.
- Joyce , M. (2020). For the Sake of the Child: Quality of Spousal Relationship Impact on the Early Education of Their Child. *Randwick International of Social Science Journal*, 1(3), 451-463. <https://doi.org/10.47175/rissj.v1i3.99>
- Kabasakal, Z. ve Uz Baş, A. (2013). Öğretmen Adaylarında Yaşam Doyumunun Yordayıcısı Olarak Problem Çözme Becerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 27-35.
- Kaçan Softa, H., Öztürk, A., Sonkaya, C. ve Düşünceli, H. (2016). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne ve Babaların Aile Yüğü ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 5 (Kış-İlkbahar Dönemi), 37-54.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, Self, And Human Development Across Cultures: Theories And Applications* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Kaminsky, L. ve Dewey, D. (2001). Siblings relationships of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31(4), 399-410.
- Kangal, A. (2013). Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hanehalkı İçin Bazı sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (44), 214-233.

- Kanyas, R. (2008). *The influence of sibling configuration and parental acceptance-rejection on the quality of sibling relationships*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karabulut, Ö. Ö., Özer, M . (2003). Yaşlılarda yaşam doyumu . *Trkish Journal of Geriatrics*, 6 (2):72-74.
- Karadayı, S. (2018). *Ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerde yaşam doyumu, psikolojik ihtiyaçlar ve benlik algısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , İstanbul.
- Karaman, S. (2019). *Üst kuşak ebeveynlik tutumlarının kişilerin ebeveynlik tutumlarını yordayıcı etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kavi, C. (2021). *Sinematerapinin 3. Sınıf öğrencilerinin kardeş ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kayar, O. (2016). *Ergenlerde algılanan ebeveynlik stilleri, özerklik ve yaratıcılık arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kaya, S. (2015). *Kayseri’de çekirdek aile ilişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Kayseri.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kendrick, C., & Dunn, J. (1983). Sibling quarrels and maternal responses. *Developmental Psychology*, 19(1), 62–70. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.19.1.62>
- Keskin, G. ve Çam, O. *Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 2008, 139-147.
- Kidwell, J. S. (1981). Number of siblings, sibling spacing, sex, and birth order: Their effects on perceived parent–adolescent relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 43(2), 315–332. <https://doi.org/10.2307/351383>
- Kim, J., McHale, S. M., Osgood, D. W., & Crouter, A. C. (2006). Longitudinal course and family correlates of sibling relationships from childhood through adolescence. *Child Development*, 77, 1746 – 1761.

- Kindsvatter, A., Duba, J. D., & Dean, E. P. (2008). Structural techniques for engaging reluctant parents in counseling. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 16, 204-211.
- Kılıçaslan, A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Kılıç, H. G. (2007). *Bazı demografik değişkenler ve anne baba tutumlarına göre madde bağımlısı bireylerin anne baba bağlılıkları ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kılınç, D. (2021). *Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Aile Yaşam Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Kocayörük, E., Altıntaş, E., ve İçbay, M. A. (2015). The perceived parental support, autonomous-self and well-being of adolescents: A cluster-Analysis Approach. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1819-1828.
- Koç, F. (2019). *Ergenlerde anne baba tutumları ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Düzce ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolak, A. M., & Volling, B. L. (2011). Sibling jealousy in early childhood: Longitudinal links to sibling relationship quality. *Infant & Child Development*, 20(2), 213–226. <https://doi.org/10.1002/icd.690>.
- Korkmaz, A. (2008). *Özel eğitim alan zihinsel engelli çocukların kardeşleri ile ilişkilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı, Ankara.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duygusal iyi oluşları Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4. 37, 24-37.
- Kocayörük, E., Altıntaş, E., ve İçbay, M. A. (2015). The perceived parental support, autonomous-self and well-being of adolescents: A cluster-Analysis Approach. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1819-1828.

- Kosonen, M. (1996). Siblings as providers of support and care during middle childhood: Children's perceptions. *Children & Society*, 10(4), 267–279.
- Kowal, A., & Kramer, L. (1997). Children's understanding of parental differential treatment. *Child Development*, 68(1), 113–126. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1997.tb01929.x>
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Köse, F. (2003) *K.K.T.C. Lefkoşa ilköğretim okullarına devam eden dokuz yaş çocuklarının anne tutumları ile kardeş ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kömürcü, B. ve Pekak G.S. 2017. Erken dönem uyumsuz şemalar, ebeveynlik biçimleri ve psikolojik belirtiler ile psikolojik dışlanmanın tehdit ettiği ihtiyaçlar arasındaki ilişkiler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 20, 6-18.
- Kolburan, G., Cömert, I., Narter, M., & İşözen, H. (2012). Parental attitude perception in adolescents by gender. *Social and Behavioral Sciences*, 47, 1299-1304
- Kordi, A., & Baharudin, R. (2010). Parenting attitude and style and its effect on children's school achievements. *International journal of psychological studies*, 2(2), 217.
- Kotchick, Beth ve Forehand, Rex. (2002). Putting Parenting in Perspective: A Discussion of the Contextual Factors That Shape Parenting Practices. *Journal of Child and Family Studies*, 11, 255-269.
- Kramer, L., Perozynski, L. A., & Chung, T. (1999). Parental responses to sibling conflict: The effects of development and parent gender. *Child Development*, 70, 1401 – 1414.
- Kulaksızoğlu, A ve Arıca, T. (2000). Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi. *Trakya Üniversitesi Dergisi Sosyal Bilimler C Serisi*, 1(1), 87-94.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*(1.Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınevi.
- Kuntsche, E. ve Silbereisen, R. (2004). Parental closeness and adolescent substance use in single and twoparent families in Switzerland. *Swiss Journal of Psychology*, 63, 85-92.

- Lam, S. F. (2003). Chinese parenting and adolescents susceptibility to peer pressure: A multi-dimensional approach. *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 3(2), 183-204.
- Lamb, M. E., & Sutton-Smith, B. (Eds.). (2014). *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*. Psychology Press.
- Larocque, M., Kleiman, I., ve Darling, S. M. (2011). Parental involvement: The missing link in school achievement. *Preventing School Failure*, 55(3), 115-122.
- Leon, G. R., J. A. Fulkerson, C. L. Perry, and A. Dube. 1994. "Family Influences, School Behaviors, and Risk for the Later Development of an Eating Disorder." *Journal of Youth and Adolescence*, 23(5):499-515.
- Lobel, S. A. (1991). Allocation of Investment in Work and Family Roles: Alternative Theories and Implications For Research. *Academy of Management Review*, 16(3): 507-521
- Lyubomirsky, S., King, L. ve Diener, E. (2005). The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead To Success?. *Psychological Bulletin*, 131(6): 803-855.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. In P. M. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology: Vo.4. socialization, personality and social development* (pp. 1-101). Newyork: Wiley.
- MacKinnon-Lewis, C., Starnes, R., Volling, B., & Johnson, S. (1997). Perceptions of parenting as predictors of boys' sibling and peer relations. *Developmental Psychology*, 33, 1024-1031. DOI:10.1037/0012-1649.33.6.1024
- Madden-Derdich, D. A., Estrada, A. U., Updegraff, K. A., & Leonard, S. A. (2002). The boundary violations scale: An empirical measure of intergenerational boundary violations in Families. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28, 241-254.
- Magno, C. (2007). Exploratory and confirmatory factor analysis of parental closeness and multidimensional scaling with other parenting models. *The Guidance Journal*, 36, 61-87.
- Mangır, M. (2021). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ve Aile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Marriage, K. & Cummins, R. A. (2004). Subjective Quality of Life and Self-Esteem in Children: The Role of Primary and Secondary Control in Coping with Everyday Stress. *Social Indicators Research* 66, (1/2), 107-122.
- Mavruk Özbiçer, S. (2018). *Duygusal zeka programının ergenlerin duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeylerine etkisi: deneysel bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Mavili Aktaş A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Aile ve Toplum*, 2 (7), 33-42.
- Mello, L.T., Trintin-Rodrigues, V., Andretta, I. (2019). Relation between social skills and life satisfaction by adolescents and use of applications for communication. *Quaderns de Psicologia*, 21(1), 1-13 . doi.org/10.5565/rev/qpsicologia.
- McHale, S. M. ve Crouter, A. C. (1996). *The family contexts of children's sibling relationships*. Ablex Publishing.
- McHale, S. M., Crouter, A. C., McGuire, S. A., & Updegraff, K. A. (1995). Congruence between mothers' and fathers' differential treatment of siblings: Links with family relations and children's well-being. *Child Development*, 66, 116 – 128.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Jackson-Newsom, J., Tucker, C. J., & Crouter, A. C. (2000). Whendoes parents' differential treatment have negative implications for siblings? *Social Development*, 9, 149 – 172.
- McHale, S. M., Kim, J., & Whiteman, S. D. (2006). Sibling relationships in childhood and adolescence. In P. Noller & J. A. Feeney (Eds.), *Close relationships: Functions, forms and processes* (pp. 127 – 150). New York: Psychology Press.
- McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). How do children exert an impact on family life? In A. C. Crouter & A. Booth (Eds.), *Children's influence on family dynamics: The neglected side of family relationships* (pp. 207 – 220). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- McGuire, S., McHale, S. M., & Updegraff, K. (1996). Children's perceptions of the sibling relationship in middle childhood: Connections within and between family relationships. *Personal Relationships*, 3(3), 229-239.
- McKinnon, C. (1989). An observational investigation of sibling interactions in married and divorced families. *Developmental Psychology*, 25, 36-44.

- Metin, Ö., ve Üstün, E. (2010). Reflection of sibling relationships into the kinetic family drawings during the preschool period. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2440-2447.
- Milevsky, A. (2016). Siblings of Children with Disabilities. *Sibling Issues in Therapy*, 94–109. doi:10.1057/9781137528476_6
- Milevsky, A. (2016). *Sibling issues in therapy: research and practice with children, adolescents and adults*. London Borough of Camden : Palgrave Macmillan.
- Milevsky, A., Schlechter, M. J., & Machlev, M. (2011). Effects of parenting style and involvement in sibling conflict on adolescent sibling relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(8), 1130-1148.
- Milgram, J. I., & Ross, H. G. (1982). Effects of fame in adult sibling relationships. *Individual Psychology*, 38(1), 72.
- Miner, S., ve Uhlenberg, P. (1997). Intragenerational proximity and the social role of sibling neighbors after midlife. *Family Relations*, 145-153.
- Minuchin, S. and H. Fishman, C. (1981). *Family therapy techniques*. Harvard University Press.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Morgan, C. T. (1991). *Psikolojiye giriş*. (H. Arıcı, O. Aydın, R. Bayraktar, O. İmamoğlu, S. Karakaş, I. Savaşır, S. Topçu, P. Uçman, S. Hovardaoğlu, D. Şahin, B. Tegin, R. Eski, A. Gülerce, R. Coştur, İ. Dinç ve G. Uraz, Çev.). Ankara: Meteksan.
- Morris, Amanda ve Silk, Jennifer ve Steinberg, Laurence ve Myers, Sonya ve Robinson, Lara. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social development*, 16, 361-388.
- Musağaoğlu, C. ve Güre, A. (2005). Ergenlerde davranışsal özerklik ile algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 79-98.
- Nazlı, S. (2014). *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Neff, L. A. & Karney, B. R. (2004). How does context affect intimate relationships? Linking external stress and cognitive processes within marriage. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(2): 134-148.
- Nokali, N. E., Bachman, H. J., ve Votruba-Drzal, E. (2010). Parent involvement and children's academic and social development in elementary school. *Child Development*, 81(3), 988-1005.

- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships*, 12, 1–22. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00099.x>
- Nuckolls, C. W. (1993). An introduction to the study of cross-cultural sibling relations. In C. W. Nuckolls (Ed.), *Siblings in South Asia* (pp. 19 – 44). New York: Guilford Press.
- Ogbu, J. U. (1981). Origins of human competence: A cultural-ecological perspective. *Child Development*, 52(2), 413–429.
- Oliva, A., & Arranz, E. (2005). Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(3), 253–270. <https://doi.org/10.1080/17405620544000002>
- O'Leary, S. G. ve Vidair, H. B. (2005). Marital adjustment, child-rearing disagreements, and overreactive parenting: predicting child behavior problems. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 208-216. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.19.2.208>
- Olson, D. H., H. McCubbin, H. Barnes, A. Larsen, A. Muxem, and M. Wilson. (1983). *Families: What Makes them Work*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Onat-Zoyan, E. (2005). *Determination the sibling relationships of people who have handicapped and non-handicapped siblings*. Unpublished MS Thesis. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Orellana, L., Schnettler, B., Adasme-Berrios, C., Lobos, G., Miranda-Zapata, E., & Lapo, M. (2022). Family profiles based on family life satisfaction in dual-earner households with adolescent children in Chile. *Family Process*, 61(2), 906-925.
- Öngel Atar, A. (2013). *Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde aile işlevlerinin ve anne baba tutumunun değerlendirilmesi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bakanlığı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu Bakırköy Bölgesi İstanbul İli Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, İstanbul.
- Ozankaya, Ö. (1986). *Toplumbilim*. İstanbul: Tekin Yayıncılık
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin Öznel İyi Oluşunun Demografik Değişkenler, Ana Baba

- Kontrolü ve Ana-Baba Kabul ilgisi Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37 (165), 21-32.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36): 9-34.
- Özer, H. (2020). *Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile kardeş ilişkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özğurlu, K. (2001). *Ana-Baba Okulu. Karı Koca İlişkilerinden Doğan Sorunlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özgüven, İ. E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkalp, E. (2008). Aile Kurumu. E. Özkalp (Edt.). *Davranış Bilimlerine Giriş*. (Sekizinci Baskı), s. 109-126. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özkan, İ. (2014). *Ergenlerde anne baba tutumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant izzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Öztat, F. (2019). *Aile İçi İletişim Doyumu Ve Sosyal Medya Kullanım İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özman, M. (2018). *Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri ile Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, S. M. ve Boylu A.A. (2013). *Tek Ebeveynli Ailelerin Yaşadıkları Ekonomik Güçlüklerin İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyavru, N. (2008). *İlköğretim ve lise öğrencilerinin ağabey veya ablalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-reddin anne-baba kabul-reddi, psikolojik uyum, aile-içi çatışma ve eş kabul-reddi ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özyürek, A. ve Tezel Sahin, F. (2010). Anne-baba olmak ve anne-babaların çocuk yetistirme tutumları. (Ed. Tülin Güler) *Anne baba eğitimi* içinde, Ankara: Pegem Akademi
- Özyürek, A., Özkan, İ., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2019). Çocuğu İlkokula Devam Eden Ebeveynlerin Çocuk Yetistirme Görüş ve Tutumları Arasındaki İlişki. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1): 323-340.

- Özyürek, A., & Özkan, İ. (2015). Ergenlerin okula yönelik öfke düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 280-296.
- Paley, B., Conger, R. D. & Harold, G. T. (2000). Parent' s affect adolescent cognitive representations and adolescent social development. *Journal of Marriage and Family*, 62, 761-776.
- Papp, L. M., Cummings, E. M. ve Goeke-Morey, M. C. (2002). Marital conflicts in the home when children are present versus absent. *Developmental Psychology*, 38(5), 774– 783. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.38.5.774>
- Papini, D. R., Farmer, F. F., Clark, S. M., Micka, J. C., & Bar-nett, J. K. (1990). Early adolescent age and gender differ-ences in patterns of emotional self-disclosure to parents and friends. *Adolescence*, 25(100), 959-976.
- Parke, M. (2003). Are Married Parents Really Better for Children? What Research Says about the Effects of Family Structure on Child Well-Being.
- Parke, R. D. (2004). Development in The Family. *Annu. Rev. Psychol.*, 55, 365-399.
- Parsons, T. (1974). Age and sex in social structure. In R. L. Coser (Ed.), *The family: Its structures and functions*. (pp. 243 – 255). New York: St. Martins. (Original work published 1942)
- Perlman, M., & Ross, H. S. (1997). The benefits of parental intervention in children's disputes: An examination of concurrent changes in children's fighting styles. *Child Development*, 68, 690 – 700.
- Peter, N., Lundborg, P., & Webbink, H. D. (2015). The Effect of a Sibling's Gender on Earnings, Education and Family Formation.
- Peterson, G. W. (2005). Family influences on adolescent development. In T. P. Gullotta, & G. R. Adams (Eds.), *Handbook of adolescent behavioral problems: Evidence-based approaches to prevention and treatment* (pp. 27-55). New York, NY: Springer.
- Peterson, G. W., & Leigh, G. K. (1990). The family and social competence in adolescence. In T. Gullotta, G. R. Adams, & R. Montemayor (Eds.), *Advances in adolescent develop-ment: Social competence* (pp. 97-138). Newbury Park, CA: Sage.

- Pew Internet and American Life Project (2010). *Usage over time*. Retrieved July 5, 2010, from <http://www.pewinternet.org/Static-Pages/Trend-Data/Usage-Over-Time.aspx>
- Peterson, G. W., & Hann, D. (in press). Socializing parents and children in families. In M. B. Sussman & S. K. Stein-metz (Eds.), *Handbook of marriage and the family* (2nd ed.). New York: Plenum
- Patterson, G., Reid, J., & Dishion, T. (1992). *Antisocial Boys: A social Learning Approach*. Eugene, OR: Castelia.
- Pianta, R. C., & Egeland, B. (1990). Life stress and parenting outcomes in a disadvantaged sample: Results of the motherchild interaction project. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 329–336.
- Pinel-Jacquemin, S., & Zaouche-Gaudron, C. (2009). Système familial et attachement parent-enfant : revue de la question. *Neuropsychiatrie de l'Enfant et de l'Adolescent*, 57(3), 167-172.
- Phinney, J. ve Ong, A. (2002). Adolescent-parent disagreements and life satisfaction in families from Vietnamese- and European-American backgrounds. *International Journal of Bahevioral Devolopment*, 556-561.
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Sibling relationships in early/middle childhood: links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology*, 19(4), 523.
- Plomin, R., & Daniels, D. (2011). Why are children in the same family so different from one another? *International Journal of Epidemiology*, 40(3), 563–582. doi:10.1093/ije/dyq148
- Plomin, R., Asbury, K., & Dunn, J. (2001). Why are Children in the Same Family So Different? Nonshared Environment a Decade Later. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 46(3), 225–233. doi:10.1177/070674370104600302
- Plunkett, S. W. ve Henry, C. S. (1999). Adolescent Perceptions of Interparental Conflict, Stressors and Coping as Predictors of Adolescent Family Life Satisfaction. *Sociological Inquiry*, 69(4): 599-620
- Pomerantz, E. M., & Ruble, D. N. (1998). The multidimensional nature of control: Implications for the development of sex differences in self-evaluation. In J. Heckhausen & C. S. Dweck (Eds.), *Motivation and self-regulation across the life span* (pp. 159–184). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511527869.008>

- Ponti, L. ve Smorti, M. (2019). Gelişmekte olan yetişkinlerde ebeveyne bağlanma ve kardeş ilişkilerinin yaşam doyumu üzerindeki rolleri. *Sosyal ve Kişisel İlişkiler Dergisi*, 36 (6), 1747-1763.
- Portner, L. C. ve Riggs, S. A. (2016). Sibling relationships in emerging adulthood: Associations with parent–child relationship. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 1755-1764.
- Powell, B., & Steelman, L. C. (1993). The educational benefits of being spaced out: Sibship density and educational progress. *American Sociological Review*, 58, 367–381.
- Power, T.G. (2013). Parenting dimensions and styles: A brief history and recommendations for future research. *Childhood Obesity*, 9(1), 14-21. Doi: 10.1089/chi.2013.0034.
- Ravens-Sieberer, U., Gosch, A., Rajmil, L., Erhart, M., Bruil, J., Power, M. & Mazur, J. (2008). The KIDSCREEN-52 quality of life measure for children and adolescents: psychometric results from a cross-cultural survey in 13 European countries. *Value in health*, 11 (4), 645-658.
- Repinski, D. J. ve Zook. J.M. (2005). Three measures of closeness in adolescents relationships with parents and friends: Variations and developmental significance. *Personal Relationships*. 12, 79-102.
- Reeve, J. (2009). *Understanding motivation and emotion* (5th ed.). Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.
- Ribar, D. C. (2015). Why marriage matters for child wellbeing. *The Future of Children*, 11-27.
- Rittenour, C. E., Myers, S. A., ve Brann, M. (2007). Commitment and emotional closeness in the sibling relationship. *Southern Communication Journal*, 72(2), 169-183.
- Rocca, K. A., ve Martin, M. M. (1998). The relationship between willingness to communicate and solidarity with frequency, breadth, and depth of communication in the sibling relationship. *Communication Research Reports*, 15(1), 82-90.
- Robbins, R. J. (1994). *An assessment of perceptions of parental autonomy support and control: Child and parent correlates*. Unpublished Doctoral Dissertation, Department of Psychology, University of Rochester

- Rodgers, J. L., & Rowe, D. C. (1988). Influence of siblings on adolescent sexual behavior. *Developmental Psychology*, 24(5), 722–728. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.24.5.722>
- Rodgers, A. Y. (1998). Multiple sources of stress and parenting behavior. *Children and Youth Services Review*, 20, 525–546.
- Rohner, R. P., & Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*, 5(4), 382–405. doi:10.1037/1089-2680.5.4.382
- Rosenthal, K. M., & Keshet, H. F. (1981). *Fathers without partners: A study of fathers and the family after marital separation*. Rowman and Littlefield, 81 Adams Drive, Totowa, NJ 07511.
- Ryan R. M., & Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: revisiting the vicissitudes of adolescence and young Adult hood. *Child Development*, 60, 340- 356.
- Ryan, R.M. ve Stiller, J.D. (1991). The social contexts of internalization: Parent and teacher influences on autonomy, motivation, and learning. In M. Maehar & P. Pintrich (Eds.), *Advances in motivation and achievement*, 7, 115-149.
- Ryan, R. M. ve Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: examining reasons for acting in two domains. *Journal of personality and social psychology*, 57(5), 749.
- Önal, S. (1994). *Sosyolojiye Giriş*. İzmir: Üniversite Kitapları
- Samuels, H. R. (1980). The effect of an older sibling on infant locomotor exploration of a new environment. *Child Development*, 51, 607 – 609.
- Sarı, T. ve Özkan, İ. (2016). Ergenlerin Öznel İyi Oluşları ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29, 155-162. doi: 10.5350/DAJPN2016290207
- Sarıkaya, A. (2015). *14 - 18 Yaş arası ergenlerin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Schaefer, E. S. (1965). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, 36(2), 413-424. doi: 10.2307/1126465
- Scholte, R. H. J., Engels, R. C. M. E., De Kemp, R. A. T., Harakeh, Z., & Overbeek, G. (2007). Differential parental treatment, sibling relationships and

- delinquency in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(5), 661–671. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9155-1>.
- Schumm, W. R., M. A. Bugaighis, A. P. Jurich, and S. R. Bollman. 1986. "Example and Explanation as Predictors of Adolescent Compliance with Parental Instructions." *Journal of Social Behavior and Personality* 1:465-70.
- Shanahan, L. McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2008). Linkages between parents' differential treatment, youth depressive symptoms, and sibling relationships. *Journal of Marriage and Family*, 70, 480 – 494.
- Sharaievska, I. (2012). *Family and marital satisfaction and the use of social network Technologies*. Unpublished doctoral dissertation. University of Illinois, Sport and Tourism, Urbana- Champaign.
- Savci, M., Akat, M., Ercengiz, M., Griffiths, M. D., & Aysan, F. (2020). Problematic Social Media Use and Social Connectedness in Adolescence: The Mediating and Moderating Role of Family Life Satisfaction. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20 , 2086–2102. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00410-0>
- Sheehan, G., Darlington, Y., Noller, P., & Feeney, J. (2004). Children's perceptions of their sibling relationships during parental separation and divorce. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41, 69 – 94.
- Selçuk, Ş., & Aytaç, B. (2020). Congruence between Sibling Relationship and Parenting Practices across Older and Younger Siblings. *Nesne Dergisi*, 8(16), 16-30.
- Sevim, A. S. (2014). Leuven Algılanan Ana Babalık Ergen ve Ana Baba Sürümlerinin Uyarlanması. *Düşünen Adam Dergisi*, 27, 291-300. doi: 10.5350/DAJPN2014270402
- Sezer Abacı, İ. S. (2019). *Ergenlerin öznel iyi oluşlarının aile ve kardeş ilişkileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Shek, D. T. L. (2007). A longitudinal study of perceived parental psychological control and psychological well-being in Chinese adolescents in Hong Kong. *Journal of Clinical Psychology*, 63(1), 1-22. doi: 10.1177/0743558406297509
- Sheldon, K. M., Ryan, R. M. and Reis, H. T. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1270-1279. <https://doi.org/10.1177/01461672962212007>.

- Sezer, Ö. ve Yıldırım, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarına göre kendilerini değerlendirmelerinin ve kardeş ilişkilerinin incelenmesi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 01, 86-117.
- Silk, J. S., Steinberg, L. & Morris, A. S. (2003). Adolescent's emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development*, 74(6), 1869-1880. doi: 10.1046/j.1467-8624.2003.00643.x
- Siddiqui, A., & Ross, H. S. (2004). Mediation as a method of parent intervention in children's disputes. *Journal of Family Psychology*, 18, 147 – 159.
- Simon, G. M. (2004). An examination of the integrative nature of emotionally focused therapy. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 12, 254-262.
- Simons, L. G. ve Conger, R. D. (2007). Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, 28(2), 212–241. doi:10.1177/ 0192513x06294593.
- Somerville, S. D. (2020). *Family Life Satisfaction in Midlife*. Unpublished master's thesis, University of Alberta, Kanada.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self-determination in 3 life domains: The role of parents' and teachers' autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(6), 589–604. doi:10.1007/s10964-005-8948-y.
- Stocker, C., Dunn, J., & Plomin, R. (1989). Sibling relationships: Links with child temperament, maternal behavior, and family structure. *Child Development*, 60, 715 – 727.
- Stocker, CM ve McHale, SM (1992). Ergenlik öncesi dönemdeki çocukların kardeş ilişkilerine ilişkin algılarının doğası ve aile bağıntıları. *Sosyal ve Kişisel İlişkiler Dergisi*, 9 (2), 179-195.
- Stocker, C., Ahmed, K., & Stall, M. (1997). Marital satisfaction and maternal emotion expressiveness: links with children's sibling relationships. *Social Development*, 6(3), 373-385.
- Stocker, C., & Youngblade, L. (1999). Marital conflict and parental hostility: Links with children's sibling and peer relationships. *Journal of Family Psychology*, 13, 598-609.

- Stoneman, Z., Brody, G.H. ve McKinnon, C. (1984). Naturalistic Observations of Children's Activities and Roles While Playing with Their Siblings and Friends. *Child Development*, 55, 617-627.
- Stoneman, Z. ve Brody, G. H. (1993). Sibling temperaments, conflict, warmth, and role asymmetry. *Child Development*, 64(6), 1786-1800.
- Stormshak, E. A., Bellanti, C. J., & Bierman, K. L. (1996). The quality of sibling relationships and the development of social competence and behavioral control in aggressive children. *Developmental Psychology*, 32(1), 79.
- Sutor, J. J., & Pillemer, K. (2000). Did mom really love you best? Exploring the role of within-family differences in developmental histories on parental favoritism in later life families. *Motivation and Emotion*, 24, 105 - 120.
- Suldo, S. M. ve Huebner, E. S. (2006). Is Extremely High Life Satisfaction During Adolescence Advantageous. *Social Indicators Research*, 78(2): 179-203.
- Spreitzer, G. M., Kizilos, M. A. and Nason, S. W. (1997). A dimensional analysis of the relationships between psychological empowerment and effectiveness, satisfaction and strain. *Journal of Management*, 23(5), 679-704. <https://doi:10.1177/014920639702300504>.
- Spitze, G., ve Trent, K. (2006). Gender differences in adult sibling relations in two-child families. *Journal of Marriage and Family*, 68(4), 977-992.
- Stewart, R. B. (1983). Sibling attachment relationships: Child-infant interactions in the strange situation. *Developmental Psychology*, 19, 192 - 199.
- Şahin, S.(2021). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı, Aile Yaşam Doyumu ve Dini Yönelim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Şanlı, D., ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şimşek, N. (2012). *Anne Baba Çocuk İlişkisi ve Eğitim Yaklaşımı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şirin, H. D. (2014). Ailelerde Sosyo- Demografik - Ekonomik Değişkenlerin Aile Yaşam Kalitesine Etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*. 2 (1), 31-46.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (çev. M. Baloğlu). Nobel Akademik Yayıncılık.

- Taşdelen-Karçkay, A. (2016). Family Life Satisfaction Scale—Turkish version: Psychometric Evaluation. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 44(4): 631-639.
- Teti, D. M., & Ablard, K. E. (1989). Security of attachment and infant-sibling relationships: A laboratory study. *Child Development*, 60, 1519-1528.
- TDK ,(2022). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Thomas, P. A., Liu, H. & Umberson, D. (2017). Family Relationships and Well-Being. *Innovation in aging*, 1(3): igx025.
- Thompson, S. D. & Walker, A. C. (2004). Satisfaction with Parenting: A Comparison Between Adolescent Mothers and Fathers. *Sex roles*, 50 (9-10), 677-687.
- Tiedemann, G. L., & Johnston, C. (1992). Evaluation of a parent training program to promote sharing between young siblings. *Behavior Therapy*, 23, 299 – 318.
- Turan, F. (2017). *Ergenlerde internet bağımlılığının anne baba tutumu açısından incelenmesi*.
Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Turkheimer , E., Waldron, M .(2000). Nonshared environment: A theoretical, methodological and quantitative review. *Psychol Bull*, 126(1), 78–108
- Türk Dil Kurumu. (2020).Yaşam Doyumu. <http://tdk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22 eylül 2021)
- Trim, R. S., Leuthe, E., ve Chassin, L. (2006). Sibling influence on alcohol use in a young adult, high-risk sample. *Journal of studies on alcohol*, 67(3), 391-398.
- Toth Jr, J. F., Brown, R. B. ve Xu, X. (2002). Separate Family and Community Realities? An Urban-Rural Comparison of the Association Between Family Life Satisfaction and Community Satisfaction. *Community, Work and Family*, 5(2): 181-202.
- Tucker, C. J., Updegraff, K. A., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (1999). Older siblings as socializers of younger siblings' empathy. *The Journal of Early Adolescence*, 19(2), 176-198.
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). Dimensions of mothers' and fathers' differential treatment of siblings: Links with adolescents' sex-typed personal qualities. *Family Relations*, 52, 82 – 89.
- Tuncer, O. (1980). 'Çocuk Aile ve Çevresi', *Çocuk ve Eğitim*. Ankara : TED

- Tunç, B. (2020). *Manevi İyi Oluşla Aile Doyumu Arasındaki İlişkide Aile Desteği Ve Bütünlüğünün Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Türkmen, M. (2012). Öznel iyi Oluşun Yapısı ve Anababa Tutumları, Özsaygı ve Sosyal Destekle ilişkisi: Bir Model Sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 41-73.
- Umberson, D. & Montez, J. K. (2010). Social relationships and health: A flashpoint for health policy. *Journal of Health and Social Behavior*, 51(1) (Suppl): S54–S66
- Ustabaş, S. (2011). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Ünal, D. (2018). *Ergenlerde davranış problemleri ve yaşam doyumunun anne baba tutumlarına göre incelenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Ünlü, H. (2001). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin ve ego kimlik statülerinin sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü Çetin, Ş. (2015). Father involvement in early years: comparing children's perceptions of father involvement with those of their fathers 'and mothers
- Ünüvar, P., Çalışandemir, F., Tagay, Ö. ve Amini, F. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Mutluluk Algısı (Türkiye ve Afganistan Örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 1 -22.
- Vafaenejad, Zahra ve Elyasi, Fourozan ve Moosazadeh, Mahmood ve Shahhosseini, Zohreh. (2018). Psychological factors contributing to parenting styles: A systematic review. *F1000Research*. 7. 906.
- Vandell, D., Minnet, M. ve Santrock, J. (1987). Age Differences in Sibling Relationships During Middle Childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 247-257.
- Vandell, D. L., & Bailey, M. D. (1992). Conflicts between siblings. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 242–269). Cambridge University Press.

- Van der Kaap-Deeder, J., Vansteenkiste, M., Soenens, B., Loeys, T., Mabbe, E., & Gargurevich, R. (2015). Autonomy-supportive parenting and autonomy-supportive sibling interactions: The role of mothers' and siblings' psychological need satisfaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41, 1590–1604.
- Volcon, M. V.; Machiz, C. ve Reich, A. E. (2011). Sibling Relationships in the College Years: Do Gender, Birth Order, and Age Spacing Matter? *North American Journal of Psychology*, Vol. 13, No. 1, 35-50.
- Volkom, M. V., Machiz, C. ve Reich, A. E. (2011). Sibling relationships in the college years: Do gender, birth order and age spacing matter? *North American Journal of Psychology*, 13(1), 35-50.
- Volling, B. L. (2003). Sibling relationships. In M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M. Keyes, & K. A. Moore (Eds.), *Crosscurrents in contemporary psychology. Well-being: Positive development across the life course* (pp. 205-220).
- Volling, B. L., ve Blandon, A. Y. (2003, March). Positive indicators of sibling relationship quality: Psychometric analyses of the Sibling Inventory of Behavior (SIB). In *Child Trend's Positive Outcomes Conference* (pp. 12-13).
- Volling, B. L., McElwain, N. L., & Miller, A. L. (2002). Emotion regulation in context: The jealousy complex between young siblings and its relations with child and family characteristics. *Child Development*, 73, 581-600.
- Volling, B. L. (1997). The family correlates of maternal and paternal perceptions of differential treatment in early childhood. *Family Relations*, 46, 227 – 236.
- Volling, B. L., & Belsky, J. (1992). The Contribution of Mother-Child and Father-Child Relationships to the Quality of Sibling Interaction: A longitudinal study. *Child Development*, 63, 1209-1222.
- Volling, B. L. (2001). Early attachment relationships as predictors of preschool children's emotion regulation with a distressed sibling. *Early Education and Development*, 12, 185 – 207.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Yavuzer, H. (2005). *Anne-Baba ve Çocuk*, Remzi kitapevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2018). *Ana-Baba ve Çocuk* (28.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yavuzer, H. (2011). *Ana Baba Okulu: Ana Baba Eğitimi ve Aile İçi İletişim Becerileri* (15.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001). Yaygın Ana-Baba Tutumları. *Ana-Baba Okulu*. 9. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeh, H. C., & Lempers, J. D. (2004). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2), 133-147.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Aile ve çocuk*. 6. Basım, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1997), *Çocuk Ruh Sağlığı*, 21. Basım. Ankara :Özgür Yayınları.
- Yücel, D. (2014). Number of siblings and personality: evidence among eight graders from the early childhood longitudinal study-kindergarten cohort (ECLS-K). *The Social Science Journal*, 51, 100–112.
- Yu, J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 757 – 778.
- Yılmaz, F. (2014). *Ortaokul 6.7. 8. sınıf öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Zabriskie, R. B., & McCormick, B. P. (2003). Parent and child perspectives of family leisure involvement and satisfaction with family life. *Journal of Leisure Research*, 35(2), 163-189.
- Zachariah, R. (1994). Perceived social support and social network of low-income mothers of infants and preschoolers: Pre-and postparenting program. *Journal of Community Health Nursing*, 11(1), 11-20.
- Zedeck, S. ve Mosier, K. L. (1990). Work in the Family and Employin Organization. *American Psychologist*, 45(2): 240-251
- Zloković, J., Belaić, Z. G., & Čekolj, N. (2020). Family life satisfaction–Perception of the youth and their parents. *Studies in Humanities and Social Sciences*, 29.
- Zullig, K., Valois, R., Huebner, S., Oeltmann, J. ve Drane, W. (2001). Relationship Between Perceived Life Satisfaction and Adolescents’ Substance Abuse. *Journal of Adolescent Health*, 29(4): 279-288.
- White, L. (2001). Sibling relationships over the life course: A panel analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 555 – 568.
- White, L., & Riedmann, A. (1992). Ties among adult siblings. *Social Forces*, 71, 85 – 102.

- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of Family Theory & Review*, 3(2), 124-139. doi:10.1111/j.1756-2589.2011.00087.x
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (in press). Family relationships from adolescence to early adulthood: Changes in the family system following firstborns' leaving home. *Journal of Research on Adolescence*.
- Whiteside-Mansell, L., Ayoub, C., McKelvey, L., Faldowski, R. A., Hart, A., & Shears, J. (2007). Parenting stress of low-income parents of toddlers and preschoolers: Psychometric properties of a short form of the parenting stress index. *Parenting*, 7, 26–56.
- Willemsen, A. M., Schuengel, C., & Koot, H. M. (2011). Observed interactions indicate protective effects of relationships with parents for referred adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 569–575.
- Williams, S. K. & Kelly, F. D. (2005). Relationships among involvement, attachment, and behavioral problems in adolescence: Examining father's influence. *Journal of Early Adolescence*, 25, 168–196.

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzin Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.03.2022-12335

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	Evrak Tarih ve Sayı: 24.03.2022-12552 T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI NO
10.03.2022	2022-005

Sayı : E-97105791-050.01.01-12335
Konu : Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Yüksek Lisans Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"Ergenlerde Kardeş İlişkileri ve Aile Yaşam Doymu Arasındaki İlişkide Ebeveynlik Algısının Aracı Rolü"
Yürütücü / Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Özgür Osman DEMİR
Yazar	Cihat TAŞKIN
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütfi YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. İbrahim Halil GÜZELBEY
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Enver BOZKURT
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Ek:doc05084620220221135328

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :*BSDFHMZIE*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSDFHMZIE&eS=12335>

Adres:Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havaalanı Yolu Üzeri 8. Km. Şahinbey / Gaziantep
Telefon:0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks:0 (342) 211 80 81
e-Posta:info@hku.edu.tr Web:www.hku.edu.tr
Kep Adresi:hasankalyoncu.unv@hs01.kep.tr

Bilgi için: Nida ÇALIŞKAN
Unvanı: Memur
Tel No: 0(342) 211 8080

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması için: <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSAFIZJPU&eS=12602> adresinden yapılabilir.

EK 2: Kardeş İlişkileri Ölçeği İzin Formu

Feyza Dinçel

@gmail.com>

Alıcı: ben ▼

Merhaba,

Ölçeğin maddeleri ve puanlanmasına ilişkin bilgiler ektedir. Ölçeği kullanmaya karar verirseniz kaynak olarak kullanabileceğiniz makaleyi de ekte gönderiyorum.

İyi çalışmalar dilerim.

EK 3:Ebeveynlik Algısı Ölçeği İzin Formu

ERCAN KOCAYORUK

@comu.edu.tr>

Alıcı: ben ▼

Cihat POPS OCEĞİNİ KASTediyorsun sanırım. Őuan tatildeyim ancak researchgate e gorebilirsin orada benim sayfadan POPS manuel den ölçeğin maddelerine ve kullanım kılavuzunda ulaşabilirsin.

Ongun sonra doneuyorum...sorunu cozemessen yeniden yazabilirsin Selamlar

EK 4:Aile Yaşam Doyumu Ölçeği İzin Formu

Arzu Taşdelen Karçkay <

@akdeniz.edu.tr>

Alıcı: ben ▾

Sayın Taşkın,

Dönem başlangıcı yoğunluğu nedeniyle geç dönüş yapıyorum. Gecikme için üzgünüm umarım planlamamızı aksatmaz. Göstermiş olduğunuz ilgiye mutlu oldum. İyi çalışmalar dilerim.

Gerekli dökümanlar ekte. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

EK 5:Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler;

Yüksek lisans tez çalışması için, aşağıda yer alan sorularla sizlerden bilgi toplanması amaçlanmaktadır. Aşağıdaki soruları okuyarak, kendinize uygun olan seçeneğin yanındaki paranteze çarpı işareti (X) koymanız yeterlidir. Soruları en az bir kardeşi olan kişiler dolduracaktır. Lütfen tüm soruları cevaplandırınız ve boş bırakmayınız. Bilgileriniz gizli kalacaktır ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Kâğıtlara adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Yardıminız için teşekkür ederim.

Cihat TAŞKIN
Psikolojik Danışman

Cinsiyet:	K( ) E( )
Sınıf:	9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11. Sınıf ( ) 12. Sınıf ( )
Yaş:	
Anne ve Baba Birliktelik Durumu:	Birlikte ( ) Ayrı ( )
Anne:	Sağ ( ) Ölü ( )
Baba:	Sağ ( ) Ölü ( )
Annemin Çalışma Durumu:	Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )
Babanın Çalışma Durumu:	Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )
Annemin Eğitim Durumu:	İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )
Babanın Eğitim Durumu:	İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Lisansüstü ( )
Ailenizin Ekonomik Durumu :	Düşük ( ) Orta( ) Yüksek ( )
Kardeş Sayısı(Sizinle birlikte kaç kardeşiniz?):	1( ) 2-3( ) 4ve üstü( )
Okul Başarısı Açısından Kendinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?	Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )
Annemin size karşı tutumu	Otoriter ( ) Demokratik ( ) İlgisiz ( ) Aşırı Koruyucu ( )
Babanın size karşı tutumu	Otoriter ( ) Demokratik ( ) İlgisiz ( ) Aşırı Koruyucu ( )
Kardeşinizin olması sizi mutlu ediyor mu?	EVET( ) HAYIR( )
Kardeşinizle ilişkiniz nasıldır?	( ) iyi değil ( ) biraz iyi ( ) iyi ( ) çok iyi
Kendinizi çoğu zaman mutlu hissedermisiniz?	EVET( ) HAYIR( )

EK 6:Kardeş İlişkileri Ölçeği (Madde Örnekleri)

	Hiç Uygun değil	Uygun değil	Kısmen Uygun	Uygun	Tamamen uygun
1.Tartışsakda sonrasında uzlaşırız.					
6. Neredeyse hiçbir konuda anlaşamayız.					
12. Anne babamıza söyleyemeyeceğimiz şeyleri birbirimize anlatırız.					
16. Sıklıkla birbirimize küseriz.					
19. Sürekli çatışma halindeyiz.					
21. Birbirimizle rekabet içinde olsak da birbirimizin başarısını destekleriz.					
23. Birimizin daha fazla ilgi görmesi diğerinin canını sıkar.					

EK 7:Ebeveynlik Algısı Ölçeği (Madde Örnekleri)

ANNE İLE İLİŞKİNİZ

	Tamamen yanlış	Kısmen yanlış	Ne Doğru Ne Yanlış	Kısmen Doğru	Tamamen Doğru
1. Annem, herhangi bir konuda benim neler hissettiğimi anlar.					
2. Annem beni olduğum gibi kabul eder ve sever.					
7. Annem bana olan sevgisini açıkça ifade eder.					
12. Annem genellikle benimle ilgilenmeyecek kadar meşguldür.					
21. Annem, benim birçok ihtiyacıma yeterince duyarlı değildir.					

BABA İLE İLİŞKİNİZ

	Tamamen Yanlış	Kısmen Yanlış	Ne Doğru Ne Yanlış	Kısmen Doğru	Tamamen Doğru
1.Babam, herhangi bir konuda benim neler hissettiğimi anlar.					
4.Babam beni olduğum gibi kabul eder ve sever.					
7.Babam bana olan sevgisini açıkça ifade eder.					
11.Babam kendim için kararlar almama izin verir.					
17.Babam, genellikle benim bakış açımdan olaylara bakmaya çalışır					

EK 8: Aile Yaşam Doymu Ölçeği (Madde Örnekleri)

Aşağıda “Evde ailem ile birlikte olduğum zamanlar, genellikle kendimi .....hissederim” cümlesinde ki boşluğu tamamlamanız için yirmi yedi maddede ikili ifadeler verilmiştir. Her bir madde için ikili ifadelerden (**Örneğin1. maddedeki mutlu/mutsuz**) sizin için uygun olan **bir tanesini seçiniz** ve seçtiğiniz bu ifadenin size göre derecesini “**tamamen**”, “**oldukça**” ya da “**biraz**” seçeneklerinden **bir tanesini** işaretleyerek gösteriniz.

Örneğin, birinci maddeye cevabınız “Evde ailem ile birlikte olduğum zamanlar, genellikle kendimi **biraz** **mutlusuz** hissederim ise aşağıdaki şekilde işaretleyerek, ikinci maddeye geçiniz.

	Tamamen	Oldukça	Biraz	Biraz	Oldukça	Tamamen	
1. Mutlu				X			Mutsuz

Evde ailem ile birlikte olduğum zamanlar, genellikle kendimi .....hissederim

	Tamamen	Oldukça	Biraz	Biraz	Oldukça	Tamamen	
2.Yalnız							Birlikte
5.anlaşılmış							anlaşılmamış
10.memnun							memnuniyetsiz
16. saygı görmemiş							Saygı görmüş
23. Özgür							Kısıtlamış